יודען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאנד

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראשען — הײַנט 20 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 192 | Łódź, Piątek, 18 sierpnia 1933 r. | עלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, כ"ז מנחם אב תרצ"ג | № 192

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

בית הספר „יבנה“ העברי

צגלניאנה 41 — טעלעפאן 13-134

די דירעקציע פון דער שולע איז מודיע, אז עס ווערען אנגענומען איינשרייבונגען פון שילער און שילערינס אין אלע 7 קלאסען ווי אויך אין גן-ילדים.

דער שכר-למוד איז א מינימאלער, פאר פעהיגע און אונבעמיטעלטע — הנחות. די קאנצעלאריע איז טעטיג פון 9 פריה ביז 2 בייטאג

וואָרנונג!

אזוי ווי פרוי סאוויצקא מיט איהר מאן גאזאווסקי פערנעמט ביי מיר אין הויז א פראנטאווע געוועלב מיט א שטוב און קוך און זענען מיר שולדיג פאר אנדערהאלבען יאהר דירה-געלד א סומע פון —.1900 זל. דעריבער פאדער איך גוטוויליג אויף ביז דינסטאג, דעם 22/8 מיר צו ערלעדיגען דעם חוב, אין פאלס נישט — בין איך געצוואונגען אויסצופיהרען די עקסמיסיע.

4246 אדמיניסטראטאר פון וושכאדניא 35.

7-קל. מעגער-שולע פון א. עדערשטיין

9 סאלגא 9

(פראנט, 2 שטאק, רעכטער קארידאר)

איינשרייבונגען פון נייע שילער ווערען אנגענומען אין אלע קלאסען טעגליך פון 9—2 פארם. און פון 4—6 נאכמ.

אין פארבערייטונגס-קלאס ווערען אנגענומען קינדער פון 5 יאהר.

אין דער שולע ווערט געלערנט: עברי, חומש, רשי, נ"ד, העברעאיש אין א ברייטען מאסשטאב, שלחן-ערוך, משניות, גמרא און תוספות, דורך גוטע און ערפאהרענע פעדאגאגען. די ערציהונג איז א שטרענג רעליגיעזע.

די למודים הויבען זיך אן איה"ש זונטאג, פ' שופטים, כ"ה מנחם אב (20 שיערפיען) ד. י.

9183

7-קלאסיגע שולע און פרעבעל-שולע קאצענעלזאן-נאחומאוו

פאמארסקא 20 (צווייטער דורכגאנג סאלנא 4) — טעל. 177-01

איינשרייבונגען פון נייע שילער ווערען אנגענומען אין אלע קלאסען, ווי אויך פאר ענטוויקעלטע קינדער פון 5 יאהר אין A° (פארבערייטונגס-קלאס).

אין פרעבעל-שולע ווערען אנגענומען קינדער פון 3 יאהר אן.

ביי דער שולע עקזיסטירט א נאכמיטאג-הנחה-שולע פאר אונבעמיטעלטע אדער פיזיש-שוואכע קינדער.

אונטערריכטס-שפראך אין שולע, ווי אויך אין פרעבעל-שולע — פויליש. די העברעאישע שפראך און די למודי-קודש זענען געשטעלט אויף דער העכסטער מדרגה. די פארמאליטעטן מיט דער שול-מאכט ערלעדיגט די קאנצעלאריע.

די למודים הויבען זיך אן דעם 21/8 (כ"ט אב).

דער לאקאל פון שולע איז פערגרעסערט. איינשרייבונגען פון 10 פריה ביז 2 נ"מ.

אכטונג! דער שול-פראגראם איז צוגעפאסט צום נייעם געזעץ פאר רע-ארגאניזאציע פון גאנצען שול-וועזען. נאכ'ן ענדיגען פון 7 אדזשיאלען טרעטען די שילער אריין אין א האנדעלס- אדער פאך-שולע, און נאך 6 אדזשיאלען אין גימנאזיום. די פרייזען פון שכר-למוד זענען בעדייטענד פערקלענערט.

די לייטונג פון די ארטאדאקסישע לערן- און ערציהונגס-אנשטאלטען „בית-תלמוד“ פון אליעזר פאסטערנאק אין לאדז

ערשטער „בית-תלמוד“ פיעטריקאווער 18 וושכאדניא 41, טעל. 157-16.

צווייטער „בית-תלמוד“ נאפיורקאווסקיעגא 39

מאכט בעקאנט, אז דאס איינשרייבען ווי אויך די בחינות און עקזאמענס פאר די נייע תלמידים ווי אויך פאר די אלטע תלמידים, וועלכע דארפען עקזאמינירט ווערען הויבען זיך אן דינסטאג כ"ג מנחם אב (15 שערפיען ה. י.)

אין דער מחלקה גבוהה לתלמוד ולהוראה, וועלכע געפינט זיך אונטער דער הנהלה פון א בעוואוסטען תלמיד חכם, איז בעשטימט 6 בחנמ'דיגע פלעצער פאר פעהיגע תלמידים.

די נארמאלע למודים צום נייעם שול-יאהר, הויבען זיך אן אי"ה זונטאג, פ' שופטים, כ"ה מנחם אב (20 שערפיען ה. י.) די לייטונג.

Z pr. szk. państw. 7-קל. מענער-שולע פון ש. שולדענרייך

29 פאלודניאווא 29

עם גן-ילדים איז די געוואונשענע שולע פאר קינדער, וואס די עלטערן ווילען זיי געבען צוזאמען מיט וועלטליכע בילדונג א שטרענגע רעליגיעזע ערציהונג און גרינדליכע לעהרע אין תנ"ך, העברעאיש ווי אויך אין תלמוד. דאס לעהר-פערסאנאל בעשטעהט פון די בעסטע פעדאגאגישע קרעפטען. אין פארבערייטונגס-קלאס ווערען אנגענומען שילער פון 5 און א האלב יאהר, אהן שום קענטניש.

איינשרייבונגען טעגליך אין אלע קלאסען פון 9—2 און פון 4—6 נאכמ. די למודים הויבען זיך אן זונטאג, דעם 20-טען שערפיען ד. י. מעסיגע פרייזען

מיר גרויס צער פיהלען מיר מיט די פרוי קליין און קינדער צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון איהר נישט פערגעסענעם מאן און פאטער

שרגא פילוויש נ"ע

זייט געטרייסט מיט המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים

שמואל זיסמאן און פרוי.

נאך קורצע און שווערע ליידען איז נעכטען געשטארבען מיין ליבע פרוי, אונזער טייערע און אונפערגעסליכע מוטער, שוויגערמוטער, גרויסמוטער, שוועסטער, שוועגערין און טאנטע

נ"ע שרה חנה אשת ר' מאיר נ"י

פילצעוויטש

אין עלטער פון 52 יאהר.

די לויה קומט פאר היינט, פרייטאג, 12 א זייגער בייטאג פון טרויער-הויז, זאכאדניא 52, וועגען וואס עס טיילען מיט אין גרויס צער

4287 די טיפטרויערנדע הינטערבליבענע.

7 קלאסיגע לעהר-אנשטאלט „תחכמוני“

איז לאדז, שיענקיעוויטשא 3.

די לייטונג פון תחכמוני" מאכט בעקאנט, אז איינשרייבונגען פון נייע שילער ווערען אנגענומען אין אלע קלאסען ווי אויך פאר ענטוויקעלטע קינדער פון 5 יאהר אין A° (פארבערייטונגס-קלאס).

די אלע פארמאליטעטען מיט דער שול-מאכט ערלעדיגט די קאנצעלאריע פון שולע טעגליך פון 10 ביז 12 און פון 5 ביז 7 אווענד.

אכטונג עלטערן!

דער „תחכמוני" צייכענט זיך אויס מיט זיין ואהלפעלטיגער יודישער ערציהונג פון קינד.

דער „תחכמוני" האט בעוויזען אין משך פון זיין ערשטען יאהר פון זיין עקזיסטענץ אויסצופיהרען דעם ברייטען פראגראם פון למודי-קדש און למודי-חול צו דער גרעסטער צופרידענהייט פון דער לייטונג און עלטערן. 9766

די עקזאמענס פון נייע שילער פאנגען זיך אן זונטאג, ד. 20/8 פריה. די נארמאלע למודים פאנגען זיך אן מאנטאג, דעם 21/8 פריה.

א טיכטיגער יונגערמאן,

געארבייט אין דער טעקסטיל-בראנזשע, זוכט וואס עס זאל נישט זיין פאר א בא-שעפטיגונג פאר א גאנץ קליינעם לוין. אפערטען אין אדמ. פאר „L. P. 100".

חדר בית-תורה עם גן-ילדים

לאדז, זשעראמסקיעגא (פאנסקא) 9

מאכט בעקאנט, דאס נאך א גרינדליכען רעמאנט און מיט נאך פיל אויסבעסערונגען, הן אין למודי קודש הן אין למודי חול, מיט גוטע מלמדים און לעהרער-פערסאנאל. ס'ווערען אנגענומען תלמידים אין אלע מחלקות און אויך אין גן-ילדים. — די צופרידענהייט איז געזיכערט. — צוליב'ן קריזיס הנחה-פרייזען.

4222 די לייטונג.

נאך קורצע שווערע ליידען איז נעכטען געשטארבען אין עלטער פון 52 יאהר

נ"ע שרה חנה

פילצעוויטש

פרוי פון אונזער ח' מיטגליד מאיר פילצעוויטש נ"י

צו דער לויה, וועלכע קומט היינט, פרייטאג, דעם 18-טען אויגוסט 1933, 12 א זייגער בייטאג, פון טרויער-הויז זאכאד-ניא 52, ווערען אלע מיטגלידער געבעטען צו קומען אפגעבען דער פערשטארבענער דעם לעצטען כבוד.

די פערוואלטונג פון בעקער-צעך אין לאדז.

8 קל. גימנאזיום און פאלקס-שולע „בית אולפנא“

פיעטריקאווער 111 אל. קאשטשושקי 48 טעל. 176-46

די דירעקציע פון גימנאזיום און פון דער פאלקס-שולע מאכט בעקאנט אז די איינשרייבונגען אין אלע קלאסען קומען פאר טעגליך פון 10—2 נאכמ. דער שכר למוד פערקלענערט. פאר שילער אבסאלווענטען פון דער פאלקס-שולע ספעציעלע דערגענצונגס-קורסען פאר למודי קדש. די עקזאמענס פאר נייע שילער הויבט זיך אן דעם 15-טען ד. ח. די למודים דעם 20-טען ד. ח.

דירעקציע און פערוואלטונג.

פאר גאלד, בּיזשוטעריע און לאמבארד-סווישעס צאהלט די העכסטע פרייזען

איזידאר פיאלקא

פיעטריקאווער 7.

שבת, ד. 26 אויגוסט ה. י. ווערט פארקומען
אין „העלענאוו" זומער־רעדוטע פון דער פרעסע
מאסקען־באל אין גארטען און אין זאל,
מיט פיל אטראקציעס און איבערראשונגען: שים־בודעס, שפאצירען מיט לודקעס, אילומינאציע פון גארטען, פרעכטיגער דושאז־ארקעסטער אויף דער סצענע גרויסע ארטיסטישע רעוויע.
סענסאציאנעלע ספארט־פערמעסטונגען / ביליגער בופעט / פאנטען־לאטעריע מיט פיל ווערטפולע חפצים. — אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג. — געניוערע פרטים קומען.

מזל־טוב

אונזער פרעזעס

ה' זכריה גאלדבערג און פרוי

ווינשען מיר א הערצליכען מזל־טוב צו דער חתונה פון זייער טאכטער

פרל. חינקע

מיט ה' פייוועל גרינבוים

די פערוואלטונג פון קלמנהענדלער־פעראיין פיעטריקאווער 6 און די: קוידען־סעקציע, קאלאגיאל־סעקציע, בדוי־געשיר־סעקציע, גאלאנטעריע־סעקציע, מאניפאקטור־סעקציע און זעק־סעקציע.

אונזערע פריינד און פרעזעס

ה' זכריה גאלדבערג און פרוי

צו דער חתונה פון זייער טאכטער

פרל. חינקע

מיט ה' פייוועל גרינבוים

ווינשען מיר פיל נחת און דעם יונגען פאר א גליקליכע צוקונפט

דירעקטאר יעקב שימשה און פרוי.

א הערצליכען מזל־טוב ווינשען מיר

אינזערע פריינד און פרעזעס

ה' זכריה גאלדבערג און פרוי

צו דער חתונה פון זייער טאכטער

פרל. חינקע

מיט ה' פייוועל גרינבוים

און דעם יונגען פאר זאל דער נייער לעבענסוועג מיט בלומען בעצירט זיין.

סעקרעטאר זעליג לייזעראוויטש.

די לאנג־עקזיסטירענדע

7־קל. חדר־שולע

מיט גן־ילדים פון

משה קארן

60 קילינסקיעגא 60

צום נייעם שול־יאהר ווערט פערגרעסערט די קלאסען הן למורי קודש הן למורי חול. עס ווערט געלערנט מיט גוטע מלמדים און לעהרער־פערסאנאל. ס'ווערען אנגענומען תלמידים אין אלע מחלקות און אויך אין גן־ילדים. די צופרידענהייט איז געזיכערט. איינשרייבונגען טעגליך. 4239

7-kl. Szkoła Religijna Żeńska „JEHUDIJA"

Ch. Geist, Kamienna 2 Tel. 133 44

יודישע עלטערן! שיקט אייערע טעכטער אין דער 7־קל. רעליגיעזער טעכטער־שול „יהודה", קאמיענא 2, וואס געפינט זיך אין א זוניג היגיעניש־איינגעארדנעטן לאקאל, מיט די בעסטע פעדאגאגישע קרעפטען. מינימאלע פרייזען. איינשרייבונגען טעגליך פון 10 ביז 1 און פון 5 ביז 7.

דאס לערנען אין דער שול בעפרייט שוין פונם פליכט צו בעזוכן די פאלקס־שול.

ביי דער שול געפינט זיך אויך א מוסטערהאפטע פרעבל־שול פון 3 ביז 6 יאר

די בעוואוסטע 7 קלאסיגע מענער־שולע פון

ב. האממער

— לאדז, — פילסודסקיעגא 45 —— (ווסכאדניא) ——

מאכט בעקאנט, דאס צום נייעם שול־יאהר 34 1933 ווערט די שולע פערגרעסערט אין אלע הינזיכטען.

ס'ווערען פערברייטערט די למודים פון תנ"ך און גמרא, וועלכע קומען פאר אין די נאכמיטאג־שעה'ן אונטער דער השגחה פון תלמודיסטען מומחים. א ספעציעלע אכט ווערט געלייגט אויף יודישע געשיכטע און העבראאישע שפראך.

בעמערקונג: די שילער בעקומען א גרינדליכע פארבערייטונג צו דעם יודישען גימנאזיום ווי אויך אין אלע אנדערע מיטעל־שולען.

איינשרייבונגען פון נייע שילער אין אלע קלאסען קומען פאר טעגליך פון 10 ביז 2 און פון 4—7 אווענד. אויך אין פארבערייטונגס־קלאס (גן־ילדים) ווערען אנגענומען קינדער פון 4 יאהר אן.

צוליב'ן קריזיס ווערט ערטיילט הנחה־פרייזען. די לייטונג.

פאלק־שולען

— און —

שול פאר האנדעל

„בית־יעקב"

לאדז.

32 שרודמיעסקא 32

טעל. 28־170.

לאדזער יודען!

גיט אייערע טעכטער א יודישע ערציהונג, שיקט זיי נאר אין די

„בית־יעקב"־שולען!

איינשרייבונגען אויפ'ן נייעם שול־יאהר 34 1933 קומען פאר אין דער שול־קאנצעלאריע (שרודמיעסקא 32, ערשטער שטאק, אין הויף) טעגליך פון 10 ביז 2 נאכמ. און פון 5 ביז 8 אווענד.

פרייזען מעסיגע. די לייטונג.

Z pełnemi prawami (Kategorja A)

GIMNAZJUM ŻEŃSKIE

I PRYWATNA SZKOŁA POWSZECHNA

Marji Hochsteinowej

Wólczańska 23

tel. 214-27

די קאנצעלאריע נעהמט אן די איינשרייבונגען פון נייע שילערינס טעגליך פון 9—14 און פון 17—19. 4107

אנהויב פון שול־יאהר זונטאג, דעם 20־טען אויגוסט, 10 פריה.

אונזער פריינד

יעקב נאמיאט

צו זיין חתונה מיט פרל.

אינא יונגפער

ווינשען פיל גליק

רעדאקציע און אדמיניסטראציע

„נייער פאלקסבלאט"

Z prawami gimnazjów państwowych

GIMNAZJUM ŻEŃSKIE i Szkoła Powszechna

Eug. Jaszuńskiej-Zeligmanowej

ul. Południowa 18, tel. 168-82

איינשרייבונגען דויערן. דער סעקרעטאריאט איז טעטיג טעגליך פון 9—14 און 16—18. שכר־למוד אין דער פאווסעכנע שולע איז ערנידריגט.

אנפאנג פון שול־יאהר זונטאג, ד. 20 ד.ח. 9 א זייגער פריה.

Z prawami gimnazjów państwowych

Gimnazjum Żeńskie „WIEDZA"

oraz szkoła powszechna

L. Magalifowej

PIŁSUDSKIEGO 62, tel. 175-38.

די קאנצעלאריע נעמט אן איינשרייבונגען פון נייע שילער טעגליך פון 11—14 און פון 17—19.

איינטריטס־עקזאמענס ד. 21־טען און 22־טען שערפיען.

ערשטע לאדזער מעכאנישע בערעטען־אפרעטור

L. Tenenbaum

Łódź, Cegielniana 40

נעהמט אן בערעטען צום פילצען, פארבען און פארמירען.

די עלעגאנטסטע שיך

אין א זעהר רייכען אויסוואהל

בעקומט מען נאר ביי

A. Ogórek

ŁÓDŹ, ZAWADZKA 11.

בעמערקונג: ס'זענען אנגעקומען די לעצטע מאדעלן צ׳ם נייעם סעזאן.

Z prawami gimnazjów państw. **Gimnazjum Żeńskie**

Józefa Aba w Łodzi

oraz SZKOŁA POWSZECHNA, Zielona 10, tel. 122-12

איינשרייבונגען אין די גימנאזיאל־קלאסען ווי אויך אין די פאווסעכנע שולע נעהמט אן דער סעקרעטאריאט אין די פאר־מיטאג־שעה'ן. אין דער 1. קלאס פון דער פאווסעכנער שולע ווערען אנגענומען מעדלעך און יונגלעך בין 6 יאהר אהן עקזאמען. דער שכר למוד אין דער פאווסעכנע שולע איז ערקלענערט. די עקזאמענס הויבען זיך אן ד. 21 אויגוסט, 8 פריה. איינטריטס־עקזאמענס אין אלע קלאסען וועלען פארקומען ד. 22 אויגוסט ד. י.

וויכטיג פאר דער ארימער לאדזער בעפעלקערונג

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז ס'איז ערעפענט געווארען דאס

אמבולאטאריום

ביים פעראיין „מלבוש ערומים"

שענקיעוויטשא 3/5.

וואו ס'ווערט ערטיילט מעדיצינישע הילף אויפ'ן ארט. שיקט אויך ארויס דאקטוירים־ספעציאליסטען

מיט וויזיטען אהיים

נעהמט אויך אן געבורטען און אלע ארט אנאליזען. מינימאלע אבצאהלונגען. די פערוואלטונג.

איינקויף

פון גאלד זילבער, ביושוטעריע און לאמבארד = קוויטעם צו די העכסטע פרייזען. געוויסענהאפטע בעדינונג.

I. SOŁOWEJCZYK

פיעטרקאווער 27

(פריער שרודמיעסקא 5)

Dr. med.

B. ROBINSON

צוריקגעקעהרט

10 פיעטריקאווער 10

טעל. 131-86

נעמט אן פון 3—4 נאכמ. און 7—8 אוו.

Dr. Justman powrócił.

שפארען געלד

דורך קויפען רעיערע סחורה צו די ביליגסטע פרייזען

לאזט זיך נור ביי דער פירמע

„בארוויך"

לאדז, נאוואמיעסקא 30 טעל. 58־210

וועלכע איז די איינציגע

ביליגע און רעעלע קוועלע

פון גוטען קידוש־וויין

ביז די געשמאקסטע פאלעסטינער, אונגארווייגען, ווי אויך אלע סארטען ליקער, בראנפען׳ס און מעהד.

אויגען - קליניק

מיט שטענדיגע בעטען פון

Dr. B. Donchin

פיעטריקאווער 90, טעלעפ. 221-72

נעהמט אן שטענדיגע אויגען - קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולאטאריש פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אווענד.

צום געבורטסטאג פון אונזער חשובן וויצע־פרעזעס

ה' לודוויק צוקער

ווינשען מיר א גליקליך לעבען און א ווייטערדיגע פרוכטבארע טעטיגקייט.

דירעגענט מ. דארגוזשאנסקי און סינאגאגען־כאר.

דעם פרעזעס פון קליינהענדלער - פעראיין

פיעטריקאווער 6

ה' זכריה גאלדבערג און פרוי

צו דער חתונה פון זייער

טאכטער

ווינשען פיל גליק בנימין זילבערבערג

מאיר רייך

טיף געריהרט פון דער פריהצייטיגער פטירה פון אונזער אונפערגעסליכער שוועגערין און מוהמע

נ"ע בלימה ליבערמאן

דריקען מיר אויס דעם פערבליבענעם מאן און קינדער אונזער טיפסטען מיטגעפיהל.

המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים

אברהם נח ליבערמאן, פרוי און קינדער. 4280

„קיין שום אנשטענדיגער יוד

טאר נישט האבען קיין מגע-ומשא מיט דייטשלאנד“

רעדע פון ד״ר סטיפען וויז אויף דעם פראטעסט-מיטינג אין פראג

פ ר אַ ג, (יס״א). אויף דער מאַסען־פּראָטעסט־פאַרזאַמלונג, וואָס איז הייַנטיגען מאָנטאָג, ווי יט״א האָט שוין מיטגעטיילט פאָרגעקומען אין פּראַגער „בית־עם“ לויט דער איניציאַטיווע פון צוגרייטונגס־קאָמיטעט פאַר׳ן יודישען וועלט־קאָנגרעס האָט דר, סטיפען וויז, דער עהרען־פּרעזידענט פון יודיש־אַמעריקאַנער קאָנגרעס, געהאַלטען אַ רעדע, אין וועלכער ער האָט צוו. אַנד. אויסגעפיהרט:

עס איז נישט נויטיג אויפצוהויבען נייע אָנקלאַגען געגען היטלער׳ן און דעם נאַצי־רעזשים אין דייטשלאַנד. די אָנקלאַגע איז שוין אין אַ געוויסער מאָס אויפגעהויבען און בעגריינדעט געוואָרען נישט בלויז דורך די קרבנות פון דעם רעזשים, נאָר אויך דורך אומפּאַרטייאישע און אָביעקטיווע עדות פון פיל לענדער, פיל ראַסען און ראַכען. עס וואָלט שיער נישט געווען סאַדיסטיש נאָכאַמאָל אויפצוציילען די אַלע גרויל־מעשים, וועלכע זענען פאָרגעקומען און וואָס זענען פערקניפּט מיט׳ן פּראָגראַם און די צילען פון דריטען רייך. היטלער האָט געשאַפען אַ גרויס מענשליך און אינטערנאַציאָנאַל פּראָבלעם, פאַר אונז יודען — אַ ספּעציפיש־יודיש פּראָבלעם. היטלעריזם איז אַנטי־ליבעראַל, אַנטי־דעמאָקראַטיש, אַנטי־פּאַציפיסטיש, אַנטי־יודיש.

דאָס היטלערטום האָט געשאַפען אַ נייע ערשיינונג אין דער וועלט־געשיכטע. די טענדענץ פון דער מענשליכער ענטוויקלונג איז ביז־איצט געווען אַ פּראָצעס פון מענשליכער דיפערענציאַציע ביי אַ גלייכצייטיגער שטרעבונג צו פערפעסטיגען דעם יסוד פון אַ טאָלעראַנטען מענשליכען צוזאַמענלעבען און פריינדשאַפטליכער פערשטענדיגונג פאַר די אונפערמיידליכע אידעאָלאָגישע, רעליגיעזע און ראַסישע אונטערשיידען, דאָס היטלערטום ערקלערט אָבער, אַז די דאָזיגע טאָלעראַנץ מוז אויפהערען און אַז עס איז די אויפגאַבע פון שטאַט צו הערבייצוגען צו דער פעראייניהייטליכונג און אויפאָרמירונג פון אַלע זיינע בירגער, בעריגענדיג זיך דערביי מיט אַלע אָהן אויסנאַהם מיטלען, אַפילו די אוממענשליכסטע.

אויף וויפיל עס איז נוגע יודען, בעדייט דאָס היטלערטום נאָך אַ צווייטע מערקווירדיגע ערשיינונג. עס זענען שטענדיג געווען פאַלען ווען אויפשטענדיגע און ווידערשטאַנד־בעשטרעבענדע נאַציאָנאַלע מינדערהייטען זענען ברוטאַל אונטערדריקט געוואָרען דורך די הערשער פון די מעהרהייטס־פעלקער. אָבער די יודען פון דייטשלאַנד זענען דאָך תמיד געווען אַ לאָיאַלע און שטאַטסטרייע מינדערהייט, וועלכע האָט געליבט דייטשלאַנד און געקעמפט און אין משך פון יאָהרהונדערטען צוזאַמענגעאַרבייט פאַר די געמיינזאַמע דייטשע צילען.

דער איינציגער מאָטיוו פאַר דער אונטערדריקונג פון די דייטשע יודען איז דאָס, וואָס די זענען נישט־אַריער; אַנדערע מאָטיווען ווערען אָנגעגעבען אַלס חייניגער וויכטיגע: די יודישע ראַסע איז צו ליבעראַל, צו דעמאָקראַטיש, צו פּאַציפיסטיש; אָבער די ענטשיידענדע אָנקלאַגע בעשטעהט אין זייער ראַסען־פערשידענהייט, אַזוי ווייט, אַז 25 פּראָצענט יודיש בלוט איז אַ נישט־אויסלעשבאַרער פגם. עס איז נישט בעדייטונגסלאָז אָנצווייזען, אַז ישוס איז געווען אַ יוד און אַז אַלע אַפּאָסטאָלען זענען הונדערט־פּראָצענטיגע יודען. אונטערן היטלער רעזשים וואָלט קיינער פון די אַפּאָסטאָלען נישט געקענט זיין אַ לעהרער ווי פּעטרוס, אָנ׳אָרצט ווי לוקאַס און אַ בעאַמטער ווי מאַטעאוס, דער איינציגער וועלכען מען וואָלט געשיצט, וואָלט געווען פּאָנטיוס פּילאַטוס.

די וואַהרהייט, עהרע און זויבערקייט זענען פערשוואונדען פון דריטען רייך. מענער פון בעדייטונג און אינטערנאַציאָנאַלען שם זענען פערטריבען געוואָרען דערפאַר, וואָס זייערע אַנשולדיגונגען פאַלען זיך נישט צונויף מיט די אַנשולדיגונגען פון הערשענדען רעזשים, זעלטען איז אַ פּאָליטיקער פון הייטיגען דייטשלאַנד געווען אַזוי אויפריכטיג ווי גערינג. וועלכער האָט די יודען־פּאָליטיק צוזאַמענגעפאַסט אין דעם זאַץ, אַז יודען זאָלען פערלאָזען דייטשלאַנד אַלס בעטלער.

דער מאָדערנער המן, וואָס וויל פערניכטען

יודישע ראַסע איז אַנ׳אינטערנאַציאָנאַלע געפאַהר, אויף וויפיל ער האָט ענטווירדיגט דאָס דייטשע רייך. אַ גרויס פאָלק איז געשמידט אין קייטען און ווער וואַגט צו פּראָטעסטירען? ענגלאַנד האָט נישט לאַנג געפייערט דעם געבורטסטאָג פון בילבערפאָרסט, דעם בעפרייער פון אַ שקלאַפען־ראַסע, אין אַ יאָהר־הונדערט שפּעטער פערשקלאַפט היטלער אַ פּרייע ראַסע. וויל טראָגען אַלע רייכסטאָג־דעקרעטען אַזוי וויל ער בויען פאָלק. היטלער איז אַנ׳אינטערנאַציאָנאַלע געפאַהר, אַ מלוכה פון אונטערדריקונג און ברוטאַלע געוואַלט.

עס זענען דאָ צוויי מעטאָדען פון נאַציאָנאַלען פיהרערטום: איינע איז די היטלער־מעטאָדע, די צווייטע — די מאַסאַריק־מעטאָדע. מאַסאַריק האָט בעפרייט אַ לאַנד און זיין גאַנצע בעפעלקערונג. די מעהרהייט און די מינדערהייטען, אונאָפּהענגיג פון ראַסע, שפּראַך און רעליגיע. זיין מעטאָדע שאַפט יושר און שלום. די היטלער־מעטאָדע איז דאָס סיסטעם פון צושטערונג, פערניכטונג, סטעריליזאַציע. אַ מעטאָדע וואָס קען נישט קיין פריידהייט, און זיכער קיין, אַ מעטאָדע פון פערברעכען און געוואַלט.

דייטשלאַנד בעטראַכט יודען אַלס נידעריגער שטעהענדע ראַסע. קיין אַנשטענדיגער, זעלבסט־בעוואוסטער יוד טאָר נישט האָבען קיין מגע־ומשא מיט דייטשלאַנד. טאָר אין דעם דאָזיגען לאַנד נישט קויפען און נישט פערקויפען קיין סחורות, טאָר קיין שום בעציהונגע וְמיט דייטשלאַנד נישט אונ־טערהאַלטען.

לסוף האָט דר. וויז מיטגעטיילט וועגען די בע־ראַטונגען פון צוגרייטונגס־קאָמיטעט פאַר׳ן יודי־שען וועלט־קאָנגרעס, וואָס קומען איצט פאָר אין פּראַג, און וועגען דער פאָרשטעהענדער זשענעווער קאָנפערענץ (פון 5־טען ביז׳ן 7טען סעפּטעמבער).

דייטשלאנד וויל פערנעהמען

שווייץ, האלאנד, פאמערן, דאנציג

לאָנדאָן, 17. (ספּ. טעל.)

די בעריהמטע ענגלישע צייטונג „סאָנדיי עקספּרעס“ פּערעפּענטליכט ווייטער אַ אַלאַרמירענדען אַרטיקעל וועגען די פאָרבערייטונגען אין דייטשלאַנד אָנצוצינדען אַ וועלט־מלחמה, די צייטונג פערעפּענטליכט אַ ליסטע פון געהיימע פאַבריקען אין לאַנד און אויסלאַנד, וואָס אַרבייטען אויס פאַר דייטשלאַנד קריגס־גאַזען, באָמבעס, אַלעריליי שווערע און לייכטע טאַנקסען, מינען און פייער־וואַרפער, און אַז קרופּס פאַבריק אַרבייט אויס אַזאַ ווייט־שיסענדען האַרמאַט, וואָס איז דער וואונדער פון דער טעכניק די צייטונג שרייבט אַז אויב אייראָפּע וועט זיך איצט נישט בעהמען אָפּצושטעלען די דאָזיגע געהיימע בעוואָפנונג פון דייטשלאַנד, וועט די וועלט איבער־לעבען אַזאַ מלחמה־קאַטאַסטראָפע וואָס מען קאָן זיך קוים פאָרשטעלען.

וויען, 17. (ספּ. טעל.)

די „בייע צירכער צייטונג“ מעלדעט אַז דייטש־לאַנד פיהרט אַ גרויסע פּראָפּאַגאַנדע צו פּערנעה־מען דאָס דייטשע שווייץ און פּראַייניגען עס מיט דייטשלאַנד. איבערהויפּט איז דייטשלאַנדס פּלאַן צו גרינדען אַ גרויסע גערמאַנישע אימפּעריע, וואָס זאָל אַרומנעהמען אַ חוץ דייטשלאַנד אויך עסט־רייך, שווייץ, האָלאַנד, דענעמאַרק, אַ טייל בעלגיען טייל טשעכיען, באַלטישע לענדער און דאַנציג מיט׳ן פּוילישען פּאָמערן.

פערשארפטע בעציהונגען צווישען עסטרייך און דייטשלאנד

וויען, 17. (ספּ. טעל.)

די דאָקומענטען, וואָס זענען פערעפּענטליכט געוואָרען דורך דער „רייכספּאָסט“ און וואָס בעווייזען דייטליך, אַז די דייטשע רעגירונג און דער דייטשער באָטשאַפטער אין וויען האָבען זיך בעטייליגט אין אַ מלוכה־פערשווערונג אין עסטרייך— זענען באַך אַלץ די סענסאַציע פון טאָג.

די צייטונגען רוקען־אַרויס פערשידענע פּראָיעקטען, ווי אַזוי צו בעקעמפען דעם היטלעריזם און ווי אַזוי אַ סוף צו מאַכען צום דייטש־עסטרייכישען קאָנפליקט. די „אַרבייטער־צייטונג“ איז זאָגאַר אַ־רויסגעטראָטען מיט אַ פּלאַן צו ערלעדיגען דעם דאָזיגען סכסוך נישט דורכ׳ן פעלקער־בונד, נאָר דורך נייטראַליזירען עסטרייך אויפ׳ן מוסטער פון דער שווייץ, דער דאָזיגער פּלאַן ווערט אָבער שאַרף בעקעמפט דורך די גרויס־דייטשע צייטונגען.

די דייטשע פּראָפּאַגאַנדע געגען עסטרייך, דויערט דערווייל ווייטער. די שאַרפע ראַדיאָ־רעדע געגען עסטרייכישען קאַנצלער דאָלפוס, וואָס איז געהאַלטען געוואָרען דורכ׳ן היטלעריסט קנאָוס, איז איצט איבער־געחזרט געוואָרען אויך דורך דער פּרעסע לויט׳ער ראַדיאָ־סטאַציע.

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער געשאַפענער לאַגע איז צונויפגערופען געוואָרען אַנ׳עקסטרא זיצונג פון עסטרייכישען מיניסטאָרען־קאַבינעט, די וויענער צייטונגען פאָדערען אַז די עסטרייכישע רעגירונג זאָל זיך ווענדען קיין בערלין וועגען אַרויפען פון וויען דעם דייטשען אַמבאַסאַדאָר, וואָס איז פערמישט אין אַנ׳אַקציע געגען דער עסטרייכישער רעגירונג.

—:ס:—

נייע עקזעקוטיווע פון דער „וויזא“

פ ר אַ ג, (י.ט.אַ.) אין דער נייער עקזעקוטיווע פון וויזא־וועלט־פערבאַנד זענען אריין: פון לאָנדאָן — פרוי אַלגאַ אַלמאַן, עדיט אידער, אַלבאַ עפּשטיין, פרעדעריק פעלדמאַן, אסתר פייוועל, ראָמאַנאַ גאָלדמאַן, הענריעטאַ אירוועל, קיטי שטיין, רעבעקאַ זיף, מרים סאקער, ד״ר צעלינאַ סאָקאָלאָוו און ד״ר וויערא ווייצמאַן, פון קאָנטי־נענט — אַבטע (קראָקאָ), פרימאַן (קאַנאַדע), היי־מאַן (דרום־אַפריקע), סאָפיאַ לעווענהערץ (עסטרייך) סעלמאַ מאַרגוליעס (רומעניען), סאַלאַק וואַן קלעעף (האָלאַנד), האַנקאַ ראָט (טראַנסילוואַניען), ד״ר שענער־גאָלדעס (טשעכאָסלאָוואַקיי), שטיינדלער (יוגאָסלאַוויען) און האַננאַ שטיינער (טשעכאָסלאָוואַקיי), פון ארץ־ישראל — ארכאָוועסקי, ד״ר ראָזאַ גינזבערג, אַננאַ יאַפע, ד״ר קאַגאַן, קיש, ד״ר קלאַמפּוס, מייזעל־שוחט, הדסה סעמיועל און אסתר סמאָירא. עהרען־פּרעזידענטין פון דער וויזא איז ליידי הערבערט סעמיועל, עהרען־וויצע־פּרעזידענ־טינען הענריעטאַ אירוועל, מ. גאַמפער (לאָנדאָן) און נייטען (ניי־זעעלאַנד).

איבערפאל אויף דער זומער־קאלאניע

פון דער יודישער לאנדקענטשאפט־געזעלשאפט ביים ים

וו אַ ר ש א, (יט״א). די הויפּט־פערוואַלטונג פון דער יודישער געזעלשאַפט פאַר לאַנדקענטשאַפט אין פּוילען האָט בעקומען פון דער ליטונג פון דער זומער־קאָלאָניע פון דער געזעלשאַפט אין קאַרוויע ביים ים פאָלגענדע מעלדונג:

„ביינאַכט פון 10 אויף דעם 11־טען ה. ח. האָט אַ גרופּע כוליגאַנעס בעפאַלען די קאָלאָניע פון דער געזעלשאַפט, דעמאָלירט די איינריכטונ־גען פון עס־צימער, אויסגעהאַקט די שויבען און נצלם געוואָרען, קיינער פון די, וועלכע פערברענ־גען אויף דער קאָלאָניע האָט נישט געליטען קיין שאָדען. די אָרטיגע פּאָליציי־מאַכט פיהרט אַנ׳ענער־גישע אויספאָרשונג כדי צו כאַפּען די איבערפאַלער“.

נאָכ׳ן ערהאַלטען די דאָזיגע מעלדונג, האָ־בען פאָרשטעהער פון דער הויפּט־פערוואַלטונג אינטערוועניִרט אין אינערן־מיניסטעריום, וואו מען האָט מיטגעטיילט, אַז דאָס מיניסטעריום איז שוין גענוי אינפאָרמירט וועגען דעם איבערפאַל און די אָרטיגע אדמיניסטראַטיווע מאַכט האָט ערהאַלטען די ענטשפּרעכענדע פעראָרדנונגען, כדי די איבער־פאַלער זאָלען ענטדעקט ווערען.

מיר מאַכען קיין געשעפטען נישט מיט אונזערע בלוטיגע דייטשע שונאים!

דער פערמיטלער־פערבאנד
69 פּיעטריק. 69
(פריהער פּיעטרקאָווער 41)
די קאַנצעלאַריע איז טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אָוונד
מאַכט בעקאַנט, אַז די מעקלערס, מיטגלי־דער פון אונזער פעראיין עמפּפעהלען אַ גרויסע אויסוואַהל פון פערשידענע
וואוינונגען און לאָקאַלען
סאָלידע און רעעלע בעהאַנדלונג.
בעמערקונג: דער פעראיין איז נישט פעראַנטוואָרטליך פאַר די מעקלערס פון פּיעטרקאָווער 41.

שלאָסערי־אַרבייטען,
ווי אויך אויטאָגענישע שוייסונגען מעטאַל־בעאַרבייטונגען מאַשינען־טיילען
פיהרט אויס ביליג
J. REDER, Łódź
קאָנסטאַנטינער 11/13

Dr.
Wajnberg
ספּעצ. פון לונגען, האַרץ און סקלעראָזי־קראַנקהייטען
צו לעטשניצע־פּרייזען
וואוינט יעצט פּיעטריקאָווער 145
טעל. 126-02.
נעמט אָן פון 9–10 פריה, 3–4, 8–9 אָוו.

די פּענסיאָנאַט ווינער ניי־ גלאַוונאָ אָטוואָצק
ווילע ה׳ שראַדזקי
עמפּפעהלט: זוניגע צימערן אין אַל־טען טרוקענעם סאָסנאָווען וואַלד.
געשמאַקע קוך. אויף פאַרלאַנג דיעטיש. ביליגע פּרייזען.
ראַדיאָ־פּראַזשע. צו ערפאַהרען אויפ׳ן אָרט און לאָדז, פּילסודסקיעגאָ 27 ביי חינער.
אדרעס: גלאַוונאָ (ביי לאַוויטש) נ׳אָטוואָצק פּאָסט־קעסטעל 61 פּענסיאָנאַט ווינער.
בעמערקונג: פון 15/8 1933 איז דאַ אַ גרויסע פּרייז פּלענער.
4178

דער גוט־בעקאַנטער קינסטלערישער פאָטאָגראַפישער אַטעליער
„Polonja“
11 יערזשעגאָ 11
(פּראָהער מיט׳ן טרעטעראַי 3)
פיהרט אויס די בעסטע קינסט־לערישע אויפנאַהמען צו פערקלענערטע פּרייזען!
מיט אכטונג
„POLONJA“
11 Jerzego 11
wł. GUTERMAN.

אכטונג, עלטערן!
שרייבט איין אייערע קינדער אין דער 7־קל. פאָלקס־טערהאַפטער שולע
פון ש. זעלאַנקאַ, פּילסודסקיעגאָ 70 פּראָנט, 1־טער שטאָק
אַלע למודים ווערען געלערנט דורך לעהרער און מלמדים פּעדאָגאָגען און ספּעציאַליסטען. דאָס פּראָגראַם פון די למודי קודש איז פילפאַכיג פערברייטערט געוואָרען. אַ גרויס געוויכט ווערט געלייגט אויף דער העבּרעאישער שפּראַך און אויף די ער־ציהונג פון די קינדער. די קאַנצעלאַריע איז טעטיג פון 10–2 און פון 4–6. אנגענומען ווערען אַנגענומען פון 5½ יאָהר אָן.
צוליב דעם קריזיס איז דער פּרייז צוגענגליך פאַר יעדען. צום הייַנטיגען שול־יאָהר ווערט געעפענט אַ 5־טע קלאַס.
בעמ.: דורכגאַנג דורך פּיעטריקאָווער 46.
די למודים הויבען זיך אָן דעם 20־טען אויגוסט ד. י.

שייטלען
מיט פּאַריזער שרינדען און פּערטיגע שייטלען וועדען ערשטקל. און רעיעל אויסגעפיהרט אויך אנדולאַציע און מאַניקור
ביי קערש,
סענאַטאָרסקאַ 15

Dr. med.
Haltrecht
ספּעציאַל־אַרצט פאַר הויט־און געשלעכטס־קראַנקהייטען
פּיעטריקאָווער 10, טעל. 245-21
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן פון 8—11 פריה, פון 1—2 מיטאַג און פון 5—9 אָבענד. זונטאָג פון 10—1 בייטאָג
אַלע צייט אַנצוליינען.

„די לאגע פון די דייטשע יודען
איז ערנסטער ווי דער מצב פון די גולי=ספרד",
ערקלערט דער פרעזידענט פון יודיש-אמעריקאנער קאמיטעט ד"ר סיירוס אדלער

נ י ו - י א ר ק, (י.טא.) דער פרעזידענט פון יודיש אמעריקאנער קאמיטעט דר. סיירוס אדלער איז די טעג אויפגענומען געווארען אויף א פער־זאמלונג אין לאס אנדזשעלאס און ביי דער געלע־גענהייט געהאלטען א רעדע, אין וועלכער ער האט ערקלערט צוו. אנד.:

די היינטיגע לאגע פון די דייטשע יודען איז ערנסטער ווי די לאגע פון די שפאנישע יודען אין 1492. דעם יאהר פון גרוש-ספרד. דעמאלס האט דער יוד וועניגסטענס געהאט די ברירה אנצונע־מען דעם קריסטליכען גלויבען. מען האט איהם געגעבען דריי חדשים צייט צו ליקווידירען זיין עקזיסטענץ אין שפאניען. און די גאנצע וועלט איז פאר איהם געשטאנען אפען און פריי.

היינט איז די וועלט געשלאסען פאר די קרבנות פון היטלעריזם, און דאס ערגסטע אין דער היינטיגער רדיפות-פאזע איז דאס, וואס די נאציס האבען נישט נעגוג מוט אנצונעמען א פלאן פון א אפענער יודען-שחיטה אין דייטשלאנד.

ארומרעדענדיג די טעטיגקייט פון יודיש-אמעריקאנער קאמיטעט, האט ה' אדלער ערקלערט, אז נאך לאנג איידער היטלער איז געווארען קאנצ־לער פון דייטשלאנד, איז דער קאמיטעט געשטא־נען אין שטענדיגען טעלעגראפישען און טעלעפא־נישען קאנטאקט מיט די פיהרער פון דייטשען יודענטום.

די עפענטליכע מיינונג פון דער וועלט האט ביז-איצט געהאט א קנאפע השפעה אויף דייטש־לאנדס האלטונג לגבי יודען. די דייטשע רעגירונג האט זיך נישט גערעכענט מיט'ן אפיציעלען ענג־לאנד. אין אמעריקא האט מען דעם דר. לוסטער און דר. שאכט אין גאנץ אונצווידייטיגע ווערטער געזאגט, וואס אונזער לאנד דענקט וועגען די יודען-רדיפות. און דאך האט דער גאנצער דרוק זעהר ווייניג געהאלפען צו ערלייכטערען דעם גורל פון די יודען אין דייטשלאנד.

מיר אין אמעריקא, האט דר. אדלער פער־ענדיגט, מוזען אלץ טהון צו העלפען מאטעריעל די קרבנות פון היטלער-רעזשים. אמת, אז מיר אין אמעריקא פיהלען דערוייל נישט אונמיטעלבאר דעם שוידערליכען גורל פון די דייטשע יודען. אבער אין ענגלאנד פיהלט מען עס יא, און דער קליינער יודישער קבוץ אין ענגלאנד האט בייגע־שטייערט פאר די דייטשע יודען מעהר ווי די פיער און א האלבען מיליאן יודען אין אונזער לאנד.

וועלט=קאנפערענץ פון דער פועלי=ציוניסטישער יוגענד אין פראג

וו א ר ש ע, (יט"א) פון 30-טען אויגוסט ביז דעם 4-טען סעפטעמבער וועט אין פראג פארקומען די ערשטע וועלט-קאנפערענץ פון די יודישע סא=ציאליסטישע יוגענד-ארגאניזאציעס, וואס זענען אנגעשלאסען אין יודישען סאציאליסטישען יוגענד-וועלט-פערבאנד (פועלי=ציון-יוגענד). צו דער קאנ־פערענץ וועלען קומען דעלעגאטען פון: ארץ-ישראל, פוילען, אמעריקא, ליטע, לעטלאנד, עסטרייך טשע־כאסלאוואקיי, אונגארן, רומעניען, בעלגיען און פראנקרייך.

אויף דער טאג-ארדנונג געפינען זיך צוו. אנד. פאלגענדע פראגען: די לאגע אין דער אר־בייטער-בעוועגונג און די אויפגאבען פון דער פראלעטארישער יוגענד-בעוועגונג, דער מצב אינ'ם ציוניזם, אויפגאבען פון דער החלוץ=בעוועגונג, פון דער פועלי-ציון= יוגענד-בעוועגונג, פארמען און אינהאלט פון דער קולטור-און דערציהונגס-ארבייט אין די פערשידענע שיכטען א. אנדערעס.

ווי עס איז צו זעהען פון די ביז איצטיגע מעלדונגען אין ווארשאווער פערבאנד סעקרע־טאריאט, וועט די בעטייליגונג אין דער קאנפע־רענץ זיין א בעדייטענדע, און אין א גאנצע רייה לענדער ווי פוילען, עסטרייך א. א. ווערען אין שייכות מיט דעם איינגעארדענט גרעסערע עקס־קורסיעס.

פראנקרייך זאל פאדערן פון פוילען א טייל רוסישע חובות

פאריז, 17. (ספ. טעל.)

דער „מאטען" טיילט מיט, אז די פראנצויזישע רעגירונג פיהרט יעצט אונטערהאנדלונגען מיט די סאוויעטען איך דער פראגע וועגען די צארישע חו־בות וואס קומט פראנקרייך.

די פראנצויזישע רעגירונג איז פעסט בעשלא־סען צו שיצען די אינטערעסען פון איהר בירגער. וועלכע בעזיצען די פאר'מלחמהדיגע רוסישע הלוואה־אבליגאציעס, צו דעם צוועק זאל די פראנצויזישע רעגירונג די פראגע איבערגעבען אן'אינטערנא־ציאנאלען שיד-געריכט.

ווי מען גיט איבער, וועט די פראנצויזישע רע־גירונג פארערן אז אויך די רעגירונגען פון פוי־לען, פינלאנד און רומעניען זאלען אומקעהרען דעם טייל פון די פאר'מלחמהדיגע פראנצויזישע חובות וואס פאלט אויס אויף זייערע לענדער, אלס בע־שטאנד-טייל פון אמאליגען רוסלאנד. די דאזיגע פארערונג וועט ארויסגערוקט דורך דער סאוויעט־טישער רעגירונג, וועלכע האלט, אז אויך די אלע איבערגעמאנטע מלוכות האבען גענאסען פון די פראנצויזישע קאפיטאלען וואס איז געבארגט גע־ווארען דער צארישער רעגירונג.

יאפאנישע מלחמה געגען כינא

לאנדאן, 17 (ספ.) פון כינע מעלדעט מען, אז די יאפאנישע ארמעע האט אוגערוואורטעט ווידער אנגעהויבען א אנגריף אויף כינע. דאס כינעזישע מיליטער שטעלט א העפטיגען ווידער־שטאנד. יאפאן ערקלערט איהר אנגריף דערמיט, וואס זי וויל בעזייטיגען דעם איינפלוס פון „מא־סקווער קאמוניזם.

סיים ווערט צונויפגערופען
צו ענדערען די קאנסטיטוציע

וו א ר ש א, 17. דער „קורייער פאלסקי" מעלדעט, אז כדי צו מאכען די נייע ענדערונגען אין דער קאנסטיטוציע זאל צונויפגערופען ווערען דער סיים אויף א ספעציעלער סעסיע שוין אין דער נאהענטסטער צייט. עס זענען פערהאן קלאנ־גען, אז דער סיים זאל צונויפגערופען ווערען שוין דעם מאנאט סעפטעמבער, דאס הייסט אין א 3–4 וואכען ארום.

אנגעהויבען די בעראטונגען פון ציוניסטישען אקציאנס=קאמיטעט

פ ר א ג, 17 (יט"א) היינט האבען זיך אנגע־הויבען די בעראטונגען פון ציוניסטישען אקציאנס־קאמיטעט.

גלייך ביים אנהויב פון די בעראטונגען זע־נען ענטשטאנען ערנסטע מיינונגס-פערשידענהייטען בנוגע דעם צוזאמענשטעל פון קאנגרעס-פרעזידיום. די לינקע זענען געגען דעם, אז די רעוויזיאניסטען זאלען אריין אין קאנגרעס-פרעזידיום. די גרופע פון ארבייטענדען ארץ-ישראל איז דאגעגען מכּכים, אז לעא מאצקין זאל ווידער געוועהלט ווערען אלס פרעזידענט פון קאנגרעס, הגם אלס די צאהלרייכ־סטע פראקציע זענען זיי לויט'ן פארלאמענטארישע מנהגים בערעכטיגט צו פרעטענדירען צו דער קאנגרעס-פרעזידענטור.

פ ר א ג, 17 (יט"א) וול. זשאבאטינסקי האט שוין בעקומען די טשעכאסלאוואקישע וויזע און ווערט ערווארט אין דער נאהענטסטער צייט אין פראג.

הונדערטער מענשליכע קרבנות
פון א שטורם

לאנדאן, 17. (ספ. טעל.)

בעכטען 6 פארנאכט איז אויף דער אינזעל יאמאיקא (נישט ווייט פון קובא) אויסגעבראכען אן אויסערגעוועהנליך ריזיגער שטורם.

פון דאזיגען שטורם זענען די צוויי גרויסע שטעט קינגסטאן און סאן אנדרו כמעט חרוב גע־ווארען. ריזיגע מאסען וואסער האבען דורכגעבראכען אלע בריקען און דאמבעס, און איינגעריסען זיך אין דער שטאט, פערגיסענדיג און פערניכטענדיג די הייזער. ס'זענען דא הונדערטער טויטע, אלע טעלעגראפישע און טעלעפאנישע פערבינדונגען זע־נען פערניכטעט געווארען. פיל שיפען זענען דורך די שטורמישע כוואליעס ארויסגעשליידערט געווא־רען אויפ'ן ברעג און צושעדיגט געווארען. דער שא־דען בעטרעפט פיל מיליאנען דאלאר.

גרויסע וואלד-שרפה אין פראנקרייך

פאריז, 17. (ספ. טעל.)

בעכטען ביינאכט איז ביי טולאן, אין דער גע־געגנד פון מאנטרא אויסגעבראכען א ריזיגע וואלד־שרפה, וואס האט נאך נישט איהר גלייכען אין מערב-אייראפא.

עס ברענט די שענסטע וואלד-געגענד פון פראנקרייך. טראץ אלע רעטונגס-מיטלען פון עט־ליכע פולקען מיליטער, און פיל פייער-לעשער-אפטיי־לונגען, איז אונמעגליך אפצושטעלען דאס פייער. דער גרויסער האטעל אין מאנטרא און דער בערייהמ־טער קלויסטער-שלאס פון דער פראנצויזישער קעני־גין, שאטרע, שטעהען אין דירעקטער געפאהר פערברענט צו ווערען.

די רעגירונג האט שוין ארויסגעגעבען א בע־פעהל צו עוואקואירען פון דער געגענד די גאנצע בעפעלקערונג.

פאריז, 17. (ספ. טעל.)

די בעפעלקערונג פון ליל לעבט איצט איבער שעהן פון פאנישער שרעק, א האלבען קילאמעטער פון ליל, אין ער סיר לא לי, געפינט זיך א גרויסער אומטערערדישער אמוניציע-לאגער, אין דאזיגען אמוניציע-לאגער געפינט זיך זעהר פיל גאז-גראנא־טען. בעכטען אין אוענד איז אין א זייטיגען לאגער אויסגעבראכען א שרפה, טראץ דן באלדיגע רעט־טונגס-מיטלען פון מיליטער, וואס פערשיט די קא־דארען מיט זאמד, דערנעהנטערט זיך דאס פייער כסדר דורך די קארידארען. צום הויפט — לאגער. אויב דער הויפט-לאגער וועט אויפרייסען דראהט די גאנצער שטאט א געפאהר צו פערגיפטעט ווע־רען פון די גאזען.

עס ווערען געמאכט אלע הכנות צו עוואקואירען די פאר-שטאט פון ליל.

„קיין קריסט טאר ניט פרעדיגן קיין האס"
ערקלערט פרעזידענט מאסאריק

פ ר א ג, (יט"א). אין ניטרא (סלאוואקיי) איז די טעג פארגעקומען א פייערונג צום 1100-יעהריגען יובילעאום זייט עס איז געגריגדעט געווארען די ערשטע קריסטליכע קירך דורך דעם סלאוואקישען פירשט פריבינא. דער פרעמיער פון טשעכאסלא־וואקישער רעגירונג מאליפעטר האט אויף דער פיי־ערונג פארגעלעזען א בעגריסונג פון רעפובליק-פרע־זידענט פראפ. מאסאריק, אין וועלכער דער פרעזי־דענט ערקלערט צוו. אנד:

אין דער צייט פון איבערגאנגען און זוכע־נישען אויף אלע געביטען דארפען אונזערע קירכען לעגען א גרעסערע געוויכט אויף דער זיטליכקייט און דער מיט ענטגעגענווירקען אן'איבערטרייבענעם פ פארטיי-יוועזען, קיינער, וואס בעקענט זיך צום קריסטענטום, טאר נישט פרעדיגען קיין האס. און ווען גראד איצט ווערט מחוץ אונזערע גרענעצען געפאדערט אז די קירכען זאלען ווערען קעמפערישע קירכען, טאר זיך אין דער רעפובליק נישט געפינען קיין ראום פאר גייסטליכער וועלכער זאל אזוי אויפפאסען דאס קריסטענטום און זיין מיסיע.

די צייט, אין וועלכער מיר לעבען, פאדערט די אלע, וואס בעקענען זיך צו געמיינזאמער אר־בייט, צו דער רעפובליק און דעמאקראטיע, צו א פאקטישער דעמאקראטיע. ד.ה. צו א פאקטישער דעם צוזאמענשלוס פון אלע עהרליכע מענשען אין פאליטישע און סאציאלער גערעכטיגקייט.

סטאווסקי און ראזענבלאט ביי דער אויספארשונג

י ר ו ש ל י ם, 17 (ספ.)

די אויספארשונג ארום דער ארלאזאראוו טראגעדיע איז נאך ווייט נישט פערענדיגט, אבער זי ווערט שוין איצט געפיהרט אין א שנעלען טעמפא.

דער פערהער פון פאראכטאגען דינסטאג פאר'ן אויספארשונגס-ריכטער אין יפו האט ארויס־בערופען א געשפאנטע שטימונג אין גאנצען ישוב.

דער דאזיגער פערהער איז געווען רייך מיט זעהר כאראקטעריסטישע עפיזאדען.

די פרוי ארלאזאראוו האט גענוי איבערגע־געבען אלע פרטים, וואס זענען שוין בעקאנט פון פריהער. זי ערקלערט נאך אמאל אין א קאטעגא־רישען טאן, אז זי דערקענט אין ראזענבלאט'ן דעם שיסער צו איהר מאן און אין סטאווסקי'ן, דעם, וועלכער האט בעלויכטען מיט אן'עלעקטריש לאמפעל.

נאך איהרע ערקלערונגען הויבט אן סטאווסקי איהר צו שטעלען פראגען. די פרוי ארלאזאראוו בעמיהט זיך אבער איהם נישט צו קוקען גלייך אין די אויגען. סטאווסקי ווענדעט זיך דאן צום ריכ־טער מיט א בקשה, אז בעת דער עדות ענטפערט אויף זיינע פראגען, זאל זי איהם קוקען גלייך אין די אויגען.

דער ריכטער איז מסכים מיט סטאווסקי'ס בקשה און פאדערט אויף די פרוי ארלאזאראוו צו קוקען דעם בעשולדיגטען גלייך אין די אויגען, הגם דאס איז איהר אפשר שווער.

נאך סטאווסקי'ן הויבט אן דעם עדות אויס פרעגען דער בעשולדיגטער ראזענבלאט.

— ווען האט מען אייך ארויסגערופען מיך צו דערקענען.

עדות — מיט 2 וואכען צוריק.

ראזענבלאט: — מיט וואס זענט איהר גע־פאהרען, מיט דער באהן אדער אויטא?

די פראגע מאכט א מאדנעם איינדרוק און דער שופט ווענדעט זיך צו ראזענבלאט'ן, אויפצו־קלערען די בעדייטונג פון דער פראגע. ראזענ־בלאט ערקלערט, אז איהם געהט אין פעסטשטע־לען, ווער ס'איז מיטגעפאהרען מיט דער פרוי אר־לאזאראוו אין דער פאליציי.

עדות: — 2 פריינד זענען מיט מיר מיטגע־פאהרען.

ראזענבלאט: — ווער איז אבער מיט אייך געקומען קיין יפו?

עדות: — די זעלבע 2 פריינד.

ראזענבלאט ווערט אן'אויפגעקאכטער און שרייט אויס, אז מיט איהר איז מיטגעפאהרען דער ארבייטער-טוער בן-דוב.

דער עדות: — מעגליך.

אויף דער פראגע פון די ריכטער, וואס ער מיינט דערמיט צו זאגען, ערקלערט ראזענבלאט, אז מען האט איהם פריהער אויסגעשטעלט אין א רייהע מיט די אנדערע און ערשט שפעטער איז בן-דוב, וועלכער איז געווען אנוועזענד דערביי, געלאפען רופען דער פרוי ארלאזאראוו צו דער קאנפראנטאציע...

ווי מען גיט איבער האט ראזענבלאט עטלי־כע צעהנדליג עדות, וועלכע קאנען אונטער א שבועה פעסטשטעלען, אז אין דער קריטישער נאכט, האט ראזענבלאט פון 9 ביז 12 אוועגד אנ־געפיהרט מיט א רעוויזיאניסטישע פערזאמלונג אין כפר סבא.

ווארשאווער געלד-מארק

דער דאלאר האלט זיך אויך היינט גאנץ פעסט ביי 6,66, די באנק-פאלסקי צאהלט 6,55 און אויף די וועלט-בערזעס ווייטער פעסט 6,65. דייטשע מארקען 211,25 פונטען 29,57, עסטרייכישע שי־לינג 100,75, טשעכישע קראנען 25,75, טשער־וואניעץ 0 93 געלד כסדר שוואך. רובל 4,76 דאלאר 8.99. זילבער-רובל 1,40, בילאן 0.93.

א שטארקע אויפלעבונג הערשט ביי די פרא־צענט ליסטען. אין ניו יארק האלט די סטאביליזא צייע 69 – 68 און א האלב, דילאן 70 – 69 און א האלב, שלאנגק 48 און א האלב – 46, מא־גיסטראט 6,44 פראצ. דאלאר=הלוואה 60.

דער אויפשטאַנד אויפ'ן אינזעל קובאַ
זיינע ווירטשאַפטליכע און פּאָליטישע סבות

אַנ'אויפשטאַנד איז אויפ'ן אינזעל קובאַ נישט קיין נאָווינע. אין דער הינזיכט איז דער אינזעל, וועלכע ליגט אויפ'ן אַטלאַנטישן אָקעאַן און געפינט זיך אונטערן פּראָטעקטאָראַט פון די פאַראייניגטע שטאַטען, זעהר ענליך צו די רעפּובליקעס פון דרום־אַמעריקע. דער איצטיגער אויפשטאַנד געגען פּרעזידענט מאַטשאַדאָ איז שוין דער אַכטער פון זינט ער איז געוואָרן פּרעזידענט, דאָס הייסט, אַז אויפ'ן יעדען יאָהר פון זיין אַמטירען פאַלט אויס איין אויפשטאַנד; וועגען קלענערע רעוואָלטעס איז נישטאָ וואָס צו רעדען: אַזעלכע קלייניגקייטען גייען נישט אַריין אין חשבון. דער לעצטער אויפשטאַנד איז אָבער געווען דער בלוטיגסטער פון אַלע ביזאיצטיגע, ער האָט געקאָסט דאָס לעבען פון עטליכע הונדערט פּערזאָן און נאָך הונדערטער זענען געוואָרן פאַרוואונדעט.

דער אויפשטאַנד האָט נאַטירליך זיין שורש נישט בלויז אין הייסען בלוט פון די איינוואוינער פון שיינעם אינזעל. דער מקור ליגט אין טיפע עקאָנאָמישע סיבות. קובאַ איז נישט בלויז אַ לאַנד, וואָס איז נישט פאַרשוינט געוואָרן פון וועלט־קריזיס, נאָר נאָך מעהר, דער קריזיס האָט זיך דאָ אָפּגערופען פיל שווערער, איידער אין אַנדערע לענדער פון דער וועלט. דער ב[illegible]מעטער פון ווירטשאַפטליכען קריזיס — די צאָהל אַרבייטסלאָזע, האָט פון לאַנג שוין אויפ'ן אינזעל געשאַפען אַנ'אַטמאָספערע פון אונרוהע, וואָס קאָן צו יעדער מינוט אויסברעכען. ס'איז גענוג צו זאָגען, אַז פון די פערטהאַלבען מיליאָן איינוואוינער פון אינזעל זענען זעקס הונדערט טויזענט אַרבייטסלאָזע, דאָס הייסט, אַז עס געפינט זיך איין אַרבייטסלאָזער אויף יעדע זעקס מענשען פון לאַנד. די גרויסע צאָהל אַרבייטסלאָזע בעשטימט זיך פון ספּעציפישען כאַראַקטער פון דער אינדוסטריע אויפ'ן אינזעל קובאַ.

קובאַ האָט מען שטענדיג גערופען דער צוקער־אוצר פון דער וועלט. דאָ געפינען זיך די גרעסטע צוקער־פּלאַנטאַציעס און פון אינזעל פלעגען עקספּאָרטירט ווערען קאָלאָסאַלע סכומים צוקער אין דער גאַנצער וועלט. די צווייטע גרויסע פּראָדוקציע פון אינזעל קובאַ איז די טאַבאַק־פּראָדוקציע. די בערימטע האַוואַנער ציגאַרען זענען פּאָפּולער איבער דעם גאַנצען ערד־באַלעם. קובאַ פלעגט עקספּאָרטירען העכער דריי הונדערט מיליאָן ציגאַרען אַ יאָהר. דער גרעסטער טייל פון עקספּאָרט פלעגט גיין אין די פאַראייניגטע שטאַטען. ווען עס איז געקומען דער קריזיס און האָט בעזונדערס געטראָפען אַמעריקאַ, איז נאַטירליך דער עקספּאָרט געפאַלען ביז'ן קלענסטען מינימום. די פּראָדוקציע איז געוואָרן כמעט אינגאַנצען געליימט און די צאָהל אַרבייטסלאָזע איז געוואָרן אין פערהעלטניש צו דער בעפעלקערונג אונגעהויער גרויס. קובאַ פלעגט נאָך פיל איינגעהמען פון די טוריסטען, וועלכע פלעגען אין אַ גרויסער צאָהל בעזוכען דעם שיינעם אינזעל. קובאַ איז געווען אין אַ גרויסער מאָס אָנגעוויזען אויף די טוריסטען, ווי אַ שטייגער אַזאַ אינזעל ווי מאַדעירא. מיט'ן קריזיס איז אויך אַריינגעטראָטען אַ שטילשטאַנד אין דער טוריסטיק, וועגען וואָס עס קאָנען דערציילען אַלע לענדער, וועלכע זענען אָנגעוויזען אויף פרעמדע טוריסטען.

צום שאַרפען ווירטשאַפטליכען קריזיס קומט נאָך צו די אייגנאַרטיגע פּאָליטישע לאַגע, וועלכע האָט פיל מאָל געשאַפען גרויסע פּאָליטישע קריזיסען און בלוטיגע צוזאַמענשטויסען. ווי געזאָגט, איז דער אויפשטאַנד געווענדעט געווען געגען פּרעזידענט מאַטשאַדאָ און זיין רעגירונג. אַז דער מאַטשאַדאָ איז אַמאָל פּאָפּולער געווען אַלס אַנטיילנעמער אין בעפרייאונגס־קריג פון קובאַ, האָט מען איהם אויך געהאַלטען פאַר אַ זעהר פעהיגען פינאַנסיסט, ווייל ער איז בעטייליגט כמעט אין אַלע ווירטשאַפטליכע אונטערנעהמונגען פון אינזעל. ווען ער איז געוואָרן פּרעזידענט, האָט מען אויף איהם געלייגט גרויסע האָפענונגען, מען האָט געהאָפט, אַז ער וועט ווירקזאַם בעווייזען צו קעמפען געגען דעם קריזיס. דאָס איז אָבער נישט געשעהען. דאַגעגען האָט דער פּרעזידענט פעסט גענומען אין זיינע הענד די ממשלה און האָט געהערשט איבער דעם אינזעל מיט אַ שטאַרקער און שווערער האַנד. איהם ביי דער זייט זענען געשטאַנען די פּאָליציי, די זשאַנדאַרמעריע און די געהיים־פּאָליציי, די אַזוי גערופענע פּאָראַ, און מיט זייער הילף האָט דער פּרעזידענט דערשטיקט אויף אַ בלוטיגען אופן יעדען פּרוב פון אָפּאָזיציע. מאַטשאַדאָ האָט פאַרוואַנדעלט די בעוואָפענטע כוחות פון דער רעפּובליק אין אַ פּריוואַטע גוואַרדיע, וועלכע האָט געדינט כמעט אויסשליסליך די אינטערעסען פון דעם פּרעזידענט און זיינע גרויסע ווירטשאַפטליכע אונטערנעהמונגען. די האַנדלונגען פון פּרעזידענט, זיין טעראָר־הערשאַפט האָט אַרויסגערופען אַ שאַרפע אונצופרידענהייט צווישען דער בעפעלקערונג. ווען די בעפעלקערונג האָט זיך אַלץ מעהר איבערצייגט, אַז בנוגע דעם קאַמף מיט'ן קריזיס קאָן מען פון דעם פּרעזידענט גאַנץ ווייניג ערוואַרטען, איז די אונצופרידענהייט געשטיגען ביז גאָר. מאַטשאַדאָ פלעגט יעדען פּרוב פון אָפענעם אויסברוך דערשטיקען אויף אַ דיקטאַטאָרישען אופן. ווען אַרבייטער זענען אַרויס אין שטרייק, האָט מען געגען זיי אַרויסגעשיקט די גוואַרדיע פון פּרעזידענט, די פּאָליציי און די זשאַנדאַרמעריע האָט דעם שטרייק דערשטיקט מיט בעוואָפענטער קראַפט. דער איצטיגער אויפשטאַנד האָט זיך אָנגעהויבען הערפון, וואָס די גוואַרדיע פון פּרעזידענט האָט בעשאָסען אַ דעמאָנסטראַציע פון לעהרער, וועלכע מען האָט נישט געהאַט אויסגעצאָהלט זייער געהאַלט.

די פאַראייניגטע שטאַטען, וועלכע האָבען, ווי געזאָגט, דעם פּראָטעקטאָראַט איבער קובאַ, האָבען אין די אונטערנעהמונגען פון דעם אינזעל אינוועסטירט קאָלאָסאַלע סומעס, וועלכע שטייגען אַריבער אַ מיליאַרד. אין די צייטען פון פּרעזידענט הוּווער, האָט זיך די אַמעריקאַנער רעגירונג אינטערעסירט בלויז דערמיט, אַז די אינדוסטריעלער פון קובאַ זאָלען רעגולער אויסצאָהלען די אַמעריקאַנער באַנקירען די פּראָצענטער פון די געבאָרגטע געלדער. רוזוועלט האָט זיך נעהנטער פּעראינטערעסירט מיט די איניערליכע אַנגעלעגענהייטען פון אינזעל, מיט דער אַלגעמיינער אונצופרידענהייט. איבריגענס איז קלאָר, אַז אין די אינטערעסען פון אַמעריקאַ און פון די אַריינגעלייגטע אַמעריקאַנער קאַפּיטאַלען ליגט עס זאָל זיין רוהיג אויפ'ן אינזעל. רוזוועלט האָט דעריבער, ווען ער האָט איבערגענומען די מאַכט, אָנגעוויזען דעם אַמעריקאַנער באָטשאַפטער אוועלעס ער זאָל ווירקען אויף מאַטשאַדאָ אין דעם זין, אַז יענער זאָל פרייוויליג רעזיגנירען פון זיין אַמט. און אַזוי ווי מאַטשאַדאָ האָט זיך אָפּגעזאָגט דאָס צו טון, האָט אַמעריקאַ געדראָהט מיט אַקטיווער אַריינמישונג און האָט אפילו אַרויסגעשיקט צום אינזעל עטליכע קריגס־שיפען.

די שטעלונג פון אַמעריקאַ האָט געווירקט. עס איז צו די אויפשטענדיגע אַריבער אויך דאָס מיליטער און נאָך אַ בלוטיגען ווידערשטאַנד איז דער געוועזענער פּרעזידענט אַנטלאָפען און די מאַכט איז אַריבער צום ניי־געוועהלטען פּרעזידענט צעספּעדעס. אונטער דער ווירקונג פון די פאַראייניגטע שטאַטען וועט איצט וואַהרשיינליך איינגעשטעלט ווערען אַ נייער, מעהר ליבעראַלער רעזשים, אויפ'ן אָרט פון אויטאָקראַטישען און טעראָריסטישען רעזשים פון געוועזענעם פּרעזידענט. צי וועט דאָס אָבער ווירקען אויף דער לינדערונג פון קריזיס, איז נאַטירליך זעהר צווייפעלהאַפט. (פ. פ. ק.)

דער אַלטער און דער יונגער יודישער דור אין דייטשלאַנד

זייער טראַגישע לאַגע

(ספּעציעלע קאָרעספּאָנדענץ)

קיין בוקאַרעשט איז די טעג אָנגעקומען אָטאָ שיק, דער דירעקטאָר פון בערלינער יט"אַ־ביוראָ, נאָכדעם ווי די היטלער־רעגירונג האָט פאַרמאַכט דאָס בערלינער ביוראָ פון דער יודישער טעלעגראַפען־אַגענטור און פאַרבאָטען איהר ווייטערדיגע טעטיגקייט. איך האָב געהאַט די געלעגענהייט אַ לענגערען שמועס צו כאַפּען מיט'ן אינזשיניער שיק.

ער האָט דערציילט ווי אַזוי ער איז אַרעסטירט געוואָרן און אַז זיין אַרעסט האָט אַרויסגערופען אַ גרויסען טומעל.

— פאַר מיר האָבען זיך איינגעשטעלט — דערציילט ער — דער עסטרייכישער און דער אַמעריקאַנער קאָנסול, דער פאַראיין פון אויסלענדישע זשורנאַליסטען. אַלע זענען בעזאָרגט אין מיין אָנגעלעגענהייט. די אַמעריקאַנער פּרעסע האָט אויפגעהויבען אַ גרויסען ליאַרעם און דאָס אַלץ אינאיינעם האָט טאַקע דערגרייכט דעם געוואונשענעם רעזולטאַט. אויפ'ן אַכטען טאָג פון מיין אַרעסט, האָט מען מיך בעגלייט צום פּאָליציי־דירעקטאָריום, וואו עס האָט מיך גענומען אויפ'ן פאַרהער, דיהעש, דער רעגירונגס־קאָמיסאַר גופא. ער האָט פאַר מיר אויסגעשפּרייט די "אינקרימינעלע" טעלעגראַמעס מיינע.

— איהר האָט זיי רעדאַקטירט?

— יאָ — ענטפער איך.

— זייט מודה, וואָס איז די ריכטיגע בעדייטונג פון אָט די טעלעגראַמעס?

— נישטאָ קיין אַנדערע בעדייטונג, ווי דער טעקסט אַליין, וואָס איז בכלל מיט דער פּשוטסטער אָביעקטיוויטעט רעדאַקטירט געוואָרן. איך האָב פאַרשוויגען יענעם ברוטאַלען איבערפאַל יום־טוב אָוונט אויף די מתפללים אין די יודישע בתי־מדרשים און אַ סך, אַ סך פאַלען בעוואוסטזיניג פאַרשוויגען.

— טאַקע די דאָזיגע פּשוטע אָביעקטיוויטעט דערוועקט אין אונז אַ שטאַרקען חשד — האָט דער רעגירונגס־קאָמיסאַר דיהעש בעמערקט — דערנאָך האָט ער פאָרטגעזעצט אַזוי,

— די אַקציע איז געווען געצילט, געגען די שמוציגע פּוילישע יודען, ווייל מיר האָבען געוואָלט ווייזען, אַז טראָץ זייער כסדר'דיגען יאָמער און געוויין שלעפען זיי צונויף געלד און אַלערליי לעבענס־מיטלען, אפילו אין די בתי־מדרשים. דווקא איהר, אַלס יודישער זשורנאַליסט, וואָלט אונז בעדאַרפט בייהילפיג זיין, אַז ענדליך זאָלען מיר אויסריינעגען דאָס לאַנד פון די פּוילישע יודען.

— נאָר דאָ מיינט מען, אַז פּוילישע יודען זענען די געמיינסטע און נידעריגסטע בריאָים. אין אויסלאַנד בעטראַכט מען זיי גאָר פאַר מענשען.

צום סוף האָט מיר דיהעש מיטגעטיילט, אַז איך בין פריי, און מיך געוואָרענט, אַז ביי דער ערשטער געלעגענהייט וועל איך נישט אַזוי גרינג פּטור ווערען פון זייערע הענד.

ווי איך בין פריי געוואָרען פון דעם אַרעסט, האָב איך פאַרפירט אַ געשפּרעך מיט די אָנפירער פון די יודישע אָרגאַניזאַציעס. די דאָזיגע זענען נאָך, ווי עס איז, נישט אַזוי געשטערט אין דער אַרבייט זייערער. אַנ'אומבעשרייבליכע פאַרביטערונג האָט זיי בעהערשט. "מיר שטאַרבען — האָבען די נאָך גאָר נישט אַזוי לאַנג אין אַ גלענצענדען מצב לעבעדיגע מיר ערקלערט — אָבער אונזערע קינדער בעדאַרפען מיר העלפען. דאָ איז זייער צוקונפט אָהן האָפענונג. עס איז נישטאָ קיין שום אויסזיכט, אַז די לאַגע זאָל זיך ענדערען. זיי וועלען שטאַרבען פון הונגער אויב דאָס וועלט־יודענטום וועט זיי בעצייטענס נישט אויסשטרעקען זייער הילפס־האַנד. מען קען דעם אַלטען דור שוין מעהר ביג וואָס העלפען. אָבער די יוגענד, אָט די פיל־צוזאָגענדיגע יוגענד זאָל מען נישט לאָזען אומקומען. דער אַלטער דור וואָלט זיך טאַקע אפשר נישט געקענט צופּאַסען צו אַנ'אַנדער מיליע. אָבער דער נייער דור איז גרייט אויף אַלצדינג.

אָטאָ שיק דערציילט דאַן, אַז אין בערלין האָבען די יודישע אָרגאַניזאַציעס אָרגאַניזירט אַ יודיש אַרבייטס־און הילפס־אַמט, וואָס האָט זיך געשטעלט אַלס אויפגאַבע צו שאַפען עקזיסטענץ־מעגליכקייטען פאַר אַלע די, וואָס זענען אַרויסגעוואָרפען געוואָרען אָהן חיונה אויף דער גאַס, געבען זיי די מעגליכקייט צו עמיגרירען און אָנצוהויבען אַ נייעם לעבענס־שטייגער.

אינטערעסאַנט — דערציילט אָטאָ שיק — אַז דער מזרח־יוד קומט צוגיין אין אַמט מיט 10—15 פּלענער און ווען מען מאַכט איהם אויפמערקזאַם, אַז זיין פּלאַן איז אומרעאַליזירבאַר, קומט ער ערשט צוגיין מיט נייע 10 פּלענער.

דעם דייטשלענדישען יודען שלאָגט מען פאָר 1000 מאַרק, פרעגט ער פאַרצווייפעלט: "אָבער וואָס זאָל איך דערמיט אָנהויבען צו טון?" די צום לוקסוס און צו דער בעקוועמליכקייט צוגעוואוינטע דייטשלענדישע יודישע פאַמיליעס זענען פּשוט'ע שקלאַפען פאַר זייערע 6—7 צימערדיגע וואוינונגען און ווען עס הערט זיך פון עמיגרירען, פרעגט די פרוי וויינענדיג מיט קולי־קולות:

— און מיט'ן קלאַוויר וואָס טוט מען? ווי אַזוי פיהרט מען עס מיט מיט זיך?"!

דאָס דייטשע יודענטום — זאָגט ווייטער אָטאָ שיק — איז פאַראורטיילט אויף אַ לאַנגזאַמען הונגער־טויט. זיי קענען נישט פאַרלאָזען דאָס לאַנד, ווייל מען לאָזט זיי נישט, ווייל זיי קריגען נישט קיין פּעסער, ווייל מען שרעקט זיך, אַז זיי וועלען אין אויסלאַנד פיל שאַדען די אינטערעסען פון דייטשלאַנד און טאַקע אינ'ם לאַנד גופא האָבען זיך אַלע לעבענס־טיהרען פאַרהאַקט פאַר זיי.

— דאָך, פון וואָס לעבען זיי?"

— הערפון, וואָס עס איז זיי נאָך געבליבען פון פריהער, פונ'ם אָפּגעשפּאָרטען געלד, אָדער דערפון, וואָס ער בעקומט שטיצע פון אַנדערע. די דייטשע יודען — וועלכע האָבען זיך ביז איצט אויף אָהן אַ שיעור פאַרטייען צושפּליטערט, צווישען וועלכע עס זענען כסדר פאָרגעקומען רייבונגען און מחלוקת'ן — האָבען איצט זיך פאַראייניגט, ממש צוזאַמענגעשמאָלצען. נישט לאַנג האָט זיך געגרינדעט די גרויסע יודישע קולטור־געזעלשאַפט, פאַר וועלכע די אויפגאַבע איז אַלע יודישע קינסטלער און שרייבער צו געבען ברויט און עקזיסטענץ־מעגליכקייטען. אַ פּערמאַנענט טעאַטער, אַנ'אָפּערע פּלאַנעווען זיי אויפצושטעלען, ווי אָנהויבענדיג פונ'ם דירעקטאָר ביז צום ניעדער־אַרבייטער זאָלען זיין בעשעפטיגט סאַמע יודען.

דער יוד קען אין דייטשלאַנד נישט פאַרנעהמען קיין פּאָסטען אין וועלכען עס איז שטאַטס־אַמט, קיין איינציגער יודישער ריכטער אָדער לעהרער געפינט זיך היינט נישט מעהר אויף דער גאַנצער דייטשלענדישער טעריטאָריע.

ד. איזראעל.

פאַרוואָס מאַרש. פּילסודסקי האָט איינגעלאַדן די ייד. פאַמיליע קאַצעווסקי צו די פּאַווסטאַניע־פייערונגען אין גראָדנער קאַנט

ווי בעקאַנט, איז די איישישקער יודישע פאַמיליע קאַצעווסקי ספּעציעל געוואָרען איינגעלאַדען זיך צו בעטייליגען אין די פייערונגען וואָס זענען איינגעאָרדענט געוואָרען אין די וועלדער ביי דוביטש דורך דעם 76־טען פּולק לכבוד די געפאַלענע אין אויפשטאַנד פון יאָהר 1863.

די געשיכטע איז געווען אַזאַ:

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער פייערונג האָט די איישישקער פאַמיליע קאַצעווסקי בעקומען אַ בריף, אונטערגעשריבען אייגענהענדיג דורך מאַרשאַל פּילסודסקי, אין וועלכען זיי ווערען געבעטען, אַלס אייניקלעך פון דוד און פריידע לאה קאַצעווסקי, וואָס האָבען גענומען אַנ'אַקטיווען אַנטייל אין פּוילישען אויפשטאַנד אין יאָהר 1863 און זייער לעבען געשטעלט אין סכנה פאַר'ן גען. נאַרבוט—אַז זיי זאָלען נעמען אַנ'אַנטייל אין דער פייערונג ביים אויפדעקען דעם דענקמאָל אויפ'ן קבר פון געפאַלענעם נאַציאָנאַלען העלד; צום דערמאָנטען בריף איז אויך געווען בייגעלייגט אַ וויזיט־קאַרטע פון מאַרשאַל.

דער בריף האָט אין איישישאָק אַרויסגערופען אַ פאַרשטענדליכע סענסאַציע.

כ'האָב זיך געווענדעט צום בעל שמחה, ה' שלמה קאַצעווסקי, וועלכען די פאַמיליע קאַצעווסקי האָט דעלעגירט צו דער פייערונג, אַז ער זאָל מיר איבערגעבען פּרטים וועגען זיין זיידען און באָבען, צוליב וועלכע די פאַמיליע האָט איצט געהאַט דעם כבוד צו ווערען איינגעלאַדען צו דער פייערונג.

דער בעל שמחה, וועלכער איז פון דעם ענין זעהר בעריהרט און ער טאַפּט אָפּט נערוועז די בוזים קעשענע פון זיין רעקעל, וואו עס ליגט דער

(פון אונזער קאָרעספּאָנדענט)

בריף מיט דער וויזיט קאַרטע פון מאַרשאַל פּילסודסקי, דערצעהלט טשעקאַווע פּרטים:

— מיין זיידע ר' דוד און מיין באָבע פריידע לאה ע"ה האָבען אין איישישאָק געהאַלטען אַנ'איינפאָהר הויז, אין וועלכען ס'פלעגען פאַרפאָהרען די גרעסטע פּריצים פון גאַנצען געגענד; זיי זענען געווען גוט בעפריינדעט מיט'ן פּריץ נאַרבוט און זיין חבר פּשעביטקאַ, אַ דאַנק וועלכע זיי זענען אַריינגעצויגען געוואָרען אין דער "פּאָווסטאַניע" און גענומען אין איהר אַנ'אַקטיווען אַנטייל.

דעם 23־טען אַפּריל 1863 איז געשעהען אַן אויסערגעוועהנליכער פאַל; אין די נאַרבוט־וועלדער האָט זיך געפיהרט אַ פערביטערטער קאַמף צווישען די "פּאָווסטאַנצעס" און די "מאָסקאַלען"; איישישאָק איז געווען פול מיט רוסישע קאָזאַקען און ביים זיידען אין איינפאָהר הויז האָבען אַ גאַנצען טאָג געשיכור'ט און געהוליעט די רוסישע אָפיצירען; ביינאַכט זענען זיי איינגעשלאָפען אויף דער פּאָדלאָגע פון מיין זיידענס איינפאָהר הויז.

אַ זייגער 2 ביינאַכט הערט מיין באָבע, ווי מ'קלאַפּט ביי איהר אין פענסטער פון שלאָף צימער; זי האָט דערקענט די שטימע פון גען. נאַרבוט; זי האָט געעפענט דעם פענסטער און איהם תיכף געהייסען אַנטלויפען; דער גענעראַל און זיין בעגלייטער פּשעביטקאַ האָבען ערקלערט, אַז דער גענעראַל קען נישט אַנטלויפען ווייל ער איז פאַרוואונדעט; מיט דער הילף פון פּשעביטקאַ האָט מיין באָבע דורכן פענסטער אַריינגעשלעפּט דעם האַלב־פאַרחלש'טען גענעראַל, איהם גליך אויסגעטאָן און איהם אַריינגעלייגט אין בעט, פּשעביטקאַ איז תיכף אַנטלאָפען געוואָרען, אַזוי איז דער גענעראַל אָפּגעלעגען ביי דער באָבען אין בעט 2 מעת־לעת, ביז ער איז געקומען צו זיינע כוחות; די געפאַהר איז געהאַנגען אין דער לופטען, ווייל יעדער מינוט האָבען די קאָזאַקען געקענט אַריינגיין אין שלאָף־צימער און דאַן וואָלט מיין זיידע און באָבע געהאַט אַ ביטערען סוף.

אין אַ פּאָר טעג אַרום נאָכדעם, ווי גענעראַל נאַרבוט איז אַנטלאָפען, האָבען די רוסען צוליב אַ מסירה אַרעסטירט דעם זיידען מיט דער באָבען און נאָכדעם ווי מ'האָט זיי געפייניגט מיט כל־היסורים, האָט מען זיי פאַרמשפּט צום טויט דורך הענגען פאַר אויסבעהאַלטען דעם גענעראַל נאַרבוט; אַ דאַנק אַ גליקליכען איינפאַל פון דער באָבען, סאַמע ערב דער עקזעקוציע און אַ דאַנק דער גרויסער פּראָטעקציע און די פיל מיה, וואָס די איישישקער בעלי־בתים האָבען געלייגט, איז געלונגען אָפּצוהאַלטען די עקזעקוציע.

די באָבע האָט אויסגעגעבען, אַז גראַד אין יענער נאַכט, אין וועלכער מ'איז זיי חושד אַז זיי האָבען אויסבעהאַלטען דעם גענעראַל זענען ביי זיי געווען פיל רוסישע אָפיצירען; אַזוי אַרום קען נישט זיין, אַז זי זאָל האָבען אויסבעהאַלטען דעם גענעראַל, מ'האָט באַלד פאַרפיהרט אַנ'אויספאָרשונג און די אָפיצירען האָבען בעשטעטיגט, אַז זיי האָבען יענע נאַכט טאַקע דאָרט גענעכטיגט. דער זיידע מיט דער באָבען זענען אַ דאַנק דעם גערעטעט געוואָרען.

מ. לונער

דער גנב מיט'ן אָרדען אויף דער ברוסט

אַ דעפּעשע פון סאָוויעט-רוסלאַנד האָט מיטגעטיילט וועגען אַ גרויסער אַמנעסטיע, וועלכע איז געגעבען געוואָרען אין ראַטען-פערבאַנד און אַז פון דער אַמנעסטיע וועלען געניסען צעהנדליגער טויזענטער מענשען, די אַמנעסטיע איז אַרויסגעגעבען געוואָרען צוליב דער פערענדיגונג פון בויען דעם קאַנאַל צווישען באַלטישען און ווייסען ים. דעם קאַנאַל, וועלכער איז אָנגערופען געוואָרען אויפ'ן נאָמען פון סטאַלינען.

דער קאַנאַל, וועלכען די סאָוויעטען האָבען איצט געענדיגט בויען, געהערט צו די ריזיגסטע אונטערנעהמונגען, וואָס זענען אויסגעפיהרט געוואָרען אין סאָוויעט-רוסלאַנד אין הסכם מיט דעם פינפיעהריגען פּלאַן, דער קאַנאַל שטייגט איבער לויט זיין גרויס אַלע קאַנאַלען, וועלכע זענען ביז איצט געבויט געוואָרען אין דער וועלט. ער איז גרעסער פאַר דעם פּאַנאַמאַ-קאַנאַל און פאַר דעם סועצער קאַנאַל. און די אַרבייטען זענען אויסגעפיהרט געוואָרען אין אַזאַ רעקאָרד-צייט, וועלכע עס איז ממש נישט צו דענקען.

דער קאַנאַל איז געפיהרט געוואָרען דורך ווילדע און ווייסטע געגענדען, וואו אין פיל ערטער איז נאָך קיין מענשליכער פוס נישט געטראָטען. עס איז אויסגעקומען בייצוקומען די גרעסטע, ממש אוממענשליכע שוועריגקייטען, האַקען וועגען איבער שטיינער און פעלזען, פערשיטען טייכען, ענדערען איינגאַנצען דאָס אויסזעהען פון דער ערד-פלעכע, וואו דער קאַנאַל געהט דורך.

די ריזיגע אַרבייטען, וועלכע זענען געמאַכט געוואָרען ביים דורכפיהרען דעם קאַנאַל, זענען אין היפּך צו פיל אַנדערע אונטערנעהמונגען פון די סאָוויעטען, געמאַכט געוואָרען כמעט איינגאַנצען אין געהיים און מיט דער קלענסטער מאָס רעקלאַמע, צו וועלכער די באָלשעוויקעס זענען בכלל זעהר גרויסע מייסטערס. אין דער אויסלענדישער פּרעסע האָט מען כמעט איינגאַנצען גאָרנישט געשריבען וועגען דער קאָלאָסאַלער אַרבייט, וואָס ווערט געפיהרט אין צפון-רוסלאַנד און וועלכע דאַרף רעאַליזירען דעם חלום פון פיל גרויסע רוסישע קעפּ אין משך פון יאָהר-הונדערטער, דהיינו, פאַרבינדען דעם באַלטישען און דעם צפון ווייסען ים מיט אַ דירעקטען וואַסער-וועג, נישט ווי דאָס איז פריהער געווען, ווען מען האָט דעם וועג געמוזט מאַכען ביי די ברעגעס פון סקאַנדינאַווישען האַלב-אינזעל און וואָס האָט געדויערט אונגעהויער פיל צייט, און איצט איז די צייט פון דער רייזע פאַרקלענערט געוואָרען ביז צו אַ קלייניעם מינימום.

בלויז מיט עטליכע חדשים צוריק האָבען זיך בעוויזען אין דער סאָוויעטישער פּרעסע ידיעות וועגען דער גרויסער אַרבייט, וואָס ווערט געטאָן אויפ'ן צפון פון איראָפּעאישען רוסלאַנד און אַז אין מיטען פון לויפענדען יאָהר וועט דער קאַנאַל זיין איינגאַנצען פאַרטיג און עס וועט זיך אָנהויבען דער שיף-פערקעהר אויף דעם ניי-אויסגעבויטען קאַנאַל. און ווירקליך, צו דער בעשטימטער צייט זענען די אַרבייטען אויסגעפערטיגט געוואָרען און רוסלאַנד איז רייכער געוואָרען מיט אַ מאָנומענטאַלען וואַסער-וועג, וואָס וועט האָבען אַ ריזיגע ווירטשאַפטליכע און פּאָליטישע בעדייטונג.

די אַלע אַרבייטען, וועלכע זענען געווען פערבונדען מיט'ן בויען דעם קאַנאַל, זענען אויסגעפיהרט געוואָרען דורך די פּאָליטישע און קרימינעלע פערשיקטע, וועלכע געפינען זיך אין די טויזענטער אין די צפון-געגענדען פון רוסלאַנד. מען האָט זיי געשטעלט אַ בעדינג, זיי זאָלען זיך נעהמען צו דער אַרבייט מיט דעם גאַנצען מעגליכען ברען און איבערגעגעבענקייט, און אויב די אַרבייטען וועלען געמאַכט ווערען ווי געהעריג, וועלען די בעטייליגטע אַמנעסטירט ווערען און נאָך בעקומען אויסצייכנונגען. אַזוי אַרום זענען געשטעלט געוואָרען צו דער אַרבייט טויזענטער מענשען, צווישען זיי פיל גוטע פאַכמענער, מענער און פרויען אינזשיניערען, אָבער דער גרעסטער טייל געווענליכע נישט קוואַליפיצירטע אַרבייטער, פיל קרימינעלע פערברעכער, רעצידיוויסטען, וועלכע זענען שוין נישט איין מאָל געמשפּט געוואָרען דורך געריכטען און פעראורטיילט געוואָרען צו פערשידענע טערמינען טורמע.

איצט, ווען די אַרבייטען זענען פערענדיגט געוואָרען, ווערט דער פאַקט מיט גרויס פּאַראַד געפייערט אין סאָוויעטען רוסלאַנד. די סאָוויעטען האָבען געהאַלטען וואָרט און האָבען דורכגעפיהרט די צוגעזאָגטע אַמנעסטיע פון וועלכער עס געניסען זיי געפאַנגענע, טויזענטער פערשיקטע און פערמשפּטע, פיל האָבען בעקומען הויכע און אַפילו די העכסטע אויסצייכנונגען, וועלכע זענען אין רוסלאַנד נאָר בעקאַנט: די אָרדען'ס פון לענינען, דעם אַרבייט-אָרדען פון דער רויטער פאָהן, דעם אָרדען פון דער רויטער פאָהן. צווישען די אויסגעצייכנעטע געפינען מיר אויך איניגע יודען, דערונטער האָט זיך בעזונדערס אויסגעצייכענט איינער נאַפּטאַלי אַראַנאָוויטש פרענקעל, פיל אינזשיניערען, פּראָפעסאָרען, צווישען די אויסגעצייכענטע זענען דאָ אויך געוועזענע גנבים-רעצידיוויסטען, וועלכע וועלען איצט בעקומען ספּעציעלע סטיפּענדיעס זיי זאָלען זיך קאָנען ווייטער בילדען אין הויכשולען, ווייל זיי האָבען בעת דער אַרבייט אַרויסגעוויזען גרויסע פעהיגקייטען און טאַלאַנטען.

עס פערשטייט זיך, אַז די אַרבייט האָט געהאַט אַ גרויסע ערציהערישע בעדייטונג, וועלכע ווערט דורך דער פּרעסע בעזונדערס שטאַרק אונטערגעשטראָכען (די סאָוויעט. פיהרענדע בלעטער האָבען דער פייערליכקייט געווידמעט גאַנצע נומערען).

זעהר כאַראַקטעריסטיש איז דער בריף, וואָס איז אָפּגעדרוקט אין „איזוועסטיאַ" און וועלכער איז געשריבען געוואָרען דורך אַ געוועזענעם גנב, איצט אַנ'אויסגעצייכענטען מיט'ן אָרדען פון דער רויטער פאָהן. דער אויסגעצייכענטער קאָוואַליאָוו שרייבט:

יאָ, דאָס בין איך, גראַטשעוו, סקאַטשקאָוו, פּיעטראָוו, אַ מענש מיט פינף בייגעמען און מיט זעקס פרובען צו אַנטלויפען פון טורמע. דאָס האָב איך געבויט דעם שלוז. און אַז איז ער פערטיג איך בין אַ גנב אַ רעצידיוויסט, מיט אַ סטאַזש פון צוואַנציג יאָהר, איך בין געוואָרען אַ לאַבאָראַנט פון בעטאָן-אַרבייטען, איהר ווילט. גלויבט, איהר ווילט נישט — גלויבט נישט, ווי אַזוי דאָס איז געשעהען האָט פערשטיי איך אַליין קוים. מסתם האָט אויף מיר אַזוי געווירקט דער צוטרוי, וועלכען מען האָט מיר אַרויסגעוויזען. עטליכע טויזענט אַזעלכע ווי איך, לעבעדיגע יונגען, האָבען זיך אָנגעזעצט און געאַרבייט אין אַזאַ אַרט. וואָ דאַייגער אָהן פיס, האָבט זיך, וואַלט איך אַנטלאָפען. און קיין שום אכראַנע און קיין שום פּלויטען זענען דאָך אַרום נישט געוועזען...

מיט גרויסע בוכשטאַבען איבער דער גאַנצער ברייט פון „איזוועסטיאַ" זענען געבראַכט די ווערטער פון לענינען:

סוף כל סוף האָט אונזער רעוואָלוציע אַלע אַנדערע רעוואָלוציעס געלאָזט הינטער זיך, ווייט הינטערשטעליג, ווייל זי האָט דורך דער סאָוויעטען-מאַכט אויפגעהויבען צום אַקטיווען אַנטייל אין בויאונג צעהנדליגער מיליאָנען מענשען פון די שיכטען, וועלכע זענען פריהער דערין נישט געווען פּראָאינטערעסירט. (פּ.פּ.פּ.)

היטלער בעזיגט... די סטאַטיסטיק

הייסען הייסט עס — זיג איבער דער אַרבייטסלאָזיגקייט

היטלער האָט אַרויסגעגעבען אַ ניי היטל-מיטעל: ער האָט בעפוילען, אַז אַלע און אַלצדינג אין דייטשלאַנד זאָלען טענהען און רעדען וועגען דעם, אַז אין לאַנד ווערט בעסער, אַז די לאַגע אין דער ווירטשאַפט פערבעסערט זיך, אַז די אַרבייטסלאָזיגקייט איז געפאַלען. די פּרעסע איז מחויב צו שרייבען, אַז עס איז בעסער. אַ פּריוואַטער מענש, ווען מען פרעגט איהם, וואָס מ'הערט, מוז ענטפערען, אַז עס לאָזט זיך בעמערקען אַ בעדייטענדע פערבעסערונג. ווען די פּרעסע זאָל נישט פאָלגען און נישט זיין געהאָרכזאַם דעם בעפעהל, דראָהט די רעדאַקטאָרען איינגעשלאָסען צו ווערען אין די קאָנצענטראַציאָנס-לאַגערען און צוצונעהמען ביי די מיטאַרבייטער זייער ברויט.

געהאָרכזאַם איז נישט בלויז די פּרעסע, נאָר אויך די אָפיציעלע סטאַטיסטיק, אויך זי מעלדעט, אַז פון וואָך צו וואָך פאַלט די אַרבייטסלאָזיגקייט. איצט זענען פערהאַן אין דייטשלאַנד מיט צוויי מיליאָן אַרבייטסלאָזע ווייניגער, איידער עס זענען געווען פריהער, ווען היטלער איז נאָך נישט געזעסען ביי דער מאַכט. אַזוי דערציילט די אָפיציעלע היטלעריסטישע סטאַטיסטיק. דער אונקריטישער המון נעהמט אָן די ציפערען פאַר ריכטיג. בלויז איך און פערשטייט נישט דער עולם, אַז אויב עס זענען צוגעקומען צוויי מיליאָן קאָנסומענטען, וואָלט זיך דאָס געדאַרפט כאָטש אַביסעל אָפּרופען אויף די פּרייזען.

אַרבייטסלאָזע איז פערהאַן ווייניגער, אָבער קיין קאָנסומענטען זענען נישט צוגעקומען און דער האַנדעל איז נישט אויפגעלעבט געוואָרען, אַפילו די סעזאָן-אויפלעבונג איז נישט קיין בעדייטענדע, וואו זענען אַוועקגעקומען די אַרבייטסלאָזע? פאַרוואָס פּהילט מען נישט, אַז זייער צאָהל האָט זיך בעדייטענד פערקלענערט?

ווען מען לייענט די דייטשע פּראָווינציאַנעלע פּרעסע די פאַכמענישע ווערט מען געוואויר פון וואַנען עס נעהמט זיך דער „נס", ווי אַזוי עס זענען געפאַלען די ציפערען פון די אַרבייטסלאָזע. מען ווערט געוואויר, אַז דער פּרעזידענט פון פּרייסען האָט אין זיין פּראָווינץ ליקווידירט די אַרבייטסלאָזיגקייט. צי האָט ער ווירקליך געפונען אַרבייט פאַר צוויי הונדערט טויזענד מענשען? דאָס נישט, נאָר ער האָט די אַרבייטסלאָזע אַרויסגעשיקט פון די שטעט. ער האָט צונויפגענומען די אַרבייטסלאָזע און האָט זיי איבערגעגעבען דער השגחה פון שטורעם לייט אַרויסגעשיקט אויפ'ן דאָרף, יעדער לאַנדווירט האָט געמוזט צונעהמען עטליכע אַרבייטסלאָזע. מ'האָט קיינעם נישט געפרעגט, צי ער דאַרף האָבען געאַרבייטער, צי נישט. מען האָט די אַרבייטסלאָזע גאַנץ פּשוט איינגעקוואַרטירט ווי די זעלנער, איין פּויער האָט גענומען צוויי, דער אַנדערער האָט גענומען מעהר, די פּריצישע הויפען האָבען גענומען צו צעהנדליגע. אַזאַ איינגעקוואַרטירטער אַרבייטסלאָזער בעקומט פון דער מלוכה-קאַסע בלויז דרייסיג פעניג. דירה און עסען גיט איהם דער פּויער, נישט קוקענדיג, צי ער דאַרף האָבען דעם אַרבייטער, צי יענער טויג זיך צו דער אַרבייט. אָט אַזוי האָט מען די סטאַטיסטיק בעפרייט פון די אַרבייטסלאָזע און די שוואַכע לאַנדווירטען האָט מען בעלעסטיגט מיט אַ נייער אויפּגאַבע. פערשטייט זיך, אַז די קאָנסומציע איז נישט פערגרעסערט געוואָרען, בלויז די איינקונפטען פון די לאַנדווירטען זענען געוואָרען פערקלענערט. אָבער מיט אַזעלכע נאַרישקייטען רעכענט מען זיך נישט אין היטלעריסטישען דייטשלאַנד, וועגען ווייטער, ווען דער פּויער אַליין וועט נישט האָבען גאָרנישט צו טון זאָל גאָט זאָרגען. דער עיקר איז דאָך, וואָס די אַרבייטסלאָזע זענען פון די שטעט פערשוואונדען און דאָס האָט דאָך די מלוכה אַזוי ווייניג געקאָסט.

אויפ'ן חשבון פון דער פערקלענערטער אַרבייטסלאָזיגקייט ווערען געבוכט די יעהרהונדערטער טויזענט מאַן, וועלכע זענען פערנומען ביי צוואַנגס-אַרבייט. אָט די אַרבייט בעשטייט נישט אין בויען וועגען, אין פערענדיגען די אָנגעהויבענע אינוועסטיציעס, אין אָנהויבען נייע. מען קאָרמעט מענשען פון דער מלוכה-קאַסע, אָבער אַנשטאָט אַרבייט הייסט מען זיי זיך פערנעהמען מיט מיליטערישע איבונגען. אָבער דאָס הייסט דאָך נישט קעמפען מיט אַרבייטסלאָזיגקייט, דאָס הייסט בלויז בעפרייען פון זיי די סטאַטיסטיק און זיי אַליין איינזעצען אין די קאַזאַרמעס.

בוכהאַלטעריש האָט היטלער בעקעמפט די אַרבייטסלאָזיגקייט נאָך אויף איין אופן. ער האָט בעזייטיגט צעהנדליגער טויזענטער בעאַמטע און אינטעלעקטועלע אַרבייטער, פון די מלוכה-אַמטען, ער האָט בעפוילען די פּריוואַטע פירמעס צו בעזייטיגען אַלע יודישע און פּאָליטישע פערדעכטיגטע אָנגעשטעלטע. די בעזייטיגטע זענען קוואַליפיצירט געוואָרען אַלס שונאים פון איצטיגען רעזשים און אַלס אַזעלכע קומט זיי נישט קיין שום פערגיטיגונג, קיין שום אונטערשטיצונג און עמעריטור. אויפ'ן אָרט פון די בעזייטיגטע האָט מען בעפוילען אָנצונעהמען מענשען פון די ס.ס. און פון ס.אַ. (שטורם-אַפּטיילונגען) אָט די האָט מען אויסגעשטראָכען פון די רשימות פון די אַרבייטסלאָזע, אָבער די וועלכע האָבען די אַרבייט פערלוירען, האָט מען אין די ליסטעס נישט אַריינגעטראָגען. אַזוי אַרום האָבען מיט אַמאָל געפונען אַרבייט אַ האַלבער מיליאָן מענשען. די סטאַטיסטיק ווייזט אַרויס, אַז די אַרבייטסלאָזיגקייט איז געפאַלען אויף אַ האַלבען מיליאָן, וועגען דעם, אַז זי איז גלייכצייטיג אויפ'ן זעלבען האַלבען מיליאָן געשטיגען, וועגען דעם שווייגט זי.

די סטאַטיסטיק נעהמט נישט אין בעטראַכט די צעהנדליגע טויזענטער מענשען, וועלכע זענען אַנטלאָפען פון דייטשלאַנד און די צעהנדליגער טויזענטער, וועלכע געפינען זיך אין די קאָנצענטר-לאַגערען. דאָס אָרט פון די עמיגראַנטען און פון די אַרעסטאַנטען איז געוואָרען פריי און דאָס בעדייט אויך, אַז די אַרבייטסלאָזיגקייט איז געפאַלען.

אַ חוץ דעם ווערט פּראָבירט מיט דער אינדוסטריע צו מאַכען דאָס זעלבע, וואָס דער פּרעזידענט פון פּרייסען האָט געמאַכט מיט דער לאַנדווירטשאַפט. די אינדוסטריעלער אין וועסטפאַלען קריגען אַ בעפעהל צוצונעהמען נייע אַרבייטער, הגם יענע בעזיצען נישט קיין שום קוואַליפיקאַציעס, הגם די ביז'איצטיגע אַרבייטער איז נישטאָ מיט וואָס צו בעשעפטיגען די פּראָדוקציע פערקלענערט זיך, דער עקספּאָרט פאַלט. און נישט קוקענדיג אויף דעם, צווינגט מען די אינדוסטריע צו בעשעפטיגען מעהר אַרבייטער. ווען דער אינדוסטריעלער שטעלט זיך אַנטקעגען און פעררופט זיך דערויף, אַז ער האָט יאָהרלאַנג געצאָהלט אויף דער היטלעריסטישער בעוועגונג, הייסט מען איהם בעזייטיגען די פּאָליטיש-פערדעכטיגע און אַריינצונעהמען אַרבייטער, וואָס זייער איינציגע קוואַליפיקאַציע בעשטייט אין דעם, וואָס זיי זענען שטורם-לייט. אין רוהר-געביט הייסט מען צונעהמען נייע אַרבייטער מיט דער הבטחה, אַז דער פאַבריקאַנט וועט זיי נישט דאַרפען צאָהלען, ער וועט פּשוט פערקלענערען די שכירות פון די איבעריגע אַרבייטער.

עס איז אַ חוץ דעם אַרויסגעגעבען געוואָרען אַ געזעץ, לויט וועלכען עס איז פערבאָטען צו איינסטאַלירען נייע מאַשינען. אין גאַנצען לאַנד ווערט געפיהרט אַנ'אַגיטאַציע געגען בענוצען מאַשינען בכלל. דאָס האָט געמוזט אַרויסרופען אַ פּראָטעסט מצד די דייטשע פאַבריקאַנטען פון מאַשינען, וועלכע האָבען מיט רעכט אָנגעוויזען, אַז אין דער דאָזיגער אינדוסטריע-צווייג זענען דאָך בעשעפטיגט העכער אַ מיליאָן אַרבייטער. און אויב די רעגירונג וועט פאָרטזעצען די האַנד-אַרבייט, וועט זי שלאָגען נישט בלויז די מאַשינען-בוי-אינדוסטריע, אָט די אינדוסטריע איז דאָך אַ שליסעל-אינדוסטריע, ווען זי אַרבייט, האַלט זיך אויף די פּראָדוקציע פון אייזען, פון קוילען, פון עלעקטרישען שטראָם. ווען די אינדוסטריע ווערט אָפּגעשוואַכט, איז עס נישט בלויז אַ קלאַפּ פאַר דעם מיליאָן אַרבייטער מיט זייערע פאַמיליעס, נאָר אויך פאַר די אַרבייטער, וועלכע זענען בעשעפטיגט אין די אייזען-הוטעס, אין די קוילען-גרובענס און אין די עלעקטראָוניעס. אָבער די היטלעריסטישע ווירטשאַפטלער, ווייזט אויס, אָריענטירען זיך נישט אַפילו אין ווירטשאַפטליכען בוי פון זייער אייגענעם לאַנד.

היטלער האָט צוגעזאָגט, אַז ביז'ן קומענדיגען יאָהר וועט ער איינגאַנצען ליקווידירען די אַרבייטסלאָזיגקייט. אויב ער וועט גיין מיט די זעלבע וועגען און מיט די זעלבע מעטאָדען, ווי ביז איצט וועט ער אין די ביכער קאָנען גאַנץ לייכט אויספיהרען, אַז די אַרבייטסלאָזיגקייט איז פערשוואונדען. אָבער דאָס לעבען וועט די אַרבייטסלאָזיגקייט אַרויסווייזען אין אַ יאָהר אַרום פונקט ווי עס ווייזט דאָס זעלבע אַרויס אויך איצט. עס וועט אַרויסווייזען דעם אמת, די נויט און די אָרימקייט, וועלכע וועט וואַקסען פון טאָג צו טאָג. (פּ. ר.)

וויכטיגע מאַטעריאַלען פון דער אַנקעטע וועגען די פראַגען פון רעכט אויף אַרבייט

און נייע פּרנסה-צווייגען פאַר דער יודישער בעפעלקערונג

וואַרשא. (יט"א) דער יודישער ווירטשאַפטליכער קאָמיטעט בעאַרבייט שוין די מאַטעריאַלען, וואָס ער האָט געזאַמעלט אויפ'ן סמך פון דער אַנקעטע, וואָס איז אין חודש מאַי פונאַנדערגעשיקט געוואָרען צו אַנ'ערך 900 קהלות אין לאַנד.

אינגיכען האָט דער קאָמיטעט בדעה אונטערצונעמען אַנ'אַקציע פאַר רעכט אויף אַרבייט פאַר יודישע אַרבייטער און יודישער פּראָפעסיאָנעלער אינטעליגענץ און אויך אין דער ריכטונג פון שאַפען נייע פערדינסט-מעגליכקייטען און צוגאָב-בעשעפטיגונגען פאַר דער פערנאָרעמטער יודישער בעפעלקערונג. די אַנקעטע האָט צ. אַנד. געהאַט דעם צוועק צו געבען די נויטיגע ידיעות און אָנווייזונגען בנוגע די דאָזיגע פראַגען. די ענטפערס, וואָס האָבען זיך בעקומען אויף די פראַגע-בויגענס זענען זעהר אינטערעסאַנטע און וועלען דינען ווי אַ וויכטיגע הילפס-און אָריענטאַציע-מיטעל ביי די געפּלאַנטע אַקציעס.

צום בעדויערען האָבען אַ טייל קהלות נישט געפינען פאַר נויטיג צו פערענטפערען און דאָס מאַכט אונמעגליך צו שאַפען זיך אַ גאַנץ בילד וועגען דער זאַכלאַגע פון די וויכטיגע ידיעות, וואָס עס האָט ענטהאַלטען די אַריינגעשיקטע פראַגע-בויגענס. קומען גראָד צום אויסדרוק דער שאָדען און די עולה מצד יענע קהלות, וואָס האָבען ביז איצט די אַנקעטע איגנאָרירט. עס איז אַ שאָדען זיי פאַר דער בעפעלקערונג פון די בעטרעפענדע קהלות, ווייל זייערע עווענטועל ספּעציפישע מאָמענטען וועלען ביי דער אַקציע נישט קענען גענומען ווערען אין בעטראַכט סיי פאַר דער גאַנצער אַקציע.

דער סעקרעטאַריאַט פון יודישען ווירטשאַפטליכען קאָמיטעט נישט וועלענדיג פערלירען די מאַטעריאַלען, וואָס עס קענען ברענגען די ענטפערס פון די קהלות, וואָס האָבען ביז איצט פערנאַכלעסיגט זייער געזעלשאַפטליכע פליכט אין דעם ענין, האָט זיך וועגען דעם געווענדעט אין די לעצטע טעג דירעקט צו די פּרעזעסען פון די בעטרעפענדע קהלות, עס איז צו האָפען, אַז די ראשי-הקהל וועלען אָפּשאַצען די וויכטיגקייט פון דער דאָזיגער אַרבייט און וועלען גורם זיין, אַז זייערע קהלה-ביוראָס זאָלען די פראַגע-בויגענס פונדעסטוועגען אויספילען און אַריינשיקען.

Dr. R.

Zalcwasser

CHIRURG — כירורג

ציגעל-גאַס 19, טעל. 125-17

נעהמט אָן פון 1-2 בייטאָג און פון 7-4 נאַכט

דער פעראייניגטער פראָנט

פון לעאָ קעניג

אויב דער אַזוי־גערופענער ספּאָנטאַנער פּעריאָד אין אונזער קאַמף מיט'ן היטלעריזם, וועלכער האָט זיך נאָך נישט געענדיגט, בעווייזט, אַז דאָס „וועלט־יודענטום" איז פיעל טאַקטישער און פּאָליטיש פערצוגעגנער ווי מיר האָבען זיך גערעכנט, מוזען מיר אָבער קומען צום טרויעריגען בעשלוס, אַז וועלכע עס איז קאָנסטרוקטיווע און ראַדיקאַלע פּלענער ווי אַזוי צו בעקעמפען און בעגעגענען די אַטאַקעס אויף אונזער נאַציאָנאַלען סטאַטוס, און אויך אונזער בירגער־רעכט פונ'ם פאַשיזם בכלל און פונ'ם היטלעריזם בפרט,, זענען נאָך כמעט גאָר נישט געמאַכט געוואָרען, און די פאָרשלאָגען וואָס שטעהען אויף אונזער סדר־היום זענען אויך ספּאָנטאַנע און טראַדיציאָנעלע.

פון איין זייט לעבען מיר נאָך אַלץ מיט'ן אַלטען יודישען בטחון, אַז אַזוי אַנגעהן לאַנג קען עס נישט, אַז ס'וועט מוזען ווערען בעסער;; און אַז דער נצח ישראל וועט איבערלעבען אויך די ביזע שונאי ישראל. און פון דער אַנדערער זייט ווירקט נאָך אין אונז אַלעמען דער געירשנ'טער גלויבען אין אונזער'ע גרויסע און איינפלוסרייכע יודען און אין זייער דיפּלאָמאַטיע און שתדלנות, און מיר זעהען נאָך נישט גענוג אַליין, אַז זייער פּרעסטיזש איז שוין שטאַרק געשעדיגט געוואָרען;; און אַפילו אין די לענדער, וואָס זענען נאָך נישט אָנגעריהרט געוואָרען פון פאַשיזם און קאָמוניזם;; און וואו די אונזערע גרויסע און רייכע יודען, שפּילען נאָך אַ ראָלע.

נישט רעדענדיג שוין דערפון, וואָס די „גוטע ליבעראַלע צייטען" ווען יחידים האָבען געשפּילט אַ ראָלע, אומאָבהענגיג פון פּאַרטייען און סיסטעמען, געהט שוין בכלל אַוועק, און ווער ווייסט צי זיי וועלען זיך אין דעם איצטיגען יאָהרהונדערט נאָך אומקעהרען?

נייע ווידער קאָנסטרוקטיווע קאַמפס־ און שוץ־פּלענער זענען לעת־עתה ביי אונז נישט אויפגעקומען כאָטש זיי זענען אַזוי דרינגענד;; נישט ממש ווי דאָס לעבען, נאָר טאַקי ווי דאָס לעבען.

פון די נייע פּראָיעקטען פון וועלכע מען האָט ביי אונז אָנגעהויבען שטאַרק רעדען און מען רעדט נאָך, איז דער יודישער וועלט־קאָנגרעס, און אויך אַ יודישע עקאָנאָמישע קאָנפערענץ...

מען רעדט איצינד ביי אונז זעהר פיעל פון די כלל ישראל וועלט קאָנגרעסען אָדער קאָנפערענצען און ווי עס שיינט, נישט מיט אַ צו גרויסער בעגייסטערונג און האָפנונג. און דאָס אַליין, וואָס זיי זענען נישט פערווירקליכט געוואָרען — און אַפילו נישט איצט אין דער גרויסער נויט — בעווייזט שוין אויך, אַז דער גלויבען אין זייער נוצליכקייט און ווירקזאַמקייט פאַר די יודישע מאַסען און פון דער יודישער פאָלקס־אינטעליגענץ איז נישט אַזוי גרויס.

עס דאַרף שוין איצט, דאַכט זיך, יעדען יודען צו וועלכער פּאַרטיי ער זאָל נישט געהערען, זיין קלאָר, אַז אַ כלל ישראל קאָנגרעס וואָס זאָל ברענגען פּאָזיטיווע רעזולטאַטען און נישט בלויז נעגאַטיווע און פּאַרזיכטיגע פּראָטעסט־רעזאָלוציעס איז שוין נישט מעגליך.

אַלע יודען, אָהן אויסנאַם, וועלען פּראָטעסטירען געגען ספּעציעל יודישע רדיפות אָבער אַלע יודען, ווי שוואַך זייער קלאַסען־דיפערענצירונג זאָל נישט זיין, אין פערגלייך צו אַנדערע נאַציאָנאַלע באַציעס, וועלען זיך בשום אופן נישט צופרידען און איינשטימען אויף די מיטלען — און דאָס איז דאָס ווירכטיגסטע — ווי אַזוי צו בעקעמפען די רעאַקציאָנער'ע און פאַשיסטישע בעוועגונגען אין וועמענ'ס איבערזעצען עס איז צו דיסקרימינירען ווען עס קומט צו יודען בפרט, און נאַציאָנאַלען האַס בכלל. און נישט נאָר אַלגעמיינע טאַקטיקעס און פּלענער וועט אַזאַ קאָנגרעס נישט קענען אויסאַרבייטען, נאָר ער וועט אַפילו נישט קענען געפינען אונזערע שותפים אין דער אויסערליכער וועלט: די סאָציאַלע מופתים אָהן וועלכע אונזער קאַמף געגען היטלעריזם מוז בלייבען הילפלאָז, אַ קול קורא במדבר.

דאָס בורזשואַזע יודענטום וועט זוכען אונזער'ע שותפים אָדער ריכטיגער בעטען רחמים ביי די לעצטע פאַרשטעהער פונ'ם אייראָפּעאישען ליבעראַליזם און קאָנסערוואַטיום הומאַניזם, וועלכע תנדלען זיך שוין איבעראַל צום פאַשיזם. (אונזער'ע גאָר רעכטע גרופּען וועלען זיך נישט אָבזאָגען אונטערצוהאַנדלען און איינצובעטען זיך אַפילו ביי אונזער'ע ביטערסטע שונאים).

די ליבעראַלע פּאַרטייען אונזער'ע ווידער, וועלען אַבווייזען אויף די אַלגעמיינע סאָציאַליסטישע און אַרבייטער פּאַרטייען ווי אויף אונזער'ע קאַמף־שותפים. מאַ וואָס פאַר אַ פּאָזיטיווע רעזולטאַטען קען אַ יודישער קאָנגרעס ברענגען, ווען אַפילו אונזער'ע לינקע פּאַרטייען זאָלען וועלען אין איהם אנטייל בעהמען?

די אייגענע מאָטיוען רעדען — און אפשר נאָך העכער — געגען אַ יודישער עקאָנאָמישער קאָנפערענץ.

ווי אַזוי וועלען יודען וואָס קוקען פון געגענזעצליכע שטאַנדפּונקטען אויף דעם יודישען עקאָנאָמישען בעשטאַנד בפרט, און אויף פּאָליטישער עקאָנאָמיע בכלל, זיך קענען צוזאַמענרעדען און בעשטימען ווי אַזוי עקאָנאָמיש איבערבויען דאָס יודישע לעבען, עס זאָל קענען ביישטעהן דעם ציקל רעוואָלוציעס און קאָנטער־רעוואָלוציעס, וועלכער האָט זיך אָנגעפאַנגען נאָך דער וועלט־מלחמה און וועלכער האָט נאָך ווייט נישט פערענדיגט זיין קרייז?

סיידען די הויפּט אויפגאַבע פון דער עקאָנאָמישער קאָנפערענץ זאָל זיין אַ ריין פילאַנטראָפּישע הילפס־אַרבייט. און אַז אַפילו די אַזוי פיל דיסקוטירטע באָיקאָט־פראַגע, וועט אַזאַ עקאָנאָמישע קאָנפערענץ נישט קענען לעזען, איז דאָך שוין אָבגערעדט.

די ענגלישע יודען, צום ביישפּיל, קוקען אַנדערש אויף דער באָיקאָט פראַגע ווי די פּוילישע און פראַנצויזישע יודען; נאָך געגענזעצליכער זענען אפשר די אַנשויאונגען פון די איטאַליענישע, בולגאַרישע און אַנדערע יודישע קהלות.

און ווי קענען מיר זיין זיכער אַז אין אַ יאָהר אַרום וועלען אַפילו די פּוילישע און פראַנצויזישע יודען נישט זיין געצוואונגען זיך אָבצוזאָגען פון דעם באָיקאָט, וועלכער איז איצט אין זייער'ע אויגען דאָפּעלט פּאַטריאָטיש, אי אַלס יודען, אי אַלס בירגער? פּאָליטישע סיטואַציעס און פריינדשאַפטען בייטען זיך היינטיגע צייטען זעהר גיך, און נישט אַלעמאָל ווי מען ריכט זיך.

אַ צוליב די טעמים ווערען אַט די פּראָיעקטירטע כלל־ישראל קאָנגרעסען און דער נאַציאָנאַלער באָיקאָט עפּעס נישט אַזוי ענערגיש פערווירקליכט.

אינסטינקטיוו פיהלען די יודישע מאַסען אַז די פּראָיעקטירטע קאָנגרעסען וועלען נישט נאָר קיין גרויסע גליקען נישט ברענגען, נאָר זיי וועלען פאַר דער גרויסער עפענטליכקייט (נישט איבעריג פריינדליכער און געדולדיגער צו אונז) נאָר אַרויסווייזען אונזער צוריסענקייט און הילפסלאָזיגקייט.

אָבער אַזוי אַנגעהן ווייטער קען מען נישט. און לעת עתה ווערט געבישט כמעט געטון ביי אונז צו בעקעמפען סיי דעם פאַקטישען היטלעריזם און סיי דעם פּאָטענציאַנעלען היטלעריזם וועלכער דראָהט אונז שוין אין אַלע לענדער.

אַנגעהן מיט'ן טראַדיציאָנעלען יודישען בטחון אויף אונזערע נדיבים און אויף אונזער אייביגקייט קען מען שוין נישט, און אָבקומען מיט כלל ישראל פּראָיעקטען, אין וועלכע מיר אַליין גלויבען קוים, קען מען אוודאי נישט.

אונזער'ע קאָנסטרוקטיווע פּאַרטייען ווידער — נור די ציוניסטישע און סאָציאַליסטישע — מעגען דערווייל אַן מיט זייער באמת גרויסע נאַציאָנאַלע און סאָציאַלע אַרבייטען, נישט בעמערקענדיג, אַז זיי פּאַלען אַריין אין אַ געוויסער „צדקות" און זעלבסט־צופרידענקייט...

איך מיין נישט. חלילה, צו זאָגען אַז זיי פיהלען נישט די אומגעהויער'ע געפאַהרען, וועלכע לויערען איצט אויפ'ן יודישען פאָלק. זיי פיהלען אפשר מעהר ווי אונזער'ע נישט פּאַרטייאישע יודען. נאָך מעהר: מען קען זאָגען, אַז די לעצטע געשעהענישען האָבען פערשטאַרקט זייער אַרבייט פאַר זייער'ע אידעאַלען און בעוועגונגען.

אָבער דאָך פּאַלען זיי, אומבעוואוסט דערויף, אַריין אין אַ געוויסער זעלבסט־צופרידענקייט (אַזוי איז שוין דעם מענשענ'ס טבע) אין אַ מין אידעאַליסטישער האַטקייט, וואָס איך עס אָנגערופען. זיי זאָגען אונז:

אַהאַ, מיר האָבען אייך געזאָגט! מיר האָבען עס פאָראויסגעזעהען! איהר האָט אונז נישט געפאָלגט!

נאַטירליך, זאָגען זיי עס נישט אַזוי שאַדענפריידיג, אָפען. זיי ליידען דאָך מעהר אפשר ווי אַנדער'ע יודען שוין פּשוט דערפאַר ווייל זיי האָבען שטענדיג געקלערט און געלעבט מיט דער „יודען־פראַגע". אָבער דאָך דערמאָהנען אונז איצינד אונזער'ע פּאַרטייען אָן די דאָקטוירים, וואָס שטעהען צוקאָפּענס ביי אַ חולה מסוכן וועמענס קראַנקהייט זיי האָבען ריכטיג דיאַגנאָזירט, און וועלכער האָט זיך, פון זיי נישט געלאָזט קורירען.

זיי שאָקלען טאַקע טרויעריג צו מיט די קעפּ די דאָקטוירים, אָבער זיי זענען צופרידען וואָס זיי זענען נישט שולדיג אינ'ם חולה'ס ליידען...

מיר האָבען אייך געזאָגט. מיר האָבען פאָראויסגעזעהען די ענטוויקלונג פון דער קראַנקהייט...

אָבער דעם חולה ווערט דערפון גאַרנישט גרינגער, אַפילו ווען ס'קומט אַלע מאָל צו אַ גוטער פריינד מיט אַ אַנדערער פּאַניק־רפואה, מיט אַ אַנדערער „לעצטער הילף". ווען מיר וועלען אָבקומען מיט די טראַדיציאָנעלע פּלענער וועגען כלל־ישראל־קאָנגרעסען, און אַלע אונזערע קאָנסטרוקטיווע און ראַדיקאַלע פּאַרטייען וועלען זיך איצט אין דער שרעקליכער צייט בעהאַנדלען אין די געדיכטע פאַרדערען פון זייער'ע פּאַרטיי פּראָגראַמען און זיך נישט פעראייניגען; ווען מיר וועלען נישט שאַפען אַ פעראייניגטען פראָנט פון אַלע אונזער'ע סאָציאַליסטישע און נאַציאָנאַל־ראַדיקאַלע פּאַרטייען, וועט די יודישע לאַגע זיך נישט פערבעסערען.

און אַז ס'ווערט נישט בעסער, ווערט ערגער.

——:X:——

ר' שלמה אבן גבירול

היסטאָרישע ערצעהלונג

פון אהרן מאַנספעלד

קאַפּיטעל 2

חלומות... חלומות..

ערשט איצט, זעצענדיג זיך, האָט ער דערפיהלט זיין אויסערגעוועהנליכע שוואַכקייט און מידקייט, וואָס האָט מנצח געווען זיין שטאַרקע דענערווירונג און ער איז אַנטשלאָפען געוואָרען.

ער איז געשלאָפען מיט אַ שווערען שלאָף. דאָס האַרץ האָט שטאַרק און שנעל געקלאַפּט און זיין שוואַכדזינסטיגער קערפּער האָט געשוויצט. בעת'ן אָטעמען האָט זיין גאַנצער קערפּער מיטגעאַרבייט. עס איז געווען אַ שלאָף פון אַ צובראָכענעם גוף און אַ פערזאָרגטע, פער'דאגה'טע נשמה.

דאָס שטענדיגע מילדקייט, וואָס איז געלעגען אויסגעשפּרייט אויף זיין פּנים, איז פערשוואונדען. אויף דעם אָרט איז געווען אויסגעגאָסען אַ גרימאַסע. מען האָט געקענט לייכט אַראָפּלייענען אַז אויך אין די אָרעמס פון שלאָף, האָבען זיינע צעשטערטע נערווען נישט געפינען קיין פולשטענדיגע, שלימות'דיגע בערוהיגונג. אַלעס האָט דערויף געקלאָגט צרות זאָגען. די קנייטשען וועלכע האָבען זיך געצויגען אויף זיין הויכען ווייסען שטערען, האָט דאָס אָפּטע אַרויסזיפצען פון שלאָף.

דעם קאָפּ האָט אונטערגעשפּאַרט נאָר איין האַנד די צווייטע איז געלעגען בעוועגלאָז אויפ'ן שטיין. ווען די, וואָס האָט אונטערגעשפּאַרט איז מיד געוואָרען, האָט זיך די אַנדערע אינסטינקטיוו אויפגעהויבען און אויף איהר האָט זיך איצט דער קאָפּ אָנגעלעהנט. קיין שום אַנדער אבער האָט זיך דאַביי נישט קיין ריהר געטון, אויסער זיינע פּעך־שוואַרצע געקרייזעלטע האָר, וואָס האָבען זיך לייכט אַ וואַקעל געטאָן. ווי אַ רוהיג שטיל טייכעל, אין וועלכען ס'איז אַן שטיין אַריינגעוואָרפען געוואָרען. דאָס וואַסער טוט אַ שפּריץ, אַ פּליעסקע, דאַן בעווייזט זיך אַ קליינער וואַל און אין אַ רגע אַרום, פּליטש זיך דאָס וואַסער ווייטער רוהיג, עס גליטשט זיך ווייטער אויפ'ן זיין באָדען, ווי גאָרנישט וואָלט געשעהען.

צומערסטען געליטען אין דער דאָזיגער שלאָפענדיגער פּאָזיציע, האָבען זיינע האַריבקע שוואַכע פיסלען. דער שטיין, אויף וועלכען ער איז געזעסען, איז געווען אַ ביסעל צו הויכער, אַז די פיס זאָלען ביז צו דער ערד ניט דערגרייכען. האָבען זיי אַזוי געהאַנגען [illegible]. נאָר [illegible], האָט זיך אַנ'אַנדערער פוס, דאַ דער רעכטער, שפּעטער דער לינקער, אַראָפּגעשאַרט צו דער ערד, מיט'ן שפּיץ אָנגעריהרט דעם באָדען און אַ סעקונדע אָפּגערוהט זיך. דער האָט זיך אויפגעהויבען, און דער צווייטער האָט זיין פּלאַץ פערנומען. אַזוי האָבען זיי זיך שלאָפענדיגערהייד געביטען, כדי ווי עס איז זיך אַביסעל אָפּצורוהען, און נישט צו זיין געצוואונגען צו האַלטען זיי אין פערלויף פון דער גאַנצער צייט אין איין, דערצו אַזאַ מיד־מאַכענדע און אנשטרענגענדע לאַגע.

די אויסערליכע וועלט שטאַרבט אַ פּאָר זעקס אין שלאָף, טיף־פערזינקענדיגען. עקזיסטירט נישט מעהר פאַר איהם. אַלע זיינע חושים פערלירען אַ גרויסען טייל פון זייער אויפנאַהמס־פעהיגקייט, ווערען אין געוויסער מאָסען פּאַראַליזירט, און הערען אויף צו פונקציאָנירען. דער שלאָף — זאָגען די חז"ל — איז זעכציג חלקים פון טויט.

אָבער אין דערזעלבער צייט, צוזאַמען מיט'ן אָבשטאַרבען פון דער אויסערליכער וועלט, הויבט טייל מאָל אָן לעבען אַן אַנדערע וועלט, אַן אינערליכע פּסיכישע. דעמאָלט ערשיינען פאַר אונז, די שרעקליכסטע, די שיידערליכסטע, ווי אויך די אויסגעצייכנטסטע, בעסטע זאַכען.

דער חלום.

ער קאָן אַרויפוואַרפען אַ מין קאָשמאַר, אַזעלכע שוואַרצע זעהונגען, אַז מען קאָן זיך קיין אָרט נישט געפינען. עס בעדעקט אַ קאַלטער שוויס, און פיהלסט דיך ווי געפּענטעט. שרעקליכע בילדער געהען דורך, וואָס מיט זייער אויסטערלישקייט און אונבאַטירליכקייט שטעלען זיי אויף די האָר פון קאָפּ פון שרעק און פּחד — אין שלאָף.

מיר דערקענען אין שלמה'ס געזיכט, אַז אַזעלכע שטייגער שרעקענס־חלומות האָבען זיך איהם איצט געוויזען. זיינע נישט געוועהנליכע בעוועגונגען זאָגען עס אונז; די פערקרימונגען אויפ'ן פּנים זענען דער קלאָרסטער עדות פון דעם.

זיין צוקונפט ווייזט זיך איהם. ווי שוואַרץ איז זי, אָהן איין העלען קאָליר, בלויז צרות, פּיין און יאָגענישען. זיין לעבענס־וועג איז פול מיט מכשולים, שטערונגען, נישטאָ קיין איין גלייכער שפּאַן ערד. אַלץ בעלייגט מיט אבן־נגפ'ס, נישט אַדורכצוגעהן, אָהן גרויסע שווערע יסורים. ער זעהט זיך געיאָגט פון אַן שרעקליכען פאַטום, וואָס בעגלייט איהם אויף יעדען שריט און טריט. ר'איז געפּאַנגען פון זיין ביטערען און גרויזאַמען גורל, פון בעפלכען ער קאָן זיך אַפילו מיט די איבער־מענשליכע מאַטערנישען און אַנשטרענגונגען נישט אַרויסרייסען און בעפרייען;; פון אַלע זייטען איז ער אַרומגעצינגעלט מיט פינסטערניש, מיט אַ פינסטערניש אַ געדיכטע, מיט די הענד אַנצוטאַפּען, נישטאָ קיין איין ליכטיגער שטראַהל...

די גאַנצע צייט האָט שלמה שווער געאָטעמט און אַלע ווייל אַרויסגעלאָזט אַ זיפץ, וועלכער האָט עפּעס אַזוי איצט, אין אַזאַ ליכטיגען, פרעהליכען טאָג, מאָדנע געקלונגען...

אָבער פּלוצלונג איז אַ שינוי אויף שלמה'ס פּנים געשעהען. אַראָפּ איז דער וואָלקען, אין וועלכען ס'איז איינגעהילט געווען, אויפגעהערט האָבען די משונה'דיגע העוויות. ווי אַ ווינד, וואָס צוזאָגט די אָנגעזאַמעלטע שווער'ע כמאַרעס, און עס דערזעהט זיך פּלוצלונג אַ ליכטיגער, לויטער קריסטאַל־ריינער הימעל — אַזוי האָט זיך איצט דאָס פּנים זיינס אויסגעלייטערט, בעגיסענדיג זיך צוריק מיט דער שטענדיגער מילדקייט און חן.

ניין! נישט בלויז דאָס! אויף די ליפּען צושנירט זיך עפּעס אויך, אַזאַ לייכט מלא־חנ'דיג שמייכעלע! יאָ, אַ שמייכעלע, פון וועלכען ס'זעהט זיך אַרויס די שניי־ווייסע געצעכעלטע ציין.

די מאַמע זיינע שטעהט פאַר איהם. זיין טרייע, ליבע מאַמע איז דאָ, און שטעהט אַזוי האַרט בעבען איהם, אַז ער פיהלט אַזש איהר לופט, וואָס זי לאָזט מיט'ן אָטעמען אַרויס. איהר האַנד ריהרט זיך בעמט אין איהם אַריין זיינע און גלעט איהם איבער די האָר פון קאָפּ.

צו איז עס טאַקע זי, זיין איינציגע, ליבסטע און געטרייע מאַמע?

דער אויסדרוק פון זיין פּנים ווערט נאָך צופרידענער, עס צושטראַהלט זיך איינגאַנצען פון פריידע און גליק...

איהר'ע גרויסע בלאָהע אויגען, וועלכע האָבען שטענדיג געקוקט מיט אַ פערוואונדערונג האָבען איהם איצט דורכגעדרונגען, דורכגעדרונגען מיט אַ בליק פון פאַרזאָרגטער מאַמען, וואָס בעטראַכט דאָס קינד, אויב ס'איז איהם גאַרנישט געשעהען, דאָס פּנים, איהר זיס קליין פּנים, בויגט זיך צו איהם גאַנץ נאָהענט צו און גיט איהם אַ קוש אין שטערן, אַ הייסען, מוטערליכען קוש...

איהרע ליפּען הויבען זיך אָן בעוועגען, און ער דערהערט אַ שטימע, וועלכע איז איהם גאַנץ גוט בעקאַנט. זיי זאָגען שטימע, וואָס קלינגט אַזוי האַרציג און זיס, ווירקענדיג אויף דער נשמה, ווי אַ פרייער'ער באַלזאַם. נישט איינמאָל האָט איהם די דאָזיגע שטימע בערוהיגט, שטיל געמאַכט זיין געוויין; נישט איינמאָל האָט זי צו איהם מוטערליכע מיט האַרץ אַדורכגעזאַפּטע ווייך געלאָזט הערען. ס'איז איהם אויך אויסגעקומען צו הערען רייד, וואָס זענען מיט אַ ביסעל אַ שטרענגערען טאָן געזאָגט געוואָרען. דאָס איז געווען דעמאָלט, ווען ער האָט זיך פאַר די מוטער מיט עפּעס פערזינדיגט, בעגאַנגען אַ שריט, וואָס האָט, לויט איהר, נישט געפּאַסט פאַר שלמה'לען. אָבער שטענדיג זענען איהר'ע ווערטער געווען גוט אַדורכגעטראַכט, מיט ישוב־הדעת, געזאָגט אויף אַזאַ פריינדליכען און גוטהאַרציגען אופן, אַז זיי האָבען קיינמאָל זייער ציל נישט פערפעהלט, זיי האָבען געטראָפען צו זיינע נשמה, אנגעריהרט די פיהלבאַרסטע סטרונעס...

אויב ס'איז שטענדיג אַזוי געווען, איז עס נאָך איצט, אין דער דאָזיגער רגע, נאָך אין אַ פיל גרעסערער און שטאַרקערער מאָס געשעהען. זי האָט ספּעציעל זיך בעמיהט צו זיין וואָס ווייכער, צאַרטער און זיסער.

— זיי נישט, מיין טייער קינד, פערטרויער'ט, פער'צער'ט — האָט זי גערעדט, גלעטענדיג איהם דערביי איבער'ן קאָפּ — דו ביסט נישט, שלמה, געבליבען אַליין. מיר, דיין מאַמע און דיין טאַטע, זענען ווייטער מיט דיר. מיר שטעהען צו דיין רעכטער האַנד; עס וועט דיר קיין שום בייז נישט געשעהען...

ווי גוט איז איהם איצט. ווי זיכער און שטאַרק פיהלט ער זיך אין דער נאָנטקייט ביי דער מאַמען...

ער ווייסט אָבער נישט, ער פיהלט אין דער רגע נישט, אַז דאָס איז אַ טויטע מאַמע, אַ בלויזער שאָטען, וואָס האָט שוין נישט אין זיך קיין שום קראַפט און כוח; ס'איז נאָר אַן אָפּשפּיגלונג פון דער מאַמען, וואָס האָט נאָך טאַקע מיט נישט לאַנג צוריק געלעבט און פאַר איהר הייליגען זיהן געזאָרגט, אָבער היינט, איז זי מעהר נישטאָ, אויפגעהערט עקזיסטירען.—

ווען דער בוים, אין וועמענס שאָטען ער איז די גאַנצע צייט געזעסען, האָט געזאָגט פון אַ ווינד שטאַרק זיך טרייסעל־געטון זיך, האָט זיך שלמה פון אַלץ אויפגעכאַפּט, און זיך ערשט דאַ אין דעם איבערצייגט.

— אַ, ס'איז נאָר געווען אַ חלום — האָט ער צו זיך געשעפּטשעט.

(פאָרזעצונג פאָלגט)

!! מכה א רעוואלוציע אין דייטשלאנד !!

פון צביון

עס זענען איצט פאַרהאַן גרויסע מיינונגס-פאַר־שידענהייטען וועגען רעוואלוציע און עוואלוציע, אָבער איך בין זיכער, אַז אַלע סאָציאַליסטען וואָלטען בעזונדער גאַנץ צופרידען ווען עס וואָלט זיך איינגע־געבען איצט אַרויסצורופען אין דייטשלאַנד אַ רע־וואָלוציע געגען היטלערן און זיין בלוטיגען באַנ־דיטן־רעזשים.

איך ווייס, אַז ווען מען זאָל אַראַנזשירען אַ טעאָרעטישע דעבאַטע וועגען דער נויטיגקייט אָדער אונפאַרמיידליכקייט פון רעוואָלוציעס, וואָלטען זיך געפינען סאָציאַליסטען וואָס וואָלטען אויף דיזעם אָנגעגעבען שטאַרקע אַרגומענטען, אַז רע־וואָלוציעס זענען גאָרנישט אַזוי ווינשענסווערט. אין דער אמת בין איך אַליין גאָרנישט אַזאַ גרוי־סער ליבהאָבער פון רעוואָלוציע, ווען עס זאָל אָפּ־הענגען פון מיר, וואָלט איך אַלע מאָל איינגעהן אויף אַ פשרה, אָנצונעהמען 99 אָדער אפשר בלויז 95 פּראָצענט אָהן אַ רעוואָלוציע, איידער 100 פּראָ־צענט מיט אַ רעוואָלוציע, מען קען מיך אפשר דער־פאַר רופען קאָמפּראָמיסלער אָדער אָפּאָרטוניסט, אָ־בער איך זאָג דאָס וואָס איך טראַכט.

געווען אַמאָל אַ צייט ווען רעוואָלוציע האָט בּיי מיר אַ סך שטאַרקער אַפּעלירט דאָס איז געווען ווען איך בין געווען אַ סך יונגער ווי היינט און האָב אַליין געהאָלפען מאַכען רעוואָלוציע. און איך דאַרף זאָגען, אַז מאַכען רעוואָלוציע איז זעהר אַן אינטערעסאַנטע און אָנציהענדע בעשעפטיגונג, איך געדענק, אַז איך האָב פון מיין רעוואָלוציאָנער־דער אַרבייט שטאַרק הנאה געהאַט. עס איז גע־ווען אַ סך ראָמאַנטיק אין דער רעוואָלוציאָנערער אַרבייט. די שטאַרקע קאָנספּיראַציע, די געהיימניש־פולקייט, די שטענדיגע אָנגעשטרענגטקייט און די גרויסע פאַראַנטוואָרטליכקייט האָבען די רעוואָלו־ציאָנערע אַרבייט געמאַכט פאַר גוואַלדיג אינטערע־סאַנט און אָנציהענד, און די אַרבייט איז געווען אַ בעז־זונדער אָנגענעהמער געפיהל, אַז איהר זענט אַ קעמפער, אַז איהר זענט אַן אידעאַליסט און אַ העלד וואָס האָט נישט קיין מורא נישט פאַר די זשאַנדאַ־רען, נישט פאַר די קאָזאַקען, און אַפילו נישט פאַר סיביר. עס קען זיין, אַז מיט דער העלדישקייט, מיינער, האָב איך זיך אַליין אָפּגענאַרט, איך ווייס, אַז אַנדערע יונגע בחורים פון מיין גלייכען האָלטען דאָך אַ סך צוגעלאָזט, ווען מען וואָלט די הערלאַ־זען זיין אַזעלכע באַהענטע מיטהעלפער פון דער רעוואָלוציע און זיין פאַרטרויט מיט איהרע סודות באַר וואָס איז דער אונטערשיד אויב איך האָב מיך געבאַרט אָדער נישט אַבי איך האָב זיך גע־פיהלט שטאַרק געהויבען און איך בין געווען פאַר־טאָן מיט מיינע אַלע געדאַנקען און געפיהלען אין דער רעוואָלוציע, באַר, אַז מען ווערט עלטער, ווערט מען ווייניגער ראָמאַנטיש. ווען מען ווערט עלטער, פאַנגט מען אָן מורא האָבען פאַר אַ שאָס, און מען ווערט אין אַלגעמיין פריידליכער געשטימט, ווען מען ווערט עלטער, האָט מען אויך מעהר גע־דולד און מען קען רוהיגער וואַרטען ביז די וועלט וועט איבערגעמאַכט ווערען.

אָבער עס ליגט נאָך אַלץ דער אַלטער כוח אין דעם וואָרט רעוואָלוציע, עס איז אַ וואָרט, וואָס רופט נאָך אַלץ אַרויס פריידע, האָפענונג און געהויבענע שטימונג.

און איך ווייס אַלע קונצען, אַז מען קען דאָס וואָרט רעוואָלוציע פאַרטייטשען אַזוי, אַז עס זאָל גאָרנישט מיינען רעוואָלוציע. מען קען אויסטייט־שען אַז רעוואָלוציע זאָל מיינען פרידליכע עוואָ־לוציע. אָדער נאָך ווייניגער, אין דער נעענטיק ווערט דאָס וואָרט „רעוואָלוציע“ געבּרויכט פאַר אַזאַ פרידליכע זאַך, ווי די אומדרעהונג פון אַ ראָד, ווען מען וויל, למשל זאָגען, ווי שנעל אַן עלעקטרי־שע דינאַמאָ־מאַשין לויפט, פרעגט מען וויפיל רעוואָלוציעס זי מאַכט, אָבער ווי מען זאָל נישט טייטשען דאָס וואָרט רעוואָלוציע, ווייסען מיר דאָך אַליין, אַז אין געזעלשאַפטליכען לעבען איז עס אַ וואָרט וואָס בעדייט נישט בלויז אַן איבערקעהרע־ניש, נאָר אויך פאַרבונדען מיט דעם בעגריף גע־וואַלט.

עס איז אמת, אַז מען רעדט אויך וועגען „פריד־ליכע רעוואָלוציעס“, אָבער וואָס מיינט דער אויס־דרוק? העכסטענס קען עס מיינען, אַז די איבערקעה־רעניש איז פאָרגעקומען אָהן בלוט־פאַרגיסונג. אָדער אָהן גרויסער בלוט־פאַרגיסונג, עס מיינט אָבער נישט אַז זי איז פאָרגעקומען אינגאַנצען אָהן גע־וואַלט.

אין דער ווירקליכקייט איז נאָך קיין איינציגע מעהר אָדער ווייניגער בעדייטענדע רעוואָלוציע נישט פאָרגעקומען אינגאַנצען אָהן בלוט־פאַרגיסונג. אפילו די שפּאַנישע רעוואָלוציע וואָס מען האָט זיך אָנ־פאַנגס געאיילט צו קרוינען מיט'ן נאָמען פרידליכע רעוואָלוציע, האָט זיך שפּעטער אַרויסגעוויזען צו זיין גאָר נישט אַזוי פרידליך, און מענשען וואָס זענען געווען אויף וויפיל עס איז בעקאַנט מיט די צושטאַנדען פון שפּאַניען, האָבען גלייך פאָראויסגע־זאָגט אַז די רעוואָלוציע וועט אין איהר ווייטערדיגער ענטוויקלונג גאָר נישט זיין אַזוי פרידליך, ווי אין איהרע ערשטע טעג און אין איהר האָניג־חודש.

און אויב עס קען אפילו מעגליך זיין אַ „פריד־ליכע רעוואָלוציע“ אָהן שיסען און אָהן בלוט־פאַר־גיסונג, קען זי אָבער מעגליך זיין אינגאַנצען אָהן געוואַלט? אַפילו אין די ערשטע טעג פון דער שפּאַ־נישער רעוואָלוציע ווען זי איז געווען אינגאַנצען פרידליך, האָט מען דאָך אויך אַ רעכט־ביסעל גע־נומען פאַר'ן קראַגען און זיי פאַרשפּאַרט אונטערן שלאָס און ריגעל, און שטעלט זיך פאַר, ווען קעניג אַלפאָנזאָ וואָלט זיך נישט אָפּגעזאָגט „פרייוויליג“ פון זיין טראָן, וואָלט מען זיך אפשר געשעהמט פאַר איהם אַראָפּצונעהמען די קרוין פון זיין קאָפּ מיט געוואַלד? און ווען מען נעהמט שוין די קרוין מיט גע־וואַלט קען שוין אויך טרעפען אַז די קאָפּ זאָל מיט־גענומען ווערען.

נאָר לאָמיר אָקאָרשט נישט פאַרגעסען אַז איך דאַרף מאַכען אַן אונטערשייד צווישען פּאָליטישע רע־וואָלוציעס און צווישען סאָציאַלע. די מיינונגס־פאַרשידענהייטען היינט צווישען סאָציאַליסטען זענען געגען רעוואָלוציעס איז נישט וועגען פּאָליטישע רע־וואָלוציעס נאָר וועגען סאָציאַלע. פּאָליטישע רעוואָ־לוציעס זוכט אויך איצט קיינער פון די סאָציאַליס־טען נישט צו פאַרלייקענען. דער שטרייט איז בלויז וועגען סאָציאַלע רעוואָלוציעס.

נאָר ווען איך זאָג אַז אַלע סאָציאַליסטען וואָלטען שטאַרק צופרידען זיין מיט אַ רעוואָלו־ציע אין דייטשלאַנד — און איך גלויב, אַז מיין בע־הויפּטונג איז אַ ריכטיגע — קען אָבער ווער עס אין זיך פאַרשטעלען אַז אַ רעוואָלוציע היינט אין דייטשלאַנד געגען היטלערן זאָל זיין בלויז אַ פּאָליטישע? האָבען שוין די סאָציאַליסטען אין דייטשלאַנד געזאָגט, אַז ווען עס וועט קומען צו אַ צווייטער רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד וועט זי זיין אַ סך גרינדליכער ווי די, וואָס איז פאָרגעקו־מען נאָך דער מלחמה, און אַז זי וועט זיין מעהר סאָציאַל ווי פּאָליטיש.

און דער אמת איז, אַז ס'איז איבערהויפּט נישט מעגליך צו ציהען אַזאַ שאַרפע ליניע צווישען פּאָליטישע און סאָציאַלע רעוואָלוציעס. אין דער ווירקליכקייט זענען אַלע פּאָליטישע רעוואָלוציעס סיילוויין אויך סאָציאַלע רעוואָלוציעס. און דעם בעסטען ביישפּיל קען מען טאַקע בעמען פון דער שפּאַנישער רעוואָלוציע. אָנפאַנגס האָט זי אויסגעזעהן ווירען, אַז זי וועט זיין הויפּטזעכליך אַ פּאָליטישע רעוואָלוציע, אַז זי וועט זיך בעשעפטיגען מיט ענדערען דעם פּאָליטישען רעזשים, פאַרוואַנדלען שפּאַניען פון אַ מאָנאַרכיע אין אַ רעפּובליק. אָבער עס האָט זיך אויסגעלאָזען, אַז די רעוואָלוציע איז געווען מעהר סאָציאַל ווי פּאָליטיש. די סאָציאַלע ענדערונגען, וואָס זי האָט געבראַכט פאַר די פּויערים און פאַר די אַרבייטער, זענען געוואַלדיג גרויס. עס איז אמת, אַז דער קאַפּיטאַליסטישער סיסטעם איז נאָך געבליבען, אָבער עס זענען געמאַכט גע־וואָרען ריזיגע שריט בעהנטער צו איהר אָבשאַפונג.

עס איז נישט נויטיג זיך מעהר צו פאַרבּרייטערן וועגען דעם, ווייל יעדער סאָציאַליסט פאַר־שטעהט דאָך אַליין, אַז יעדע פּאָליטישע רעוואָ־לוציע ברענגט מיט זיך סאָציאַלע ענדערונגען. אָבער איך בין דאָ נישט אויסען אַריינצוגעהן אין דער חקירה וועגען דעם אונטערשייד פון אַ פּאָליטי־שער רעוואָלוציע און אַ סאָציאַלער. איך האָב דאָ בלויז געוואָלט אָנווייזען אויף דער פּסיכאָלאָ־גישער ערשיינונג וואָס פאַר אַ ווירקונג דאָס וואָרט רעוואָלוציע האָט אויף אונז.

מיר ווייסען אַלע, אַז אַ רעוואָלוציע איז פאַר־בונדען מיט אַ סך אומאָנגענעהמע זאַכען, און מיר ווייסען אויך, אַז ווען אַ רעוואָלוציע פאַנגט אָן, איז שווער פאָרויסצוזאָגען, וואו זי וועט זיך אָב־שטעלען און וואָס פאַר אַ ריכטונג זי וועט נעמען. רעוואָלוציעס ווערען נישט דורכגעפיהרט [illegible] די טעאָריעס, אָדער די געשמאַקען פון איינצעלנע מענשען. אָבער נישט קוקענדיג אויף אַלץ, האָבען מיר דאָך הנאה צו הערען אַז דאָ אָדער דאָרטען האָט אויסגעבראָכען אַ רעוואָלוציע. עפּעס פיהלען מיר, אַז דורך רעוואָלוציעס שטופּט זיך דאָך די וועלט גיכער פאָראויס.

דער קאַלטער, ניכטערער שכל זאָגט אונז, אַז עס וואָלט געווען אַ סך בעסער, ווען אַלץ וואָלט בעקאָנט געטאָן ווערען אויף אַ פרידליכען אופן. עס זעהט אָבער אויס, אַז ערגיץ וואו אין אַ ווינקעל לעבט ביי אונז אַן איבערצייגונג, אַז גרויסע, טיפע ענדערונגען אין דעם געזעלשאַפטליכען לעבען קענען גאַנץ זעלטען דורכגעפיהרט ווערען אויף אַ פריד־ליכען אופן, ווייל די, וואָס האָבען די מאַכט, זיילען איהר מיט גוטען נישט אָבגעבען אַפילו ווען זיי פאַנגען שוין אָן פיהלען, אַז די יעדע כחות זענען נישט מעהר שטאַרק גענוג די מאַכט לענגער צו האַלטען.

מיר זעהען אין דער ווירקליכקייט אין אונזערע געפיהלען און אין אונזער בעוואוסטזיין אַ סך רעוואָלוציאָנערער ווי מיר וועלען עס צוגעבען אין דער טעאָריע. דער פאַקט איז, אַז אַפילו אַזעלכע סאָציאַליסטען, וואָס זאָגען אַז זיי זענען געגען רעוואָלוציעס, בעליידיגען זיך, ווען מען רופט זיי מיט דעם נאָמען קאָנטר־רעוואָלוציאָנער.

און וואָס דענקט איהר וועגען אַ רעוואָלוציע אין דייטשלאַנד? און טאַקע אַ רעוואָלוציע מיט דער דייטשער גרינדליכקייט.

איך גלויב, אַז אַלע ווינשען עס; און אויב אַזוי, מאַ ווארום זיך שעמען אויסצוזאָגען?

לאמיר זיך געזעגענ!...

איך, מיין ווייב, דער ווילע-בעזיצער און דער פענסיאנאטניק

פון י. אָבערזשאַנעק

דער דאַטשע־סעזאָן ענדיגט זיך שוין מיט מזל. די ליעטניקעס מיט די ליעטניטשקעס פאַרזוען דעם לעצטען שבת. ס'הויבט זיך אָן דער שול־סעזאָן. אויף די דאַטשעס האַלט עס שוין פאַר נעילה. אויף טריט און טריט הערט מען איצט די פראַגע: „קיעדי פּאַני יעדזשיע?“. די ווייבער בעמיהען זיך נאָך עפּעס אַריינצוכאַפּען;; איינע וויל נאָך אַריינכאַפּען אַ „בּרען“ פון דער זון. אַ צווייטע — אַ פלירטעל. אַ דריטע — אַ „זעגק“ אויף דער פּלאַזשע. די מעהר פּראַקטישע כאַפּען אַריין אַ ביטעל ווישניק, אַ סלאָי קאָנפיטור, אַ פלאַש יאַגדע־וואַסער, — יעדע וויל נאָך עפּעס אַריינכאַפּען!...

איצט, צום שלוס פון דאַטשע־סעזאָן, טון זיך אַלע געזעגענען. לאָמיר הערען, ווי אַזוי יעדער געזעגענט זיך:

דער ליעטניק

אויפען, אופק איז די שענסטע, ליכטיגסטע צייט אין מיין לעבען. אַ סוף איז געקומען צו מיינע פרייע, גליקליכע טעג. ווי אַ שעהנער, זיסער חלום זענען פאַרפלויגען מיינע קיינמאָל נישט פאַר־געסענע שטרויענע אַלמען־מינוטען, ווען איך האָב מיך געפיהלט גליקליך, זאָרגלאָז און צופרידען. ווען איך האָב בעקענט געהן וואו איך האָב געוואָלט, ווען איך האָב געוואָלט און מיט וועמען איך האָב געוואָלט, שוין נישטאָ די גליקליכע צייטען, ווען איך האָב מיך געלעגט שלאָפען 6 פאַרטאָג און אויפגע־שטאַנען 3 באַנאַכמיטאָג.

אָך, ווי גליקליך בין איך געווען, ווען איך האָב מיך געלעגט שלאָפען אין אַנגעטוערכץ. ווען איך האָב מיט'ן האַק־מעסער געהאַקט האָלץ און אַנשטאָט אין האָלץ, האָב איך מיר אָנגעהאַקט אַ פינגער. ווען איך האָב מיט מיין ווייב'ס זיידענע האַלטשיקע געפּוצט די גלעזער, און מיט אַן אינטער־לייבער אויסגעווישט די טעלער.

אַך ווי שעהן איז עס געווען די צייט, ווען איך האָב מיר אַליין געפרעגעלט אייער. די אייער האָב איך אַריינגעקלאַפּט אין בלומען־וואַזאָן, שטאָט זאַלץ האָב איך אַריינגעטון זאַמד, און שטאַטס פּומפּער האָב איך אַריינגעטון — מאַשטש צי די פאָדלאָגעס — נישטאָ שוין יענע גליקליכע טעג. ווי אַ שעהנער זיסער חלום זענען זיי פאַרפלויגען. אין דער האָפ־נונג, אַז אין 9 חדשים אַרום, וועל איך ווידער זיין אַ שטרויענער אַלמן, און וועל ווידער האָבען אַזאַ גליקליך, זיס לעבען — אין דער האָפנונג זאָל איך אַ טרייסט געפינען!..

די ליעטניטשקע

אַך ווי איך האָב געפּראַגניעט אויף דעם זומער, ווי איך האָב אַ גאַנצען ווינטער געטשעפּעט און די באַדזשעניע, אַז די סלאָנעטשנע קאָמפּיעלע וועט־לען מיר אַדורכפאַליען די אָסקזשעלאָס, און ווי נאַ זלאָשטש זענען געווען אַזעלכע ווסטרענטע פּאָגאָ־דעס, אַז איך האָב נאָך געפּאַקט אַ כראָניטשנע קאַטאַר „נאַ דאַדאַטעק“...

און דאָך? און דאָך האָב איך אַ גאַנצען זומער אַגזשיעט. כ'האָב מיך געבאַוויעט ווישמיענטשיע. האָב געהאַט אַ פּישנע טאָוואַזשיסטוואַ — און נאַדדר־וויטשלינע פּאַדוואָזניע.

ז'בּולעם סערצעם טו איך מיך געזעגענען.

איך געזעגען מיך מיט די קאַלעזשאַנקעס, מיט וועלכע איך האָב ביינאַכט געשפּילט „פּאָקער“ און ביינאַג זיך געריסען פאַר די שיטלען. איך געזעגען מיך מיט מיין שכן אין די ווייסע הויזען, וואָס האָט מיך אָפּגעהיטען ווי אַן אויג אין קאָפּ, וואָס האָט מיר אָפּט געמאַסטען די היץ, געשטעלט באַנקעס. וואָס האָט מיר געמאַכט מאַסאַזשע און קאַלטע באַטשע־ראַנביעס — דעם „שלאַכעטנע“ שכן וועל איך קיינמאָל נישט פאַרגעסען...

איך געזעגען מיך מיט דעם קינדער־דאָקטער, וואָס האָט מיך „געפּאַרעט“ געוואַנטערהייט, און וואָס האָט מיך, גאָט צו פויער, דערהאַלטען ביים לעבען...

איך געזעגען מיך מיט מיין ווירט, וואָס האָט מיר טאַוואַזשישען און מיך נישט געלאָזט בּרודזשען אין די פאַכמורנע איוענדען. איך געזעגען מיך מיט דער קהה, וואָס האָט מיך, אַיינגאַנצען ווייסער געפּאַ־שעט מיט פּאַרהאַרקע און מיט די קאָזעס, וואָס האָבען אַרייַנשפּאַצירט דורך די פענסטער. איך געזעגען מיך מיט די מיקען, מיט די ביהנען און מיט אַלע אַנדערע מיינע געזעלשאַפטס־לייסטער.

דער ווילע-בעזיצער

אַ וואויל זומער'ל געווען, אַ טייער זומער'ל, אַ שאָד, וואָס ער ענדיגט זיך אַזוי גיך. פון גאַנצען האַר־צען בעדויער איך, וואָס די יאָלדען פאָהרען שוין צוריק אין שטאָט אַריין.

אוי, הערט איהר, יוזען, האָב איך געהאַט אַ שעפּעכץ! האָב מיר אויפגעשטעלט אַ גרויסען „קאַר־נעק“, שטאָט קאָטשאַקעס, האָב איך אַריינגע־פּאַקט.. ווייבער, יעדע יודענע האָט געהאַט 6 טעכ־טער יעדע טאָכטער האָט געהאַט 6 פּשיאַטשולקעס: יעדע פּשיאַטשולקע האָט געהאַט 6 חתנים, יעדער חתן האָט „זאַפּראַשעט“ 6 קאַליען, נו האָט טאַקע מיין קיה־שטאַל געהאַט פּאָוואָדזעניע. די שטאַל האָב איך אַדורכגעטיילט מיט אַ מחיצה. מיט צווי־יי „אָרזשאַלען“. אַיין „אָדזשאַל דליאַ פּאַן“ און אַנ־„אָרזשאַל דליאַ כאַנבּ“. האָב אויסגעלעגט ווינאַדיגע שטרויזעק און געגומען „פון קאָפּ“...

און וויסען דאַרפט איהר, אַז מיין „ווילע“, איז נישט ווי אין די לאָדזער הייזער: ביי מיר צאָהלט מען ז'גורי — „דיענגי נאַ סטול“, אַז צו מיר סיקומט אַ יאָלד דינגען זאָג איך: ר' ייד, געהט צו „פּתיחה“ און טאַמער איז מיר אַ ליעטניק שולדיג דירה־געלד, געב איך נישט קיין עקסמיסיע — פאַרקעהרט: איך האַלט איהם אין ס'פּעקעל, דאָס מיין איך — די ליעטניטשקע.

איך געזעגען מיך מיט אַלע מיינע פרייער'ס, וואָס האָבען געוואוינט אין מיין „קוּנעק“. מיט די, וואָס האָבען געהאַט שוויעזשע פּאַוויעזשע אויפ'ן שעניק אין דער שטאַל, און האָבען געצאָהלט „אויפ'ן קאָפּ“. איך געזעגען מיך מיט ראַדיאַ'ס, וואָס האָ־בען מיך טאָג און נאַכט פעגלישעט — דאָ ווידזע־ניאַ!

דער פענסיאנאַט-בעזיצער

כ'וואָלט מיר שוין האָבען אַזאַ יאָהר, סאַרע סע־זאָן האָב איך געהאַט. איך האָב דעם עולם גע־פּאַשעט מיט: פּאַפּירענע סערוועטקעס. מיט בלומען, מיט צאָהן־שטעכערלעך, מיט געמאַלטע טעלער, מיט שפּיל־קאַרטען. כ'האָב זיי נישט געזשאַלעוועט קיין ריצין־איל, ברוסט־פּולווער, ווישי־וואַסער און אַנדערע מאכלים. אַלע ווייבער און פּאַניענקעס האָ־בען בעקומען די „ליניע“. די וואָס זענען געווען פעט, זענען געוואָרען „שליאַנק“ און „גראַציעז“. מענער האָבען פאַרלוירען די בייכער.

מיטאָגען האָב איך געגעבען „אַפּעטיט“ פון 4 „דאַניעס“: 2 טאַפּעלטעלער, אַ פאַרציע מיין און... אַ ציי‌טונג.

איצט, אַז ס'האַלט שוין צום „איינהאַק“, האַלט איך פאַר מיין הייליגען חוב, זיך צו געזעגענען מיט אַלע מיינע פאָוועזשש־שליונגער'ס אין ריצין־אייל־טריינקער'ס, מיט אַלע ווייבלעך און פּאַניענקעס, וואָס האָבען אַ דאַנק מיין פענסיאָנאַט דערהאַלטען די „ליניע“ און מיט די מענער, וואָס האָבען פאַרלוי־רען די בייכער.

לאָמיר זיך זעהען אין פריהיאָהר אי״ה איבער־אַ יאָהר זומער.

לעהרע וועגן דער וועלט־באשאפונג ביי יודען

פון ד"ר א. גינזבורג

אזוי שנעל ווי דער מענש איז לאנגזאם, אין פערלויף פון אומצעהליגע דורות, ארויסגעקראכען פון זיין חיה־צושטאנד; אזוי שנעל ווי דער מענש־ליכער שכל האט אנגעפאנגען צו טון זיין ארבייט און דער מענש האט אנגעפאנגען צו זעהען און צו בעגרייפען זאכען און דערשיינונגען — אזוי שנעל ווי דאס האט פאסירט, האט זיך דער מענש גענומען שטעלען די פראגע, וואס דאס אלץ ארום איהם מיינט און בעדייט פון וואנען האט זיך דאס אלץ גענומען? ווי אזוי איז עס געווארען? איז עס געווארען פון זיך אליין אדער איז עס פון עמיצען בעשאפען געווארען?

פון זיין אייגענער ערפאהרונג האט דער מענש געוואוסט, אז בנוגע איהם גופא, בנוגע די זא־כען וואס ער וויל און דארף, ווערט קיין זאך נישט פון זיך אליין. ער האט גאנץ גוט געוואוסט וויפיל ארבייט און מיה ער האט געמוזט אריינלייגען ביז עס איז איהם געלונגען אויסצוגראבען פאר זיך א הייל, וואו ער און זיינע נאהענטע זאלען זיך קענען פערבארגען פון דער נאטור און פון די ארומיגע חיה, וואו ער און זיינע נאהענטע זאלען קענען רוהיג איבערשלאפען א נאכט. ער האט אויך געוואוסט אז נישט אזוי לייכט קריגט ער זיין חיונה: די פיש מוז ער פאנגען; די קליינע חיות, וועמעס פלייש ער עסט מוז ער כאפען און טויטען. ער מוז קלעטערן אויף ביימער כדי אנצורייסען די פרוכט, די פיש, די קליינע חיות און די פרוכטען קומען נישט אליין ביי איהם אין הייל אריין געצעלט, ער האט געמוזט ארבייטען, און גאנץ אפט שווער ארבייטען, כדי ער זאל זיי קריגען, הכלל, מען מוז ארבייטען און שאפען. פון זיך אליין ווערט קיין זאך נישט.

האט דער מענש זיין אייגענע דערפאהרונג א־ריבערגעטראגען אויך אויף דער דרויסענדיגער וועלט פון זיך אליין האט עס נישט געקענט ווערען. עמי־צער האט עס געמוזט שאפען. זיכער, עמיצער האט עס געמוזט שאפען! ווי קען עס דען אנדערש זיין? אבער ווער איז ער עס דער דאזיגער עמיצער?

די וועלט פון יענעם מענשען איז געווען א גאנץ קליינטשקע. זי האט זיך געגרעניצט מיט יענעם טייכעל אדער מיט דעם וועלדעל, אט דארטען וואו הימעל און ערד בעהעפטען זיך און קושען זיך. אבער קליין ווי זי איז געווען איז זי דאך גע־ווען גרויס גענוג, צו גרויס, אז א מענש זאל איהר האבען געקענט מאכען. זי האט געמוזט געמאכט ווע־רען פון א גרעסערען, פון א מעכטיגערען וועזען, זי איז געמאכט געווארען פון די געטער.

וואו געפינען זיך אבער די געטער, וואס האבען בעשאפען די וועלט? דאס איז שוין געווען א שווערערע פראגע צו פערענטפערען, מאנכעס מאל האט זיך איהם אויסגעדוכט אז די ווינטען, די דו־נערען און די בליצען זענען עס די בעהעלטענישען פון די געטער, דארטען געפינען זיי זיך. אנ'אנדערש מאל האט זיך איהם געדאכט אז די געטער האבען זייער מקום מנוחה אויף די הויכע בערג אדער אין די טיפענישען פון וואסער, פייער און וואסער, טימע־ניש און פעלז, — אלץ איז אין פערשידענע צייטען בעטראכט געווארען אלס דער פלאץ פון די געטער, ענדליך, האט דער מענש געפונען א זיכערען פלאץ פאר די געטער. — די געטער געפינען זיך אין די הימלען. דער מענש איז דאך דער איינציגער צווישען די חיות וואס געהט אויף צוויי פיס, וואס געהט שטע־הענדיג און ער קען וועגדען זיינע אויגען צום הימעל און זעהן די הימלען. אין די הימלען האט דער מענש דערזעהן די זון, די לבנה, די שטערן, פאר וואס זאל עס נישט מעגליך זיין אז זיי זענען עס טאקע די געטער?

דא איז נישט דער פלאץ וועגן פארברייטען וועגען דעם, ווי אזוי דער גאטעס־בעגריף איז לאנג־זאם אין פערלויף פון טויזענטער יאהרען, אלץ גע־ווארען ערהעלטער, רוחניותדיגער און ערהאבענער, פאר אונזער צוועק דא איז גענוג צו וויסען, אז דער מענש האט נאך א לאנגער צייט פון זוכען, פארשען און גריבלען געפינען, אדער ריכטיגער געמיינט אז ער האט געפונען דעם וועלט־שעפער.

די פראגע איז איצטער געווען, ווי אזוי האט גאט, אדער די געטער, בעשאפען די וועלט, וועלכע מיטלען האט ער, אדער זיי, דערצו געברויכט?

האט זיך וועגען דעם אויסגעבילדעט א גאנצע רייה פון לעגענדען. יעדעס פאלק האט זיך געהאט איהר לעגענדע, איהר מעשה וועגען דער וועלט־שאפונג, איהר ספור פון „מעשי בראשית". דער כא־ראקטער פון די דאזיגע לעגענדען איז בעאיינפלוסט געווארען פון דעם קולטור־עלען מצב פון יענעם פאלק די פעלקער, וואס זענען געשטאנען אויף א מעהר אדער ווייניגער הויכען מצב פון קולטור, האבען זיך אויסגעארבייט גלאטערע, רונדערע, גאנצערע לעגענדען, וועלכע איבערראשען אונז נאך היינט מיט זייער גאנצקייט און פולקאמענהייט, מיט דער רייכ־קייט פון זייער פאנטאזיע און מיט זייער באמת־פאעטישער שעהנקייט, דאגעגען זענען די לעגענדען פון די צוריקגעשטאנענע פעלקער, פון די ווילדע און בארבארישע, צוזאמענגעשטעלט געווארען פון שטיקלעך און ברעקלעך, וואס האבען אייגע מיט די אנדערע קיין שום צוזאמענהאנג נישט. די געטער פלאנטערען זיך דארטען אהן א סדר און א טאלק, די געטער שאפען די וועלט און די וועלט שאפט די געטער. און איהר ווייסט נישט ווער עס איז פריה־ער און ווער עס איז שפעטער.

די גאנצעסטע, די רונדסטע, די פולקאמענסטע, די פאעטיש־רייכסטע דערציילונג וועגן דער וועלט־שאפונג איז די, וואס געפינט זיך אין דער יודישער ביבעל, אין דעם ערשטען קאפיטעל פון בראשית, דער גאט־שעפער ארבייט נישט מיט די הענט, אלץ ווערט געשאפען דורך זיין וואָרט. ער זאגט „זאל זיין ליכט" און עס ווערט ליכט. דער שרייבער לאזט נישט דורך קיין זאך, איין זאך ווערט בעשאפען נאך דער אנדערער און אלץ איז אין א סדר און אין ארדנונג. און דער שעפער איז אייננער, נישטא קיין פלאנטעריש צווישען געטער, בלויז ווען עס האנדעלט זיך וועגען דעם מענשען, קומט אויס ווי גאט וואלט זיך בעראטען מיט נאך עמיצען...

פון וואנען האט דער שרייבער פון בראשית גענומען דעם מאטעריאל פאר זיין ספור? עס איז גאר קיין ספק נישט אז דער שרייבער, ווער ער זאל נישט געווען זיין, האט פערמאגט א געוואלדיגע פאנטאזיע, וואס זעהר ווייניג פון די גרעסטע פאר־עטען פון וועלכען פאלק, אדער צייט האבען פער־מאגט אנ'ענליכע. עס איז אויך קיין ספק נישט, אז דער שרייבער איז געווען אנ'ערשטקלאסיגער מייסטער פון דער שפראך, אז ער, ווי ווייניג אנדערע, האט געוואוסט פון דעם, וואס מען קען אנרופען „סוד־המצמצום", די קונסט פון זיין קורץ, פון זאגען א סך אין ווייניג ווערטער, מען קען ערשט דאן אפשאצען די געוואלדיג־גרויסע קונסט פון דעם שרייבער, ווען מען פערגלייכט די דערציילונג פון ער־שטען קאפיטעל בראשית מיט די פערשידענע אנדער־ע לעגענדען וועגען דער וועלט־שאפונג, וואס מען געפינט ביי אנדערע פעלקער.

צוגעגעבען אלץ, די גרויסקייט פון דעם שריי־בער אלס קינסטלער בלייבט אבער אלץ די פראגע, וואו האט ער גענומען זיין מאטעריאל?

וועגען וועגען דער דאזיגער פראגע פערהאנען פערשידענע מיינונגען און טעאריען, איין טעאריע איז, אז די מעשה וועגען דער וועלט־שאפונג איז א טייל פון דעם פאלקלאר פון די סעמיטישע פעלקער, און אז מיט דעם דאזיגען מאטעריאל האבען זיך שפעטער בענוצט סיי די באבילאנער און סיי די העב־רעער. די באבילאנער האבען דערפון געמאכט זייע־ערע „זיבען טאבעלען" און די העברעער די מעשה פון בראשית מיט די זעקס טעג פון דער שאפונג און דעם זיבעטען טאג אלס טאג פון רוה (שבת.)

א צווייטע טעאריע איז, אז די העברעער האבען מיט זיך מיטגענומען די באבילאנישע טראדיציע וועגען דער וועלט־שאפונג ווען זיי האבען ארויסגעוואנ־דערט פון אור־כשדים.

א דריטע טעאריע איז, אז די שפעטערדיגע יודען האבען איבער־גענומען די באבילאנישע טרא־דיציע ערשט אין דער צייט פון גלות־בבל. און אז זיי האבען די דאזיגע טראדיציע בעארבייט אויף זייער שטייגער, ארויסווארפענדיג אלע אנצוהערע־נישען וועגען די פערשידענע געטער, עס איז גע־ווארען א ריין־מאנאטעאיסטישער דאקומענט, וואו עס ווערט גערעדט בלויז וועגען איין־איינציגען גאט־שעפער.

א פערטע טעאריע איז, אז די העברעער, וועל־כע האבען זיך אריינגעריסען אין כנען (ארץ־ישראל) האבען פון די כנענים איבערגענומען זייער לעגענדע וועגען דער וועלט־שאפונג, די כנענים ווידער האבען זיך בענוצט מיט דער באבילאנישער לעגענדע, וועלכע זיי האבען בעארבייט אויף זייער אופן.

ווי עס איז דערפון צו זעהן, זענען וועגען דער דאזיגער פראגע פערהאנען אלערליי טעאריען און השערות, עס האט זיך וועגען דעם אויסגעארבייט א גאנצע ליטעראטור.

די ערשטע ברייטע, פולע און אלזייטיגע אב־האנדלונג וועגען דעם דאזיגען ענין, ווענינגסטענס אויף אזוי ווייט ווי מיר איז בעקאנט, איז די ארבייט פון משה ווארטסמאן. זיין ווערק „תורת הבריאה בישראל" (די לעהרע וועגען דער וועלט־שאפונג ביי יודען אדער די יודישע קאסמאגאניע), וואס איז ארויסגעגעבען געווארען פון דעם פערלאג „דביר", אין ארץ ישראל, איז די ערשטע פרואוו אין דער העברעאישער ליטעראטור צו בעהאנדלען די דאזיגע פראגע, און די אלע אנדערע פראגען וואס זענען מיט איהר פערבונדען, אויף א מעהרערעם, רייך־וויסענשאפטליכען אופן. דער מחבר, מר. ווארטס־מאן, שטייט צו זיין גוט בעהאוועט מיט דער מאדער־נער ביבעל־קריטיק מיט וועלכער ער בענוצט זיך זעהר אפט.

אין דעם בוך געפינט זיך אין א העברעאישער איבערזעצונג די באבילאנישע „זיבען־טאבעלען". דאס גיט דעם לעזער א מעגליכקייט אליין צו מאכען א פערגלייך צווישען דעם סיפור, וואס עס געפינט זיך אין בראשית און די באבילאנישע לעגענדע וועגען דער וועלט־בעשאפונג, און אויף אזא אופן ארויס־צוטראגען זיין אייגענע מיינונג אויף וויפיל, אדער ווי ווייניג דער יודישער שרייבער איז בעאיינפלוסט געווארען פון דער באבילאנישער ערצעהלונג.

דערווייל איז ערשיינען בלויז דער ערשטער באנד, וועלכער גיט זיך אפ מיט דער „תורת־הבריאה" אין דער ביבעל. די יודישע לעהרע וועגען דער וועלט־בעשאפונג איז אבער נישט געבליבען ביי דעם ערשטען קאפיטעל פון בראשית. זי האט זיך געביטען אין פערשידענע צייטען לויט דעם קולטור־רעלען מצב פון דעם יודישען פאלק. דער טעקסט פון בראשית איז געבליבען דער אלטער, אבער מען האט איהם גענומען אויסטייטשען אויף אנדערע אופנים. מען האט אין איהם אריינגעלייגט ביזע כוונות. גייעט ווייך אין די אלטע כלים.

אלס א ביישפיל וועלען מיר דא נעמען די אזוי־גערופענע „אלעקסאנדרישע שולע". ווען די יו־דען זענען שפעטער געקומען אין בעריהרונג מיט דער גריכישער קולטור, זענען זיי בעאיינפלוסט געווארען פון דער גריכישער פילאזאפיע, איבער־הויפט פון פלאטאנ'ן (אפלטון אין תלמוד). עס האט זיך דאן אויסגעבילדעט א מין יודיש־גריכישע פי־לאזאפיע, וואס איז בעקאנט אין דער געשיכטע פון דער פילאזאפיע אלס די אלעקסאנדרישע שולע. דער גרינדער אדער דער פאטער פון דער דאזיגער שולע איז געווען דער בעריהמטער „פילאן דער יוד". ער און די מעהרסטע פון זיינע תלמידים האבען די אלערליי סיפורים פון דער יודישער תורה בעטראכט אלס אלעגאריען.

——=):o:(=——

די שעהנע בערטא

דערצעהלט פון א דאקטאר (נאכ'ן פראנצויזישען)

פון נ. פערלמאן

איך האב דערמאלט זיך אריינגעצויגען אין א קליינע דירה — האט דער יונגער דאקטאר ב. אנגעהויבען, — און איבערגעטראגען מיין פראק־טיק פון דעם אריממען טייל שטאט אין א רייכערע געגענד. עס איז געווען א גרויסארטיג הויז אויף א ברייטער, אבער שטילער גאס. א גרויסער טייל פון מיינע פאציענטען האט געוואוינט אין יענער געגענד, און איך האב נאך געהאפט צו קענען דארט געפינען פערגרעסערען די צאל פאר־ציענטען. מיין האפנונג האט זיך באלד ארויסגעוויזען, איז נישט געווען קיין אומזיסטע.

ווען איך האב מיט א צייט פאר דעם דערצעהלט מיין פריינד: בעת אז איך האב אין זיבען צו בייטען די וואוינונג, און האב איהם אנגערופען די גאס און דאס הויז, האט ער געשמייכעלט. איך האב נישט פערשטאנען זיין שמייכעל. אבער בעת האט מיר באלד אפען און לייכטזיניג, ווי זיין שטייגער איז געווען, פערטרויט דעם סוד, אז אין דעמזעלבען הויז, מיט א שטאק איבער מיר, האט געוואוינט זיין געליבטע, די שעהנע בערטא, די יונגע פרוי פון דעם אלטען באנקיר ה. איך האב דאס פאר־פאלק געקענט, און בין אפילו איינמאל געווען איינ־געלאדען צו זיי אויף אנ'אווענט.

איצט האב איך אויך א שמייכעל געטאן און בעשלאסען פאר זיך, צו האלטען זיך מיט מיינע נייע שכנים פון דערווייטענס. איך האב נישט ליב קיין פרויען, וואס ביי דער זייט פון מאן האבען זיי זיך א געליבטען, און דאס נאך מעהר אדער ווייניגער אפען פאר אלע זייערע בעקאנטע. די שעהנע בערטא, ווי אלע האבען זי גערופען, האט פונדעסטוועגען געהאט די מעלה, וואס זי האט שטארק אפגעהיט דעם סוד פון איהר ליבע מיט בעניען. זי האט געציטערט איבער איהר גוטען נאמען, ווי עס ציטערען נאר פרויען, וואס האבען נאך עפעס צו פערלירען. די פרויען, וואס האבען שוין זייער גוטען נאמען פערלוירען, זענען הארצ־לאזער און געוואגטער.

בען, ווידער, איז געווען א פלוידער־זאק. ער איז אבער דערביי אויך געווען א זעלטען־שעהנער יונג, הויך און בויגיג, מיט א בלאס־מאטען פנים און אומרוהיגע פיערלעך אין זיינע גרויסע פער־בענקטע אויגען. איך האב געפיהלט אז אפילו אזא שעהנע פרוי, ווי בערטא איז געווען, האט איהם געקאנט טיף און אויפריכטיג ליב האבען. דאך האב איך, אלס דאקטאר, איהם געמוזט שטענדיגען פרעד־דיגען מאראל, דאס הייסט, מאס און צוריקגעהאלטענ־קייט מיט פרויען: ואט דער שעהנער יונג האט גע־האט א שוואכען הארץ־פעהלער, וואס איז איהם פערבליבען פון א קינדער־קראנקהייט.

מיין אריבערציהען זיך אין איין הויז מיט זיין געליבטער איז איהם פונדעסטוועגען געווען צום האר־צען. ער האט איצט געקאנט פריער קומען צו איהר און נישט בעדארפט זיך אזוי היטען פאר די שכנים. ער האט אויך צו יעדער צייט פון טאג אדער נאכט געקאנט האבען מורא ארויסגעהען פון דאנעט; עס האט געהייסען, אז ער איז געווען ביי מיר, ביי דיין פריינט. וואס האב איך געזאלט טאן? איך האב איהם געוואונשען גליק און איהם געווארענט צו זיין פארזיכטיג, נישט צו רעדען אזוי אפען מיט יעד־דען איינעם פון זיין געהיימער ליבע.

מיין לאגע איז געווארען אביסעל נישט אזוי בעקוועם, ווען דער באנקיר ה., בערטא'ס מאן, האט גלייך נאך מיין אריבערקלייבען זיך אין זיין הויז, מיך געמאכט פאר זיין הויז־דאקטאר. אין זיינע פופציג יאהר האט ער שוין געהאט געליטען אויף אלע חולאת'ן פון אנ'אלטען מענשען. איך האב איהם געהאלפען מיט קליינע מיטלען, האב בער־ווייסיגט זיין מידקייט, זיין הארץ־קלאפעניש און אלע אנדערע ווערטאגען, אויף וועלכע ער האט זיך בער־קלאגט, און ער האט איינגיכען מיר אנגעהויבען ארויסווייזען א מין פאטערליכע והארעמקיים. דער באנקיר איז געווען א גאנץ וואויל מענשעל, און כאטש ער איז געווען צוויי מאל אזוי אלט, ווי זיין פרוי, האב איך פונדעסטוועגען נישט געקאנט זעהען אז זי זאל האבען א גרונט צו בארען איהר גוטמוטיגען, קלוגען און שטילען מאן. אבער ווער קאן עס בעמען אויף זיך דאס רעכט צו פערארטיילען א פרוי פאר אזא זאך?

די שעהנע בערטא האט מיך נישט בעדארפט האבען, אנדערש ווי אלע אנדערע פרויען, איז זי גאר געווען שטאלץ דערמיט, וואס זי האט קיינמאל נישט געדארפט קיין דאקטאר. אין א צייט ארום — האב איך דערפיהלט, אז בערטא ווערט צו מיר אלץ קעלטער און אפגעפרעמדעטער, און איך האב גע־טראכט, אז בעת האט איהר אוודאי געמוזט דער־צעהלען, אז איך ווייס פון איהר סוד. א ביסעל האט עס מיר אבער אויך אויסגעזעהען מאדנע, וואס זי איז גאר געווארען ביי זיך שטאלצער און געווארען, אנשטאט זי זאל דורך פריינדליכקייט און צובעלאזענקייט מיך געווינען אויף איהר זייט. איהר זיכערקייט איז מיר גראד געפעלען געווען, און עס האט שוין געהאלטען דערביי, אז איך זאל אין הארצען זיך איבערבעטען מיט דער פרוי. זי מוז אוודאי האבען — האב איך געטראכט פאר זיך — א גוטען גרונט, וואס בערעכטיגט זי צו זיין פאלש איהר מאן, שוין אפגעריערט הערפון, וואס קיין פרוי וואלט נישט געקאנט פיישטעהען דעם רייץ פון בען'ס יוגענט און שעהנקייט. יא, איך האב זיך שוין אין הארצען כמעט איבערגעבעטען מיט איהר, — אבער דא איז געקומען יענע נאכט.

בען פלעגט איצט אפט קומען צו איהר אין די אווענטען, ווען די אריינגאנג־טיר אין אונזער הויז איז שוין געווען געשלאסען, ער פלעגט דער־מאלט אנקלינגען אין מיין טיר־גלעקעל אדער אין דעם גלעקעל פון דעם הויז־אויפזעהער, ווען איך בין נישט געווען אין דער היים, און אנרופען מיין נא־מען. איך בין, הייסט עס, געווארען, אזוי צו זאגען, א מיטשולדיגער — און טאקע אזוי האט די שעהנע בערטא מיך בעהאנדעלט אין יענער נאכט, פון וועל־כער איך וויל אייך איצט דערצעהלען.

אנקומענדיג שפעט אין אווענט אהיים, האב איך אויף די טרעפ בעגעגענט בערטא'ס מאן. ער איז געגאנגען — האט ער מיר געזאגט — אויף א באנקעט, וואס באנקירען האבען געגעבען פאר עפעס אנ'אמעריקאנער געלד־מאגנאט. אהא — האב איך א טראכט געטאן — באלד וועט בען אוודאי אנ־קלינגען אין מיין טיר. אבער אין דער צווייטע־רגע האב איך שוין מעהר פון דעם נישט געטראכט. מיין דינסט־מיידעל איז שוין געשלאפען. איך בין אריין צו זיך אין צימער, האב זיך געמאכט בער־קוועם, האב פערריכטערט א סיגארעט און זיך פער־טיפט אין לייענען. אין א צייט ארום — עס איז שוין געווען נאך צוועלף ביינאכט — האב איך אויפ־געהויבען דעם קאפ פון בוך און זיך איינגעהערט. עפעס האט א קלאפ געטאן איבער מיר, גלייך ווי א שווערע זאך וואלט געפאלען אויפ'ן טעפיך, אויף א שטול, אדער אויף א טיש, און ווידער איז מיר דער־גאנגען געלאפען אין קאפ: בען איז דארט איבען!

אין א פאר מינוט ארום האב איך דערהערט א קלאפען אין מיין דרויסען־טיר. פארוואס קלינגען זיי נישט אן? — האב איך געזאגט צו זיך. און טאקע גלייך נאך דעם האט דאס טיר־גלעקעל גע־נומען קלינגען, אבער אזוי שוואך און שרעקענדיג, גלייך ווי מען וואלט נישט וועלען אויפוועקען דאס הויז. איך האב זיך אויפגעהויבען און בין געגאנגען צו דער טיר.

איך האב געעפענט די טיר און דערזעהן פאר זיך — בערטא'ן...

זי איז געווען בלאס ווי די וואנט, זעהר בלאס, די האט געציטערט מיט'ן גאנצען קערפער און נישט געקאנט רעדען, איהרע אויגען זענען געווען ווילד־צוטראגען...

— קומט ארויף — האט זי ארויסגעשטאמעלט

— קומט ארויף... איך בעט אייך, קומט שוין!..

איך בין ארויפגעלאפען אויבען פריהער פאר איהר. אין הויז איז געווען פונקט אזוי שטיל, ווי ביי מיר. אלע טירען זענען געווען פונאנדערגעעפענט. אין דעם גרויסען טערקישען זאל האב איך דערזעהען בען'ען. ער איז געלעגען אויסגעצויגען אויפ'ן טעפיך, אהן א ראק און אהן א קאלנער, האלטענדיג אין האנט א פיל קאלירטע איבדישע שאל, וואס ער האט אוודאי שפילעוודיג געהאט ארונטערגע־ריסען פון זיין געליבטער'ס אקסעל.

נאך איידער איך האב זיך אנגעבויגען איבער איהם, האב איך שוין געזעהען: יא, ער איז געווען טויט! דער לעצטער זיפץ האט פערלאזען זיינע ליפען. איך האב איהם צוגעשלאסען זיינע שעהנע אויגען. זיין הארץ, אין דעם סאמע העכסטען געפיהל, האט געפלאצט. קיין שעהנערען קרבן האט דער גאט פון ליבע קיינמאל נישט בעקראגען.

א ציטערענדיגע האנט האט אנגעריהרט מיין אקסעל. א קעלט איז מיר דורך איבער'ן לייב.

— טוט עפעס — האט בערטא געשטאמעלט —

(ווייטער וועה 19־טע זייט)

מוטער און טאַטער

(דאָרפיש לעבען)

יאַדושעס אָנקום אין דאָרף, איז געווען אַזמ־געפעהר אַזעלכער:

פונדערווייטען נאָך, אויפ'ן בערגעל, פון דער ליצקער זייט דאָרף, האָט זי בעמערקט, ווי דער שטרויענער דאַך פון דער כאַלופּע אין וועלכער איהר מוטער, די אַלטע פראַנצישקע, האָט געוואוינט איינ געדונגען, טוליעט זיך אַ געפרוירענער און אַ בער־לאַסטעטער פון דער איינ און שניי — משׂא, צו דעם פאַרקאַן, פונ'ם דאָרפישען בית־הקברות, ווי וועלענדיג זיך דערוואַרימען אָן זיין טויטען הויף. פונם קוימען, וועלכער האָט זיך קוים אַרויסגעזעהען פון צווישען שטרוי און שניי איז קיין רויך נישט געגאַנגען, בעת פון אַלע אַנדערע באַלעבאַטישע קוימענס האָבען דינע רויך־ווילען, ווי אַדורכגעבויערט די פערפרוירענע לופט און געשלענגעלט זיך אַרויף, גלייך אין הימעל אַריין.

קיין גוטער צייכען איז עס פאַר יאַדושען נישט געווען און זי איז געווען זיכער, אַז איהר מוטער, די אַלטע פראַנטשישקאַ באַקט נישט היי־יאָהר, ווי דער מנהג איז, קיין ברויטען לכבוד יום־טוב, דער־פון האָט זי געקאָנט דרינגען צוויי זאַכען:

א) די אַלטע פראַנטשישקע איז קראַנק און ליגט אויף איהר בארלאָג איינגעקנוידערט און איינגע־פרוירען און מחמת דעם וואָס עס איז ערב יום־טוב און די באַלעבאָסטעס האָבען מיט זיך צו טון, האָט קיינער נישט קיין צייט פאַר איהר די ברויטען אָפּצובאַקען, אָדער

ב) די אַלטע שלעפּט זיך יאָ נאָך אַרום נאָר מחמת דער האַרבקייט פונ'ם ווינטער האָט זי נישט גע־קאָנט געפינען מעהל ביי די שכנים צונויפצוקלייבען אויף די יום־טובדיגע ברויטען.

סיי דער „ענטוועדער" סיי דער „אָדער" האָבען יאַדושען אָנגעפולט מיט אַ שטאַרקען חשיבות צו זיך אַליין; זי איז געווען צופרידען מיט איהר קומען און האָט פעסטער נאָך צוגעדריקט צו זיך דעם בישקשהדיגען פעקעל, וועלכען זי האָט אין שאַנד געהאַלטען.

בעת זי האָט זיך געפּרובט פאָרשטעלען אין זמיון דעם קבלת פנים וואָס די אַלטע וועט איהר מאַכען ביים אַריינקום, ווען זי וועט דעם פעקעל פּונאַנדערנעהמען, ווען זי וועט איהר אויפ'ן הילצער־נעם, רויט אָפּגעאַרבעטען טיש אויס'סדרן די אַלע גוטע זאַכען וועלכע דאָס פעקעל ענטהאַלט, איז אַ וואַרימע כוואַליע איבער'ן האַרץ אַ־יבערגעלאָ־פען און זי האָט נישט געפיהלט די פרי־מאָרגען־פראָסט וועלכע האָט איהר, ווי מיט שפּילקעס אונ־טער די נעגעל געשטאָכען.

הגם, סיי דער „ענטוועדער", סיי דער „אָדער" האָבען זיך פאַרלייפיג נישט געלאָזט פעסטשטעלען — האָט יאַדושע מיט'ן גאַנצען האַרץ געוואָלט, אַז אמת זאָל זיין די ערשטע השערה: — עס זאָל די מוטער ליגען אַ קראַנקע, אַ פערשטאַרטע און אַ שטאַרק הרובע, ווייל אין דעם אופן, וואָלט איהר אָנקום געמאַכט דעם שטאַרקסטען רושם: — די מאַמע אָרים, קראַנק, הרוב, נישט פעהאַנען וועד עס זאָל איהר דעם יום־טוב צוגרייטען, ווער עס זאָל איהר אַ לעפעל וואַרעמס דערלאַנגען, און דאָ קומט פּלוצלונג, זי, יאַדושע, ווי פון הימעל אַראָפּ, אַנ'אויסגעפוצטע, ווי אַ פריצה מיט אַ פּאַק, גוטע, שטאָטישע זאַכען און האַנד! — איינס און צוויי, וואַרפט זי פון זיך אַראָפּ די יום־טובדיגע בגדים, פערקאַטשעט די אַרבעל, מאַכט יום־טובדיג אין שטיבעל, עס ווערט וואַרעם, די פּראָסט קריכט אַ־ראָפּ פון די שויבען, די מוטער געניסט פון די גו־טע, שטאָטישע זאַכען, זי ווערט געזונדען — ס'וואָלט שוין איינמאָל געווען אַ געריידעכץ! איבער'ן גאַנ־צען דאָרף וואָלט מען דעם ענין צושלעפּט!...

די געדאַנקען האָבען איהר, ווי אונגעפער־געיאָגט און דאָס איז געווען די סיבה, וואָס זי האָט מיטקי־נעם פון אָנגעטראָפענע בעקאַנטע זיך נישט אָפּגע־שטעלט, הגם עס האָט זיך איהר זעהר שטאַרק געוואָלט דערציילען פון איהר לעבען אין דער גרויסער שטאָט.

אויסגעוויזען האָט זיך, אַז נישט איינע פון איה־רע בײדע השערות, זענען געווען ריכטיג; נישט עס איז די אַלטע פראַנטשישקע קראַנק געלעגען און נישט די האַרבקייט פון ווינטער האָט איהר גע־שטערט אין איהר בעטלען־גיין. — די אַלטע פראַנ־טשישקע איז געזעסען אין איהר כאַלופּע, איינגעשטו־ליעט אין אַלע פערהאַנענע סמאַטעס און מיט פער־שטאַרטע און פון פראָסט אויסגעקרומטע פינגער האָט זי געשיילט פערפרוירענע קאַרטאָפליעס.

מחמת דעם, וואָס איהרע בלויע, און אָנגע־שוואָלענע ליפען וועלכע האָבען איהר פערנומען אַ העלפט פונ'ם צואַקערטען פנים האָבען זיך איצט איינ טענסיווער בעוועגט, ווי ווען עס איז אַנ'אַנדער מאָל, איז געווען צו דרינגען אַז די בעוועגונגען זענען נישט דער געוועהנליכער אַלטקייט־ציטער, נאָר, אַז דאָס שילט זי מיט די ביטערסטע קללות די דאָר־פישע באַלעבאָסטעס דערפאַר, וואָס זיי האָבען איהר אויף יום־טוב געגעבען אַזעלכע געפרוירענע און שוואַרצפלעקערדיגע קאַרטאָפליעס פון וועלכע עס פעלט אָפּ מעהר ווי אַ העלפט.

שילטענדיג איז זי געקומען צו דער מסקנא, אַז עס לוינט נישט לענגער צו לעבען אין אַזאַ שלעכטער וועלט און, אַז העכסט וואַרשיינליך וועט מיט גאָטס חסד, דער היינטיגער יום־טוב שוין זיין איהר לעצטער יום־טוב.

ביי דעם געדאַנק האָט איהר אַרומגענומען אַ רחמנות צו זיך אַליין, זי האָט זיך געזעהען ליגען אַ קראַנקע, אַנ'עלענדע אין דער כאַלופּע מיט די פער קאַוועטע שויבען, אַזאַ טרויעריגקייט, אַזאַ איינזאַמ־קייט און פון הינטער'ן קוימען ווינקט איהר אַקעגען דער טויט מיט אַ בלישטשענדיגער קאָסע אין האַנט און דאָס ביינערדיגע פנים מיט די אויסהוילונגען אַנ שטאָט נאָז און אויגען וואַרפט אויף איהר אַן אַזאַ אויסטערלישען פחד, אַזאַ מורא, אַן ציטער און דאָ איז אַפילו נישטאָ קיינער, ווער עס זאָל נאָכ'ן גלח גיין, נישט זי וועט דעם הייליגען סאַקראַמענט בעקומען, נישט קיין לעצטע בעאיילונג, נישט קיין וואַרעם פאַטער'ליך וואָרט! — אַליין וועט זי אָפּשטאַרבען ווי אַ פערוואָגעלטער התם, ווי אַ מצורע ער־געץ מחוץ למחנה, אַפילו יאַדושע, בלוט פון איהר בלוט, פלייש פון איהר פלייש וועט אויך אויף דער לויה נישט זיין.

פון יוסף זעלקאָוויטש

אַ נאַרישקייט, אַ נאַרישקייט בעגאַנגען, אַוועק צושיקען אויף די אַלטע יאָהרען דעם איינציגען נאָהנטען, דעם איינציגען, וועלכער וואָלט מיט זאַך רימקייט אַ שויפל ערד אויף איהר קבר געשיט.

שוין האָבען זיך איהר די אויגען צעפּעפּט און אָנגעפילט מיט אַ מוטנע פליסיגקייט, זי האָט אָבער שנעל די פליסיגקייט אַוועקגעווישט און זיך מיישב געווען, אַז ס'איז גלייכער, אַז יאַדושע וועט אויף דער לויה נישט זיין, אפשר איך איהר אָנ־וועזענהייט וועט גאָט בעוויליגען זיך נישט צו דערמאַנען איהרע חטאים מיט'ן פריצ'ס לאָקיי און ער וועט בעוויליגען זי גלייך אַרייגצולאָזען אין גן־עדן אַריין. נאָך אַזאַ לאַנגען ליידענ'יש, וואָס זי האָט זיך אויף דער וועלט אָנגעליטען...

די טיר האָט מיט אַ שווערען סקריפּ זיך גע־עפענט און אַ קאַלטער ווינד האָט געמאַכט אויפ־שוידערן די אַלטע:

— געלויבט זאָל ער זיין, יעזוס קריסטוס.

— לעולם ועד, אמן.

— נו, יאָ, ווענען האָט עס געזאָלט איינ־פאַלען? ערשט געטראַכט פון איהר און אָט שטייט זי דאָ אַליין, אַ לעבעדיגע, קוים צו דערקענען — אויסגעפוצט זיך!

אוודאי האָט די אַלטע פראַנטשישקא אָנגעהויבען פינטלען שנעל, שנעל מיט די אויגען, ווי אַ קליינער שלייען, וועלכען מ'האָט ערשט וואָס פון וואַסער אַרויסגעצויגען, מיט'ן פיסקעל, אוודאי זענען די בעדעקט געוואָרען מיט אַ פיכטען גלאַנץ, ווי עס ווערט אַמאָל אין אַ זומערדיגען פאַרטאָג אַ פער־זשאַווערטע קליאַמקע בעדעקט מיט טוי. און די קניטשען פון דער אַלטער'ס פנים האָבען זיך צע־צויגען אין אַ ווינענדיג־פרידיגער גרימאַסע — דער פּאַק נאָר, דער פּאַק, פערבונדען מיט גראָבען שנור — דער פּאַק האָט אינטריגירט, די אַלטע האָט שוין געמוזט וויסען וואָס אין איהם געפינט זיך, און זי האָט דעריבער מיט אַ צעאַרבעטער, פּוּשעדיגער האַנד אַוועקגעווישט דעם נעבעל פון איהרע אויגען אַזוי אַ שטיגער ווי מען ווישט אָב דעם סוף פון אַ שויב, כדי בעסער צו זעהן:

— און וואָס האָסטו דאָרט־אָ, יאַדוויגע?

„יאַדוויגע". עס האָט געקלונגען אַזוי דאָר־פיש, אַזוי פּראָסט, אַזוי גראָב. — אין שטאָט האָט מען איהר גערופען „יאַדושע" און דאָס אויך נישט אַזוי דירעקט: — „יאַדושע, וואָס האָסטו דאָרט, נאָר „זאָל יאַדושע זאָגען", „זאָל יאַדושע גיין". און וויפיל האָבען איהר אין שטאָט פערצערטעלט: „יאַדושוש"?! —

ניין, עס וואָלט שוין געווען פיל בעסער, ווען די מאַמע וואָלט ליגען אין בעט אַ קראַנקע!" — זו יני וואָלט דאָס מיט איינמאָל געגעבען אַ וואַרף אַראָפּ פון זיך דעם פּאַלטאָ מיט דעם פוטערנעם קראַגען, די הויכע גומענע באָטעס, וועלכע זי האָט ערשט־וואָס אַ גוראַזדקע בעקומען פון דעם יונגען פּאַן, ווי זי וואָלט דאָס אַ פייער געמאַכט אין שטיבעל, אַז די וועגד זאָלען ציטערען, דעם פּאַק אויפגעריסען: „אָט איז אַ פּלאַצעק, מאַמע, גע־באַקען אויף אייער און צוקער, אָט איז אַ שטיק פלייש, אין שטאָט איינגעקויפט, אָט איז מאַמע צוקער, לעכט און דאָ איז געלד פאַרהאַנען, אמת'ע, זילבערנע געלד, מאַמע"! — יאָ, ס'וואָלט איינ־גאַנצען אַנדערש געווען, דער קומען וואָלט געהאַט איינגאַנצען אַנ'אַנדערען פנים און די מאַמע וואָלט איהר דאָן זיכער נישט גערופען אַזוי פּראָסט דאָרפיש און גאָרנישט זאָגענדיג „יאַדוויגע". —

דער טרוקענער „יאַדוויגע" האָט איהר שאַ־קירט און מיט כעס האָט זי אַראָבגעצויגען די גראָבע שנור, וועלכע האָט דעם פּאַק צוזאַמענגע־האַלטען און מיט איינגעהאַלטענער רציחה האָט זי צעוואַרפען איבער'ן טיש די פערשידענע זאַכען.

—=אָ:ע=—

מיר זענען געזעסען

פון יואל סלאָנים

מיר זענען געזעסען אין צימער אַליין,
געשטיפט און געלאַכט און גערעדט.
עס זענען אין צימער געשטאַנען אַ טיש,
צוויי שטולען, אַנ'איינגערנע בעט...

מיר האָבען זיך מעשׂיות פון קינדהייט דערצעהלט.
און ס'האַרץ איז געווען אַזוי ריין —
די ליבעס די ע־שטע איינס־אַנדערע פערטרויט,
חלומות ווי גאָלד אַזוי שעהן...

און שטיפענדיג, לאַכענדיג זענען מיר צוויי
אַלץ נעהנטער געוואָרען און נאָהנט,
מיר זענען אויף „דו" שנעל געוואָרען גלייך ווי
מיר וואָלטען זיך יאָהרען געקאָנט...

זי האָט מיך געבעטען, איך זאָל פון מיין בוך
מיט לידער איהר לעזען;; זי ליבט
דעם דיכטערישען בליק, ווען אַ פלאַם ציטערט זיין האַרץ
ווען בענקשאַפט מאַכט זיס איהם, בעטריבט...

זי האָט מיך געבעטען, איהר שמייכעל געווען
אַזוי מילד און איהר בליק פון אַ קינד,
איך האָב פאַר איהר בילדער די שענסטע געוועבט,
חלומות די העלסטע געשפינט...

די לידער פון קינדהייט, די לידער פון יוגענד,
די לידער פון גייסט און פון טרוים,
און ענדליך די לידער פון ליבע און שיינהייט
פון האַרצען דעם זילבערנעם שוים...

עס האָבען זיך שטראַלען געפלאָכטען מיט שטראַלען
און פונקען אין לופטען געטאַנצט,
עס האָבען זיך דופטען אין לופטען געגאָסען
איהר אויג האָט געגליהט און געגלאַנצט...

און לידער נאָך לידער — די לופט איז געוואָרען
פער'שכור'ט און ציטערנדיג־הייס,
די אויגען ווי שוואַרץ און ווי גרויס...
איהר פנים געפלאַמט האָט מיט רויטען און פייער,

און נאָך איינס און נאָך איינס, און פּלוצלונג עס האָט זיך,
די ווילדקייט פון ערגעץ צושפּילט —
איך האָב איהר געכאַפּט אין די אָרעמס און ווילד האָט
איהר קערפּער געציטערט, געטרילט...

איך האָב איהר צופלאַקערט די באַקען די ליפען
און זי האָט געשפּיצט און געלאַכט,
זיך הייס אומגעוואָרפען און שלאַנגיג געדרעהט זיך,
און נאָכדעם געבליבען פערשמאַכט...

און האַרציג און האַנקבאַר איז זי מיר געבליבען,
כ'האָב שטונדען פון גליק איהר געבראַכט,
איך טרעף איהר נאָר זעלטען, דאָך ווייס איך מיט כישוף,
זינט דאַן איז איהר יעטוועדער נאַכט...

איהר בליק רעדט: „דו ווילדער, דו שטורמישער בחור,
מיך האָט דיין נשמה פערבריהט,
מיין שלאָף איז אַ גליהענדער חלום, מיין וואַכען
אַ פלאַם, זינט איך האָב דיך דערקענט...

איך ליב דיינע לידער פון בענקשאַפט און אָוועט
דאָך פיהל מעהר פון יוגענד און ווין,
ווי שעהן איז דער שטראַהל פון לבנה, דאָך שענער
און הייסער פון זון־ליכט דער שיין...

די צייטען פון יאהר אויף אונזער ערדקויל

פון ד"ר א. שיינביין

אויפ'ן וואַרעמען פּאַס פון דער ערד, באַהענט עבען עקוואַטאָר, איז צווישען די צייטען פון יאָהר נישטאָ כמעט קיין אונטערשייד. די זון שיינט דאָר־טען תמיד. אין משך פון אַ גאַנץ יאָהר איז דער מעת־לעת כמעט גלייך, פערטיילט צווישען טאָג און נאַכט. אַ קיילעכדיגען יאָהר הייבט זיך דאָרטען אויף די זון צו האַלבען טאָג אויפ'ן העכסטען פּונקט פון הימעל און גיסט פון דאָרט גאַנצע שטראָמען ענערגיע אויף דער ערד; דאָן איז דאָרטען אַמדערטרעגליך הייס. אַלע לעבעדיגע בעשעפּע־נישען מיט קליינע אויסנאַהמען שטרעבען זיך צו בעהאַלטען פון דער זון. די חיות גייען אַוועק אין שאָטען; די געוויקסען בעהאַלטען זייערע צאַרטע טיילען פון זייערע קעמערליך אונטער די ווייניגער איינדעלע טיילען, וואָס לאָזען נישט דורך קיין זונען־שטראַהלען.

וואָס ווייטער פון עקוואַטאָר צו צפון און דרום, ווערען די אונטערשיידען צווישען דעם שיין פון דער זון לויט די צייטען פון יאָהר אַלץ גרעסער און שטאַרקער. ביי די פּאָלוסען זענען די בעדינגונגען פּונקט דער היפוך, צו די עקוואַטאָריאַלע; דאָרטען איז אַ האַלב יאָהר, ד. ה. 183 טעג דורכאויס אַקער־טאָג אדער נאַכט. אין משך פון דעם לאַנגען טאָג האַלט זיך די זון די גאַנצע צייט באַהענט צו דער ליניע פון האָריזאָנט און גייט אַרום איהם, נישט אַריבערוואַרפענדיג זיך. בויגענאַרטיק ווי אויפ'ן עק־וואַטאָר איבער די קעפּ פון די מענשען פון מזרח אויף מערב. ווען נאָך דעם זעקס־חדשימדיגען חושך, אויף די פּאָלען קומט ווידער אויף די זון, ווערט דאָרטען, פערשטייט זיך, אַ יום־טוב פאַר אַלע לעבעדיגע בעשעפענישען. און הגם די זון הייבט זיך דאָרט נישט אויף גאָר הויך, הגם דער טאָג איז דאָרט אפילו דאַן אויך געוויג קאַלט, דאָך איז די הנאה פאַר די מענשען און בעלי־חיים אַ היבשע בעלוינונג.

דער גאַרטעל, וואָס געפינט זיך צווישען די טראָפּען און פּאָלאַר־קרייזען, דער אַזויגערופענער מעסיקער גאַרטעל, אין וועלכען מיר וואוינען, איז אין פּרט פון אַזעלכע אויסערגעוועהנליכע אין מעהרער פערשידענאַרטיגע בעדינגונגען. דאָס גיט אונז די מעגליכקייט ברייטער און פולער צו בענוצען זיך מיט דער זון, צוצופּאַסען זיך בעסער צו איהר און, אַרויסציהען פון איהר וואָס מעהרער נוצען.

די זון איז דער וויכטיגסטער מאָמענט פון אונזער קולטורעלער ענטוויקלונג. די ביישטיגקייט צוצופּאַסען דאָס לעבען און טעטיגקייט צו די טעג פון פערשידענער לענג און די פיר צייטען פון יאָהר מיט זייערע שאַרפע אונטערשיידען האָט גע־בראַכט צו דעם, אַז די גאַנצע מענשליכע קולטור די פיזישע ענטוויקלונג, דער אויסדויער, אונטער־נעהמונגס־גייסט און די שאַפונגס־כוחות פון מענשען האָבען זיך ענטוויקעלט נישט אויפ'ן עקוואַטאָר און נישט אויף די פּאָלען, נאָר דווקא אין דעם מעסיגען קלימאַט.

אויפ'ן עקוואַטאָר איז דאָס לעבען איינטאָניק און לייכט. די פרעכטיגע נאַטור, די הייסע לופט, די שפע פון רויב און נאַרהאַפטע געוויקסען גיבען דאָרטען דעם מענשען די מעגליכקייט כמעט אָהן שום זאָרג צו בעפרידיגען אַלע זיינע בעדערפענישען; דעריבער גייט ער נישט פאָראויס אין זיין ענטוויק־לונג. פערקעהרט, ביי די פּאָלען זענען די נאַטור־בעדינגונגען זייער שווער און דריקען דעם מענשען אַזוי, אַז ער איז געצוואונגען, נישט האָבענדיג קיין בעסערע אויסזיכטען, צו שליסען שלום מיט דער עקזיסטירענדיגער ביין און גייט אויך נישט פאָר־אויס. אין דעם צווישען־קלימאַט זענען די דאָזיגע עקסטרעמען ווייכער, אַ דאַנק דער זון, וואָס שאַפט דאָ אַ רייכע פערשידענאַרטיגקייט אין די לעבענס־בעדינגונגען. וואָס קען מען באמת פערגלייכען מיט דער פרייד און איבערווייגסטער פיזישער הנאה, וואָס דער מענש פיהלט נאָכ'ן ווינטער, ווען דער טאָג הייבט אָן צו ווערען גרעסער, ווען די זון הייבט אָן מיט יעדער וואָך אַלץ העכער און העכער צו שטייגען אויפ'ן הימעל־געוועלב און אַריינשיי־נען אין די פענסטער, און די גאַנצע ערד און די לופט ווערט פרייער און וואַרעמער!

פאר'ן פענסטער

אין הילף-קאמיטעט פאר די פליטים פון דייטשלאנד

דייטשלאנד און אנדערע מלוכות

א קליינער חילוק

— וואס איז דער חילוק פון דייטשלאנד ביז אנדערע מלוכות ?

— פאר דעם וואס אין אנדערע מלוכות בעקומט מען טויט-שטראף, בעקומט מען אין דייטשלאנד — א מיניסטער-טעקע.

געכאפט ביים „שווינדעל"

אונטערגעהערט אנ'אסעקוראציע-געזעלשאפט

אין א פערזיכערונגס-געזעלשאפט קומט אריין א ייד וועגן אינפארמאציע :

ייד : נעמט איהר אן פייער-אסעקוראציע ?

בעאמטער : יא.

ייד : און בעת א שרפה צאהלט איהר פינקטליך אויס די פאליסע ?

בעאמטער : פערשטעהט זיך.

ייד : און נאך דער שרפה פיהרט איהר אן אויספארשונג ?

בעאמטער : געוויס.

ייד : אט-א דאס האב איך געוואלט וויסען. איך האב באלד פערשטאנען, אז אין דעם ליגט עבעס א שווינדעל...

אין „העלענאוו"

ער : איך ווייס פון וואס דו טראכסט.

זי : יא ? טא פארוואס האלטסטו די הענד אין די קעשענעס ?

—=)::(=—

פון יודישע טעאטער

פערפעהלט אין דער רעצענזיע

— האסטו שוין געזעהען דעם „לעצטען טאנץ" וואס מיכאלעסקא פיהרט אויף אין פילהארמאניע ?

— יא, געזעהען.

— נו, וואס געפעלט דיר אמבעסטען ?

— דאס, וואס אלא שליפקאוויטש יוערט די הערג'עט באלד ביים ערשטען אקט.

קארטאפעל מיט בארשט

סצענע ביי דער קאלישער באהן

ביי דער באהן געזעגענט זיך א לאדזער בחור מיט א פראווינציאל מעדעל.

— אלזא, געדענק, האט דאס פראווינציאל מעדעל געזאגט — אויב איך וועל דיר טעלעגראפירען „קארטאפעל", איז א סימן, אז דער טאטע בעשטעהט נישט אויפ'ן שידוך, און דו קענסט חתונה האבען מיט ווענען דו ווילסט, נאר טאמער טעלעגראפיר איך — „בארשט", בעקום איך 10 טויזענד דאלאר.

ווען דער צוג האט שוין געריהרט, איז דער בחור נאכגעלאפען און געשריגען :

— אלזא איך דערווארט פון דיר א טעלעגראמע :

קארטאפעל מיט בארשט !..

10 ווערטער

געענטפערט פון א טאמאשאווער מעדעל

דער היגער אלטער בחור אלטפוס, איז געווען פערליבט איבער די אויערען אין א שעהן יונג מיידעל פון טאמאשאוו. נאר דאס מיידעל האט אפילו נישט געוואלט הערען דערפון.

די הייצטיגע וואך האט אלטפוס געוואונען 10 טויזענד זל. אויף דער לאטעריע. ער איז באלד אוועק אויף דער פאסט און אוועקגעשיקט א דעפעשע :

„איך האב געוואונען 10 טויזענד זל. איצט וואלסטו געווען איינשטימיג מיט מיר חתונה צו האבען ? 10 ווערטער אויף תשובה בעצאהלט. אלטפוס".

דערויף איז מיט עטליכע שעה שפעטער געקומען אנ'ענטפער :

— „יא. יא. יא. יא. יא. יא. יא. יא. יא. יאוואלא. לאלא".

אין קאליע-גארטען

פאליטיק אויפ'ן שפיץ מעסער

— זאג מיר, וואס איז דאס אזוינס אינפלאציע?

— דאס איז נישט קיין שלעכט געשעפטעל, ס'איז נאר א שאד, וואס דאס קען נישט זיין קיין פריוואטע אונטערנעהמונג.

— און וואס איז דאס אזוינס פאשיזם ?

— דאס איז אויך א גאנץ גוט געשעפט. ס'איז נאר א שאד, וואס דאס געשעפט שטעהט אין אין פארטאטשנע הענד.

אין גדיניע

אונטערגעהערט ביים ים

— איך מיין, אז דו, מיט דיין בייכעל וואלסט געדארפט ארויסגעהן פון ים.

— פארוואס ?

ווייל דער ים קען נאך איבערגעהן.

— איך מיין, אז דער ים ווירקט שלעכט אויפ'ן זכרון.

— דהיינו ?

— ווייל דו האסט מיר נאך נישט געצאהלט אפגעגעבען די 50 זל. און אזוי ווי דו האסט פערזוכט דעם טעם פון ים, האסטו פערגעסען.

אוי, די זקנה!

שמועס אין זקנים-הויז

ערשטער זקן : איך וואלט זעהר גערן געוואלט וויסען, ווען איך וועל שטארבען.

— צווייטער : צו וואס דארפט איהר דאס וויסען ?

ערשטער : וואס הייסט צו וואס ? ווען איך וואלט געוואוסט יאה, וואלט איך דאך קיינמאל אהין נישט געגאנגען.

ער ווייסט

אז ס'איז נישטא קיין פולס

דאקטאר : אויב איהר ווילט נאך לעבען מוזט איהר זיך האלטען אין דער דיעטע : נישט עסען קיין פלייש, נישט טרינקען קיין אלקאהאל א. אז. וו.

קראנקער : אויב איך האב קיין טעות נישט, האב איך איין נעכטען געטראפען אין א באר ארום 3 ביינאכט עסען א פערטעל געזונט און איהר האט געגאסען איין גלעזעל נאכ'ן אנדערען.

דאקטאר : איך האלט נישט פון קיין דאקטוירים

פאר דער אלטשטאטישער שוהל

ייד (צו א נג'ארימאן וואס בעט א נדבה) : וואס ? אזא געזונדער מענש בעט נדבות ?

ארימאן : און אפשר וואלט איהר געוואלט, אז צוליב אייער גראשען, זאל איך ווערען א קאליקע ?

ביי א „פול טשארני"

— דו ווייסט, איך האב מיין פרוי דערקענט א וואך פאר דער חתונה.

— און איך האב מיין ווייב לײדער דערקענט ערשט נאך דער חתונה.

די וואסער-רעהרען אין הימעל

געמאכט פון א לאדזער געזעלשאפט

— אפשר ווייסטו, פון וואנען נעמט זיך די לעצטע צייט אזויפיל רעגען, צי איז אויבען עפעס קאליע געווארען ?

— איך וועל דיר ערקלערען : די וואסער-רעהרען אין הימעל האט געמאכט די געזעלשאפט וואס האט געמאכט דעם לאדזער אספאלט — נו, האלטען די רעהרען אין איין פלאצען.

—=(::)=—

דער קונדס

● הומאר ● סאטירע

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק ●

ביילאגע צום נייעם פאלקסבלאט נומער 192 — פרייטאג, דעם 18 אויגוסט 1933

דאס נייע שילדעל

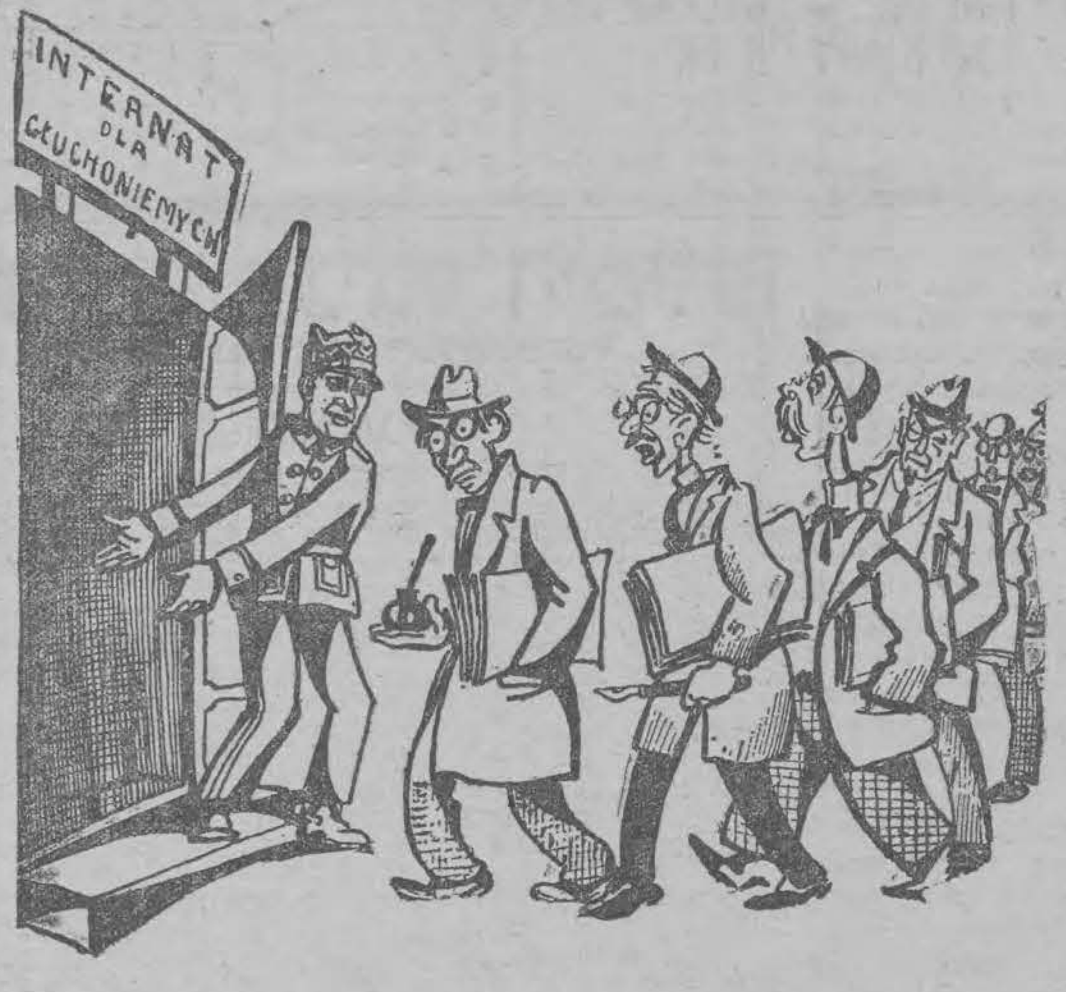

אויף דער סיים-נעביידע

פּאָליטיק פון וואָך

וואָס הערט זיך אין דייטשלאַנד? ווי האַלט עס מיט היטלער'ס פּאָליטיק? ווי לאַנג וועט נאָך היטלער קיניגען?

דאָס זענען אַלץ פראַגען, וואָס מאַטערן די מוחות פון די וועלט־פּאָליטיקער; יעדער זוכט צו געפינען אַ תשובה אויף אָט די אַלע פראַגען, זוכט מען און זוכט און ווער ווייסט, ווען מען וועט געפינען.

היטלער האָט זיך אַרויפגעזעצט אויפ'ן דייטשן זאַטעל און זיצט. אַליין אַראָפּקריכן וועט ער דאָך נישט, דאַרף מען דאָך איהם אַראָפּוואַרפן און דאָ הויבט זיך אָן דאָס ריכטיגע.

דער דייטש דאַרף אַראָפּוואַרפן היטלער'ן פון זאַטעל. עס איז פאָלג מיך אַ גאַנג!

אויף צו פערטרייבן ווילהעלמען האָט דער דייטש פריהער געמוזט איבערלעבן אַ וועלט־מלחמה און אַ גרויסע מפּלה, אָבער שוין איינמאָל אַ מפּלה!

הייסט עס, אַז אויף צו פערטריבן היטלער'ן דאַרף דער דייטש ווידער אַ מלחמה־מפּלה.

זיצען איצט די וועלט־דיפּלאָמאַטען און קלערען.

וועגען וואָס קלערען זיי?

וועגען היטלער'ן און וועגען... אַ מלחמה.

פאַר בעט אַ „מילדערע“ שטראָף
אין אַ בערלינער געריכט

אין דייטשלאַנד ווערט איינגעפיהרט אַ געזעץ, אַז פאַר פערפיהרען אַ דייטשקע, וועט אַ יוד פערמשפּט ווערען צום טויט.

די טעג איז אַ יודישער יונגערמאַן געשטאַנען פאַר'ן בערלינער געריכט פאַר פערפיהרען אַ שאַבע בערטע. דער ריכטער איז גראָד געווען אַ מילדער און געמשפּט, אַז דער אָנגעקלאַגטער מוז חתונה האָבען מיט זיין קרבן.

— איך בעט צו מילדערן דעם אורטייל אויף טויט־שטראָף — האָט דער אָנגעקלאַגטער געזאָגט.

די וועלט איז קראַנק
דאָקטוירים־קאָנסיליום אין לאָנדאָן

נאָך דער אַדורכגעפאַלענער ווירטשאַפטליכער קאָנפערענץ, וועלכע האָט נישט געקאָנט געפונען קיין רעטונג פאַר דער קראַנקער ווירטשאַפטליכער לאַגע איז קיין לאָנדאָן גערופען געוואָרען אַן אינטערנאַציאָנאַלע קאָנסיליום פון דאָקטוירים־פאַכלייט, יעדע מלוכה האָט דעלעגירט איין דעלעגאַט און יעדער האָט פעסטגעשטעלט אַ דיאַגנאָז:

דער דאָקטאָר פון סאָוו. רוסלאַנד: די וועלט איז קראַנק אויף אַ פּראָגרעסיווען האַנדעלס־פּאַראַליזש פון וועלכען די באַצילען מוזען ווערען פערניכטעט.

דאָקטאָר פון פראַנקרייך: די וועלט האָט אַ הויכע טעמפּעראַטור, וואָס איז ענטשטאַנען פון דער גאָלד־היץ.

דאָקטאָר פון איטאַליען: די וועלט איז האָפּ־נונגסלאָז. מ'דאַרף צוגרייטן שוואַרצע תכריכים און זי באַגראָבן.

דאָקטאָר פון אַמעריקע: די וועלט ליידט אויף אַ וואַלוטע־אָבסטרוקציע. מ'דאַרף איהר איינגעבען ברוסט־פּולווער, כדי זי זאָל קריגען אַ וואַלוטע־ראַזוואַלויעניע.

דאָקטאָר פון ענגלאַנד: די וועלט ליידט אויף דער ענגלישער קרענק, מ'דאַרף רופען אַ צווייטע קאָנפערענץ און צולעגען אַן ענגלישען פּלאַסטער פון ביידע פּראָיעקטען.

דאָקטאָר פון דייטשלאַנד: די וועלט דאַרף מען סטעריליזירען און דעם קראַנקען טעראָריזירען.

דאָקטאָר פון פּוילען: די וועלט רעדט זיך איין אַ קרענק — ביי אונז איז „בּיטשאָ“!..

אין דייטשלאַנד וועט ווערען פּאָלקאָם רוהיג
ס'וועט זיין רוהיג ווי אין אַן אויער

— איך זאָג דיר, אַז אין עטליכע יאָהר אַרום, וועט אין דייטשלאַנד זיין פּאָלקאָם רוהיג.

— ווי אַזוי?

— צוליב דעם סטעריליזאַציע־געזעץ: איצט וועלען די היטלעריסטען סטעריליזירען די סאָציאַליסטען, קאָמוניסטען, צענטרומיסטען און יודען, דער־נאָך וועט די אָפּאָזיציע קומען צו דער מאַכט, וועט זי סטעריליזירען די היטלעריסטען, אַזוי אַרום וועט מיט דער צייט אין דייטשלאַנד ווערען פּאָלקאָם רוהיג.

היטלערס בהמות
וואָס איז דער חילוק

— וואָס איז דער חילוק פון אַ פערפלייצונג ביז דעם היטלעריזם?

— ביי אַ פערפלייצונג גייען בהמות צום גרונד, און ביי דער היטלעריסטישער ממשלה גייען בהמות אין דער הויך.

אונטער די זוניגע הימלען
(אַ בריף פון באַד צום רעדאַקטאָר)

פון ב. קאָוונער

טייערער רעדאַקטאָר פון „פאָרווערטס“.

אין דעם האָטעל וואו איך געפין זיך איצט איז זעהר פרעהליך, נאָר מען זינגט, נאָר מען שפּילט, נאָר מען טאַנצט.

און ווערליך מיר דאַכט זיך, געפינען זיך דאָ אויך די שענסטע ווייבלעך און מיידלעך.

און דאָס עסען איז אויך נישט שלעכט, מען קען זאָגען, אַז בעסער דאַרף מען גאָרנישט.

איז אָבער פערהאַן אַ חסרון אויך: אַ גרויסער חסרון: וואָס מען דאַרף פאַר די אַלע זאַכען בע־צאָהלען, ווען נישט דער חסרון, וואָלט אַלץ גע־ווען גוט.

זיצען די געסט און נאָר מען רעדט וועגען דעם חסרון.

דער האָטעלניק אַליין איז מיינער אַ לאַנדסמאַן, ער איז אַ מענש מיט שכל, אַן עדעלער, אַ ציכטיגער, מען רעדען מיט מענשען, נאָר נישט מיט זיין ווייב. איך האָב נאָך נישט געזעהן, אַז אַן אַנ־דערע זאָל אַזוי האַסען אַ שוויגער, ווי ער, מיין לאַנדסמאַן.

די שוויגער האָט ער דוקא גאָרנישט; אַ פרוי ווי אַלע פרויען; עסט, טרינקט, און שלאָפט און זי העלפט איהר איידעם פיינט האָבען דעם שווער.

רעד איך איינמאָל מיט דעם האָטעלניק וועגען זיין געשעפט זאָגט ער מיר, אַז דאָס געשעפט איז נישט ווערט מען זאָל עס אָנרופען געשעפט, ווי קען עס זיין גוט, זאָגט ער, אַז מען דאַרף האָבען צו טון מיט מענשען וואָס זענען קיין מענשען נישט און מיט מענשען וואָס קאָנען זיין מענשען און ווילען עס נישט, און מיט מענשען וואָס ווילען און קענען נישט?

און טאָמער איז דאָס נאָך ווייניג, דאַרף מען בעטען גאָט אויף שעהנע וועטערס.

און ווי אויף להכעיס רעגענט אַלע שבת און זונטאָג.

אפילו גאָט אַליין האָט אונז אויך פיינט ווי דער טויט, זאָגט ער.

איצט אַביסעל בייעס פון דעם האָטעל־לעבען:

דער האָטעלניק דערציילט מיר: „דאָ געהט אַרויס אַ צייטונג וואָס פערטרעט די האָטעלניקעס, די צייטונג בעצאָהלט זיך אָבער נישט. האָט די רעדאַקציע בעשטייערט יעדען האָטעלניק און פענ־סיאָנאַטניק מיט פינף דאָלאַר פאַר יעדער שטוב, וואָס זיי האָבען. זענען די האָטעלניקעס געפאַלען אויף אַ שכל: כדי איינצושפּאָרען געלט האָבען זיי געמאַכט פון צוויי צימער'ן איינע. דער האָטעל וואָס האָט למשל, געהאַט 70 צימערן האָט איצט נישט מעהר ווי 35.

דאָס אייגענע האָבען אויך געטון די פּענסיאָ־נאַטניקעס.

ווידער איז פאַראַן אַ האָטעלניק, וואָס געהט אַרום גאַנצע נעכט אין דרויסען מיט אַ ביקס אין האַנד. די געסט האָבען מורא פאַר איהם און זיי עסען נישט, און זיי בעטען נישט איינס אַ ווייגער ביינאַכט טיי און מילך און קעקס און די יונג־וואַרג, וואָס האָט חשק צו זיצען אין די פינסטערע ווינקעלעך, זיצט נישט.

ווידער איז פאַראַנען נישט ווייט פון דאַנען אַ האָטעלניק, האָט ער אַ ברודער. דער ברודער איז נישט קיין גרויסער חכם, מען קען זאָגען, אַ בהמה, בעליידיגט ער די געסט, ווערען זיי אין כעס, און סטראַשען מיט אַוועקגעהן. געהט דער האָטעלניק און שיקט אַוועק זיין ברודער.

פערשטעהט זיך, אַז דאָס העלפט און די געסט בלייבען, אָבער ווען זייער צייט געהט אויס און זיי פאָהרען אַהיים, קומט דער ברודער צוריק כיו... ער בעליידיגט די נייע געסט.

אַ יוד מיט שכל גיט זיך אַן עצה, און אַ יוד אָהן שכל גיט זיך אויך אַן עצה.

דער דאָזיגער האָטעל האָט אויך מזל צו בלאָנדע ווייבלעך.

איך האָב זיך נישט געפוילט זיי איבערצו־ציילען, און איך האָב אויפ'ן צעטעל גאַנצע זעכ־צעהן שטיק.

פאַראַיאָהרען, זאָגט מען מיר, זענען די זעכצעהן ווייבלעך געווען שוואַרץ אָדער גרוי...

וואָס פאַר אַ האָר זיי וועלען האָבען אין 1934 ווייסען זיי נאָך נישט; זיי האָבען נאָך נישט בעשלאָסען.

ווידער האָבען מיר דאָ פיר ווייבלעך, וואָס־זענען פון מאָנטאָג ביז פרייטאָג פאַרבאַכט אלמנות. שבת און זונטאָג ווערען זיי אויס אלמנות — דעמאָלט קומען אַרויס צו זיי זייערע מענער.

וואָס ווייבער קענען!

און אפשר איז יעדער מאַן אַן אַלמן אין קריזיס צייט?

פאַראַנען אַזעלכע מענער גענוג. איך אַליין בין שוין אַמאָל געווען פיר וואָכען אַן אַלמן — נישט געדאַכט; דאָס איז געווען דעמאָלט, ווען מיין ווייבעל איז געווען אין זאַקאָפּאַנע.

פאַראַנען דאָ אַ מיידעל אין די יאָהרען, נישט קיין מיאוס'ע, מיט שוואַרצע אויגען, וואָס טראָגט זיך אַרום מיט אַ מאַשטש און זי בעט מען זאָל איהר מיט דעם מאַסאַזשען די פיס.

איך בין שוין דאָ אַ פולע וואָך מיט איהר און ביז היינט האָט נאָך קיינער נישט געמאַכט דאָס געשעפט.

די פרויען ווילען נישט און די מענער האָבען מורא און די יונגעלייט שרעקען זיך: אַזאַ זאַך קען אַמאָל אַרויסרופען אַ סך צרות. עס קען שמעקען מיט אַ חופה.

ווייכען זיי פון איהר.

די מיידעל אַליין זאָגט אפילו, אַז זי וועט קיינעם נישט מאַכען קיין צרות, אָבער מען גלויבט איהר נישט.

זי וועט מוזען אהיימפאָהרען, ווי עס נייזט אויס, אָהן אַ מאַסאַזש.

אַז ס'איז נישטאָ קיין מזל.

דאָ איז אויך פאַראַן אַ נערוועזער יוד, וואָס די פערמאַכטע באַנקען האָבען איהם אָבגעקירצט די יאָהרען און געמאַכט אַ תל פון זיין געזונד. האָט ער בעקומען אַ שלאָף־צימער לעבען דעם סטרוזש וואָס פּאָמפּט וואַסער פאַר'ן האָטעל. קען ער בעבאַך נישט שלאָפען. וואָס־זשע טוט ער? שטעלט ער אַליין אָפּ דעם מאָטאָר אויף אַ גאַנצע נאַכט! ווען מ'שטעהט אויף, איז נישטאָ קיין טראָפּען וואַסער אין קיין צימער.

אַ סך פרויען, וואָס ווילען חלש'ען, מוזען דאָס אָבלייגען ביז דער נערוועזער יוד וועט אויפ־שטעהן.

און, ווי אויף להכעיס, שלאָפט דער יוד ביז 9 אַ זייגער.

אַן עלטערע פרוי האָט נעכטען געזאָגט: „ווען נישט דער נערוועזער יוד, וואָלט איך שוין געווען גע'חלש'ט אַ דריי־פיר מאָל“.

דאָ איז אויך פאַראַן אַ מוזיקער, וואָס שפּילט פידעל, פּיאַנאָ, קאָרנעט, צימבעל, דראָם, סאַקסאָפאָן, זעליפאָן און יוקעליילאַ.

איצט שפּילט ער אַ פּוקער און ער פערלירט דאָ איין קאָן נאָך דעם צווייטען.

ער האָט מיר אפילו פערטרויט אַ סוד, אַז ער איז שוין אַמאָל געזעסען אין טורמע אויך, ווייל ער האָט געהאַט באַנק־פיס... דאָס הייסט, ער האָט אַריינגעשטעלט זיינע פיס אין אַ פרעמדער באַנק...

ער איז אַ פערהייראַטער, און ער הערט נישט אויף צו זאָגען, אַז ער האָט פיינט זיין פרוי, ווייל זי איז פערהייראַט צו איהם, ער האָט נישט ליב קיין פערהייראַטע פרויען.

מיר האָבען דאָ אַ גאַסט מיט אַ גרויסען הונט, וועלכער האָט שוין צוויי מענשען צובּיסען. און אַזוי ווי די געביסענע זענען יודען, האָבען מיר דעם כלב אַ נאָמען געגעבען היטלער.

איז וואו נאָר דער הונט בעוויזט זיך, שרייט מען: אָט איז היטלער! היט זיך, ער וועט אייך בייסען. היטלער געהט!

דער סוף וועט זיין, אַז מען וועט דעם כלב מוזען שיסען; אַנדערש וועט ער נישט אויפהערען צו בייסען.

מעהר קיין בייעס. איך גריס אייך אַלע און אַלע מיינע קאָלעגען שרייבער מיט זייערע ווייבער, וואָס זיצען און שוויצען אין דעם גיהנום, וואָס רופט זיך רעדאַקציע...

אייער גאַליציאַנער ליטוואַק.

ב. קאָוונער.

„גיט“ הערט ער נישט נאָר „נעמט“!
כמעט אַן אמת'ע פּאַסירונג מיט אַ לאָדזער מלחמה-גביר

דער היגער מלחמה־גביר ל. וועלכער איז נישט קיין קליינער דבר־אחר איז פערגאַנגענע וואָך אין קאָלומנע אַראָבגעפאָהרען פון אַן אויטאָ. איינער אַ דורכגעהער איז צוגעגאַנגען און געזאָגט:

— פּאַניע ל., גיט מיר די האַנט, וועל איך אייך אויפהויבען.

ל. האָט זיך אָבגעזאָגט צו געבען די האַנט. איז צוגעגאַנגען אַ צווייטער און איך געזאָגט דאָס אייגענע: גיט מיר די האַנט. אָבער אויך איהם האָט ל. אָבגעזאָגט.

אַ דריטער, וואָס האָט געוואוסט, אַז דאָס איז דער גביר ל. פון לאָדז, האָט זיי אויפמערקזאַם געמאַכט, אַז מיט איהם מוז מען אַנדערש רעדען:

— פּאַניע ל., האָט ער געזאָגט, — „נעמט מיין האַנט“. און ל. האָט איהם טאַקע באַלד אויסגע־שטעקט די האַנט.

דער אַדוואָקאַט מיט'ן שוואַכן זכּרון
און זיין פיפיגער סעקרעטאַר

דער היגער אַדוואָקאַט פּליאַדעראַווסקי איז זעהר אַ צעטראָגענער, מיט אַ צייט צוריק איז ער אַרויסגעטרעטען אין אַ פּראָצעס אין וואַרשאַווער אַפּעלאַציע־געריכט. קומענדיג אין געריכט אַריין, האָט ער פערגעסען דעם נאָמען פון זיין קליענט. טעלעפאָנירט ער אַהיים צו זיין סעקרעטאַר, ער זאָל איהם דערמאָנען דעם נאָמען פון קליענט, דערביי האָט ער פערגעסען די דעפּעשע אונטערצושרייבען, דער סעקרעטאַר האָט אָבער דערקענט דעם נוסח, אַז דאָס איז פון אַדוואָקאַט, האָט ער באַלד געענט־פערט:

דער קליענט הייסט וואָיטשאָך דראַטווע און איהר הייסט אַדוואָקאַט פּליאַדעראַווסקי.

איז ער משוגע?
פון אַ בעזוך אין „קאָכאַנובקע“

די שפּיטאָל־דירעקציע פון „קאָכאַנובקע“ האָט איינגעלאַדען עטליכע נערווען־דאָקטוירים. דער לייטער פון שפּיטאָל האָט פאָרגעשטעלט די קראַנקע:

— דער שרייט, אַז ער איז באַגאַלעאָן, און האַלט אין איין שרייען: „איך וויל נישט שטאַרבען אויף דער שוו. העלענע“.

און דער קראַנקער האַלט ווידער אין איין שרייען: גיט מיר אַ רעוואָלווער, גיט מיר אַ באָמבע. איך וועל אויסשיסען די דייטשען. איך וועל דערשיסען היטלער'ן.

— צו וואָס האַלט איהר דאָ דעם מענש? האָט איינער פון די נערווען־דאָקטוירים געזאָגט — ער איז דאָך ביים קלאָרען שכל.

לאָדזער קאָנפעקציע
אַפילו פאַר גנבים אַ שוואַך אַרטיקעל

ריכטער: דריי מאָל האָט איהר זיך ביינאַכט אַריינגעגנבעט אין קאָנפעקציע־געשעפט.

גנב: איך האָב געוואָלט נעמען אַ מאַנטעל פאַר מיין ווייב נו ווער איז שולדיג, אַז די לאָדזער קאָנפעקציאָנערען מאַכען אַזעלכע טאַנדעט־אַרבייט וואָס קען מיין ווייב נישט געפעלען?

אַ באַנק מיט מוזיק
וואו באַנק-דירעקטאָרען אַרבייטען ביינאַכט

דער דירעקטאָר פון אַ היגער באַנק טעלעפאָנירט אַהיים צו דער פרוי:

— איך וועל היינט נישט קומען צו וועטשערע, ווייל איך וועל מוזען זיצען זעהר שפּעט אין דער ביוראָ.

— אָ, מיין אָרימער! — האָט די פרוי געענט־פערט — ווי אַזוי קענסטו אַרבייטען ביי אַזאַ גע־קלעבער, וואָס דער דזשאַזבאַנד מאַכט אין דעם באַנק?

די שענסטע מתּנה
וואָס אַ פרוי קען געבען איהר מאַן

יודענע (צו איהר מאַנס אַ פריינד): מאָרגען איז מיין מאַנ'ס געבורטס־טאָג, איך וואָלט איהם געוואָלט מאַכען עפּעס אַן אָנגענעמע איבעראַשונג — וואָלט מיין מאַן אַמבעסטען פון מיר גענומען?

— אַ גט.

אַ יודישע פּיעסע
ווי אַזוי דערקענט מען זי?

— איך האָב געפונען אַ העפט מיט כל־ערליי שפּראַכען — וואָס קאָן עס זיין?

— דאָס איז אַן איבערגעשריבענע אַמעריקאַנער יודישע פּיעסע. טראָגט עס אָב אין יודישען טעאַטער.

פאר אונזערע קינדער

וועכענטליכע בייל אגע פון „נייעם פאלקסבלאט"

דאס מיידעלע, בלימעלע

פון משה בראדערזאהן.

ס'איז דאָ אַ מיידעלע, אַ בלימעלע,
זיצט זי אויפ'ן פעלד,
פון גאָרנישט נישט פאַרשטעלט
קוקט זי, קוקט אין הימעלע:
ס'איז וואויל — ס'געפעלט.
זינגט זי מיט אַ דינער שטימעלע:
— לאַמטידערי, לאַמטידעריי,
איי, ווי ליכטיג, איי, ווי פריי!

ערשט פלוצלונג — מ'אַסטו,
פון שטעגלעך בעגראָזטע
פליהט צו איהר אַ גאָלדען בינעלע
און טוט אַ ביס...

— וואס איז? וואס איז?
פאַרוואס קומט באַלד אַט דאס מיידעלע אַזוי
בע'רוג'ט

און בלימעלע מאַכט בלייך אַ וויינדמינעלע.
ווי אַ ציטערינבעלע,
און וויינט:
— וואס, בינעלע פון גאָלד...
פון מיר... געוואָלט?...
פאַרוואס... בעגעבען מיר אַ ביס?
גאָר ניט־בייסען!.
ערשט, הערט אַ מעשה:
בינעלע האט בלימעלען געטאָן אַ ביס,
ווייל בלימעלע אַ מיידעלע איז צוקער־זיס,
און בינעלע האט דאָ אַ טעות גרויס געהאַט
אָנאַ מין חשד,
אַז בלימעלע איז נישט אַ מיידעלע,
אַ טייערע, אַן אידעלע,
נאָר טאַקע אויף צו זאָגן אַ זעמיקע־בלימעלע.

—:0:—

די געשמאקסטע באַרן

אַ בעל־הבית האט געשיקט זיין דינער נאָך געשמאַקסטע באַרען. דער דינער איז געקו־מען אין געוועלב און געפרעגט אויף באַרען. דער סוחר האט איהם געגעבען, אָבער דער דינער האט געזאָגט:
„ניין, גיב מיר די בעסטע".
האט דער סוחר געזאָגט:
„פאַרזוך איינע: ווען עסט זעהען, אַז זיי זער־בען געשמאַק".
„ווי אַזוי זשע וועל איך וויסען, אַז זיי זער־בען אַלע געשמאַק, אויב איך וועל נאָר איינע פאַר־זוכען".?
און ער האט אָפגעביסען פון יעדער באַרן אַ שטיקעל און ערשט דעמאָלט געבראַכט זיי צום בעל־הבית. אָבער דער בעל־הבית האט איהם תיכף אַרויסגעטריבען.

די צוויי סוחרים

(אנ'אינדיש מעשה'לע)

אין דער שטאָט הערי האָבען געלעבט צוויי סוחרים, וואָס האָבען געהאַנדעלט מיט קופער און צין.

האָבעןביידע צווישען זיך אָבגעמאַכט, אז זיי זאָלען ביידע נישט געהן אין דערזעלבער צייט אין דיזעלבע גאסען.

איינער פון די סוחרים איז געווען א געלד־גייציגער מענש, וואָס האָט געוואָלט פאר א גאָרנישט אָבקויפען אַלע סחורות און דערנאָך פערקויפען די סחורה פאר א הויכען פרייז.

אין איינער פון די גאסען האָט געלעבט אַן־אַלטע פרוי מיט אַנ'אייניקעל. אַמאָל איז זי געווען רייך, אָבער איצט איז זי געווען אָרעם, אזוי, אז זי האָט מיט'ן אייניקעל געהונגערט.

איינמאָל איז דער גייציגער הענדלער געגאַנגען אין יענער גאָס און אויסגערופען:

כ'קויף אַלטע טעפ, ראָנדעלס, קעסלען! כ'־פערקויף אויך נייע, קויפט נייע!

זעהען די מענשען זיך צוזאמענגעלאָפען אָנ־קוקען און איינהאַנדלען.

זאָגט דאָס אייניקעל צו דער באָבען:

— באָבע, מיך הונגערט זעהר. זעה, מיר האָבען דאָך אַנ'אַלטען קופער־קעסעל, לאָמיר איהם פערקויפען דעם הענדלער, וועלען מיר האָבען אויף רייז.

זאָגט די אַלטע:

— גוט, איך וועל פרובירען. — זי האָט גע־נומען דעם פערראָסטעטען קעסעל פון אויווען און איהם געטראָגען צום פערקויפען.

דער הענדלער האָט איהם בעקוקט פון אַלע זייטען. איהם געקראַצט און געשאָבען, געזעהען, אז דער קעסעל איז פון ריינעם גאָלד. האָט ער באַלד געמאַכט א בטולדיגע מינע און געפרעגט:

— וויפיעל ווילט איהר דאָס פאר אַט דער אַלטער כלי?

— גיט אונז א זילבערשטיק, אז מיר זאָלען זיך קענען קויפען רייז אויף א מאָהלצייט, — בעט איהם די אַלטע.

— נישט אַנדערש! — שפּאָט דער געלד־גייציגער הענדלער, וואָס אפילו א זילבערשטיק איז איהם אויך געווען צופיל צו געבען, און ווארפט מיט פעראַכטונג דעם קעסעל אויף דער ערד און לאָזט זיך ווייטער געהן. זיך געטראַכט, אז אביסעל שפּעטער וועט ער איהם קענען קויפען נאָך ביליגער.

אביסעל שפּעטער איז דער צווייטער הענדלער אויך געקומען אין דערזעלבער גאס און אויך אויס־געשריען זיין סחורה:

— אַלטע קעסלען, ראָנדעלס, אַלטע טעפּ קויף איך אויך נייע פערקויף איך. קויפט נייע!

זאָגט דאָס אייניקעל צו דער באָבען:

— ניי, ליבע באָבע, אפשר וועט דער הענד־לער אונז געבען פאר'ן קעסעל א פּאָר העלער.

— גיי דו, מיין קינד,—זאָגט די אַלטע—אפשר וועט דער הענדלער זיין צו דיר פריינטליכער.

דאָס קינד מיט'ן קעסעל איז אוועק צום הענדלער. דער הענדלער האָט איהם בעקוקט פון אַלע זייטען, געקראַצט און געשאָבען. זיין פנים האָט אויפגעלויכטען.

— גליקליך קינד, אַלץ וואָס איך האָב איז נישט גענוג צו בעצאָהלען פאר'ן קעסעל. ער איז פון ריינעם גאָלד!

זאָגט די באָבע:

— ליבער, פריהער האָט איהם א הענדלער בעטראַכט און געזאָגט, אז ער איז נישט ווערט אפילו קיין העלער. אויב ער האָט פאר דיר א ווערט, דאן גיב דעם קינד אזוי פיל, עס זאָל האָבען גענוג אויף א מאָהלצייט.

אָבער דער עהרליכער הענדלער האָט אזוי ווי יענער נישט געהאַנדעלט. ער האָט דער אַלטער אָבגעגעבען זיין געלד און די גאַנצע סחורה וואָס ער האָט פערמאָגט און נאָר געבעטען, איהם איבער־לאָזען אכט העלער.

ער האָט גענומען דעם קעסעל און זיך געלאָזט גיין אהיים. ביים טייך האָט ער געדונגען א פישער מיט א שיפעל פאר די אכט העלער אהיים צו פאָרען.

דערווייל האָט זיך דער געלד־גייציגער הענד־לער אומגעקעהרט צו דער אַלטערס הויז און געזאָגט:

— אנו, ווייז מיר דעם אַלטען קעסעל, אפשר וועל איך דיר געבען א קלייניקייט פאר'ן קעסעל.

— דעם קעסעל האָב איך מעהר נישט, אנ־אנדער הענדלער האָט מיר זיין גאַנץ האָב און גוטס אוועקגעגעבען פאר'ן קעסעל.

דאן האָט זיך דער געלד־גייציגער הענדלער פאר די האָר געריסען און געשריגען:

— מען האָט מיך בעשווינדעלט! א פערמעגען האָט מען מיר צוגערויבט!

און ער איז געלאָפען צום טייך און גערופען:

— האַלאָ, פישער, קער זיך אום צוריק!

אָבער דער עהרליכער סוחר האָט דעם פישער בעפוילען: פאָהר ווייטער!

א פלאַטנער.

איז שול אריין...

גייען מיר אין שול אַריין,
שיינט די זון אַנטקעגען;
פריידיג און ליכט און זינגען שיין.
איבער אַלע וועגען.
טראָטען מיר און זינגען שיין
איבער אַלע וועגען;
גייען מיר אין שול אַריין,
שיינט די זון אַנטקעגען.
אונזער היים אין קינדער־לאַנד,
איז פריי און פעסט און זיכער;
מיט די ביכער אין די הענט
גייך אין שול קומט גיכער.

פאר דעם קינדער צימער

.1

ניין־און־ניינציג שניידער
וועגען הונדערט פונט;;
וואָס? דו ווילסט נישט גלויבען?
טאַ זיי זשע מיר געזונט.

.2

זיג, זאָג, זעגען,
מאָרגען וועט זיין רעגען,
איבערמאָרגען — שניי,
איינס און איינס איז צוויי.

ב. סמאליאר.

בתן דער שוסטער זיצט און נייט
אָט אַזוי און אָט אַזוי.
דער שוסטער־יונג אַ דראַטווע דרייט —
אָט אַזוי און אָט אַזוי.
זינגט דער שוסטער פריילאַך, מונטער,
טיי־רים טים־טידלדאָם!
טיי־רים טים־טידלדאָם!
העלפט דער שוסטער־יונג איהם אונטער:
טים טידל־דאָם! טים טידל־דאָם!

דוד ראדין.

געטהע און דער יודישער פילאזאף שלמה מיימון

(א קאפיטעל פון בוך: „געטהע און די פוילישע יודען")

פון אריה שטרייט

אַ פוילישער יוד — דער הונגעריגער דער־קער שלמה מיימון — אַ זוהן פון אַ אָרעמען פויל־שען דאָרפס־יוד, ערגעץ וואו בעבען ניעסוויזש, האט זיך מיט זיינע אויסערגעוועהנליכע פעהיגקייטען דער־שלאָגען צו גרויס וויסען און אָנערקענונג אַזוי, אַז מיט איהם האבען זיך גערעכענט אַ סך בעריהמטע דייטשע דיכטער און דענקער.

מיט אַ בעזונדערען דרך־ארץ האט זיך צו איהם בעציהען דער גרעסטער דייטשער גאון, דער ריי־מאַר'ער דיכטער געטהע. די צוויי גרעסטע דייטשע קלאַסיקער געטהע און שילער, זענען ממש אין דעם יודישען פילאזאף שלמה מיימון, געווען ווי פער־כישופט. געטהע האט איהם אויך פערעכענט צו איינעם פון זיינע געציילטע, בעדייטענדע, יודישע פריינד און האט זיך אפילו אַרומגעטראָגען מיט דער מחשבה, מיימונ'ען צו פערבעטען צו זיך, קיין ווייסמאַר.

הגם מיימון איז לויט דער טבע געווען אַביסעל כאָאָטיש און הערצו אָהן אַ געהעריגער בענעה־מען, האט מען איהם אויך אָבגעגעבען גרויס כבוד, ווייל אַלע האבען דערקענט אין איהם אַ גרויסען תלמיד־חכם. מיימון איז געווען זעהר אַ ריהרענדי־גער מענש מיט אַ סך ליידענשאַפטען. אַ גייסטרייכער וואַגאַבונד, וועלכער האט זיך קרום־ובלוא'דיג אַר־רומגעוואַנדערט איבער פערשידענע שטעט און שטעטלעך אין דייטשלאַנד, וואו געווענליך, האָט נישט געטאָגט. ער האט געלעבט מיט'ן הימעל אָהן אַ וועלכער ס'איז אויסזיכט אויף מאָרגען, דער האָז־גער משוגע'דיגער לעבענסשטייגער האט פערשטער־קעלט מיימונ'ס בעריהמטען נאָמען און אַ סך האָ־בען זיך אָנגעהויבען אָבצוקעהרען פון איהם.

זיין לעבען איז געווען פול מיט ליידען, שולד און נישט־שולד, זינד און עכטען יודישען טראַגיזם.

מיימון איז געבוירען געוואָרען אין יאָהר 1754 אין אַ דאָרף נעבען ניעסוויזש. סרוב קינדער־יאָה־רען האט שלמה מיימון פערבראַכט ביי זיין זיידען. שוין אין זיין פריהסטע יוגענד האט דער קליינער שלמה אַרויסגעוויזען אַ שטאַרקע נייגונג צו ערנסטער פערטראַכטונג און אַפּטמאָל האט ער מיט זיינע קינדיש־פילאזאפישע פראַגען אַרויסגערופען גרויס שטוינען ביי די אַרומיגע. שלמה'ס פאָטער האט זעהר ריבער פאר יעדען פרייז געוואָלט מאַכען זיין בע־גאַבטען זוהן פאַר אַ רב, דער טרוקענער גמרא־לימוד האט איהם אָבער נישט בעפרידיגט. איהם האבען מעהר אינטערעסירט די וויסענשאַפטליכע ביכער, דערהויפט ביכער איבער אַסטראָנאָמיע, וואָס האבען זיך געפונען אין זיין פאָטערס אַלמער.

שלמה'ס נאָמען איז אין דער גאַנצער סביבה גיך בעקאַנט געוואָרען; ער האט גע'שם'ט אַלס עילוי. אַלס יונגעל פון עלף יאָהר האט ער שוין געקאָנט בעקומען סמיכה אויף רבנות, אָבער צו יענער צייט האט מען איהם געצוואונגען חתונה צו האבען און צו 14 יאָהר איז ער געוואָרען א פאָטער. ער האט זיך נישט גוט געפיהלט ביי דער שוויגער־אין הויז; ס'האט איהם געצויגען צו דער ברייטער וועלט. מיימון האט געדורשט נאָך וועלטליך וויסען, אָבער אין דער נאָהענטער סביבה האט וועגען דעם קיין רייד נישט געקאָנט זיין, בפרט, אַז ער האט נישט פערשטאַנען קיין שום פרעמדע שפּראַך, אַ חוץ בלויז העברעאיש און יודיש, דערווייל האט ער זיך גענומען מיט'ן גאַנצען ברען צו שטודירען קבלה.

מיימונ'ען איז שנעל נמאס געוואָרען דאָס דאָזיגע אַרט לעבען און ער האט בעשלאָסען זיך צו לאָזען אין דער ווייטער וועלט אַריין און קודם כל — קיין דייטשלאַנד שטאָט'ירען מעדיצין, אַזוי ווי פון זיין שטעטעל פלעגען אָפט סוחרים פאָהרען קיין פרייסען, האָט איהם איינער פון זיי טאַקע אויף זיין וואָגען מיטגענומען קיין קעניגסבערג.

אין גרויס אָרעמקייט איז מיימון געפאָהרען פון דאַנען ווייטער קיין שטעטין, פראַנקפורט און מיט גרויס מיה און מאַטעריעל האט ער זיך דער־שלאָגען קיין בערלין. דאַ האבען איהם די ראשי־הקהל געגעבען אויף הוצאות־הדרך און איהם פער־באָטען צו בלייבען אין בערלין. אין עפּעס אַ קרעטשמע האט ער זיך געטראָפען מיט אַ יודישען בעטלער, וואָס האט גוט געקענט די געגענד, מיט איהם האט זיך מיימון גיך צונויפגערעדט און זיי האָבען זיך ביידע געלאָזט איבער דער מדינה אַלס שנאָרער, אין פוזען האט זיך מיימון אָפגעשטעלט אין אַנ'אָרעמער אכסניא. במשך פון עטליכע טעג האט ער זיך בעקענט מיט'ן פוזנער רב, אויף וועל־כען ער האט מיט זיין למדות געמאַכט א גרויסען רושם. דער גוטהערציגער רב האט איהם אויך באַלד בעזאָרגט מיט וואוינונג און שפּייז, ביי אַ שטאָטישען גביר.

מיימונ'ס נאָמען איז אין אַ קורצער צייט שטאַרק בעריהמט געוואָרען אין פוזען, פערשי־דענע לומדים פון דער שטאָט האבען איהם אָפּט בעזוכט און זיך מיט איהם מתווכח געווען, בעזונ־דערס איז אַלעמען געווען אויפפאַלענד מיימונ'ס נייגונג צו פילאזאפיע, מיימון איז שוין צו יענער צייט געווען בעקאַנט מיט דער מיטעלאַלטערליכער יודישער פילאזאפיע און דערהויפט מיט'ן „מורה נבוכים" פון רמב"ם. ער האט דעריבער אין די דיסקוסיעס מיט די לומדים געשעפט בעווייזען פון דער יודישער פילאזאפישער ליטעראַטור.

דער פרומער עולם אין פוזען איז אָבער אַריינ־געפאַלען אין אַ גרימצאָרן און מיימונ'ען אָנגעהויבען צו רודפ'ן צוליב זיינע אַפּיקורסישע אַנשויאונגען. מיימונ'ען איז נמאס געוואָרען צו לעבען אין דער דאָזיגער סביבה. ער האט דעריבער בעשלאָסען צו פערלאָזען פוזען און ווידער פאָהרען קיין בער־לין. אין בערלין איז געווען פאַר אַ פוילישען יוד זעהר שווער זיך איינצוואָרדנען, מיימונ'ען איז אָבער מיט דער הילף פון אַ צווייטען איינפלוסרייכען פוי־לישען יוד געלונגען צו בעקומען וואוינרעכט אין בערלין, ער האט זיך דאַ בעקענט מיט דער יודישער אינטעליגענץ און זיך פערמאָסטען צו נעמען זיך ערנסט צו זעלבסטבילדונג.

מיימון האט דאַ אָנגעשריבען אויף העברעאיש אַ גרעסערע פילאזאפישע חקירה, וועלכע ער האט איבערגעשיקט צום יודישען פילאזאף משה מענדעל־זאָהן, מענדעלזאָהן האט מיימונ'ען באַלד געענטפערט און האט איהם איינגעלאַדען צו זיך. דער שעמעוודי־גער מיימון האט זיך געפיהלט אַ ביסעל פערלוירען לגבי דעם בעריהמטען יודישען דענקער משה מענ־דעלזאָהן. מענדעלזאָהן האט איהם אָבער אויפגענו־מען זעהר פריינדליך, שטאַרק געלויבט זיין שריפט און איהם געראַטען ווייטער צו אַרבייטען וויסענ־שאַפטליך, מיימון האט אַזוי אַרום בעקומען א דריסת־הרגל אין די פאָרנעהמסטע יודישע הייזער אין בערלין און האט דאָרט אָפט פערבראַכט אין לאַנגע פילאזאפישע דיספוטען.

אָבער אויך אין בערלין האט מיימון קיין מקום־מנוחה נישט געהאט און פון דאַנען געפאָהרען קיין האַמבורג, דאָרט האט ער זיך עפּעס נישט געקאָנט איינאָרדנען און איז מיט דער שיף ווייטער געפאָה־רען קיין האָלאַנד. אין אַמסטערדאַם האט ער בעקומען אַ שטעל אַלס הויז־לעהרער און אומעטום האט מען איהם אָבגעגעבען כבוד, דערווייל האט זיך אין איהם פערליבט אַנ'עלטערע פראַנצויזין, אַנ'אַלמנה, און געוואָלט מיט איהם חתונה האָבען, מיימון איז דעראַן פשוט אַנטלאָפען פון אַמסטער־דאַם.

קיין פוילען זיך אומצוקעהרען, האט מיימון קיין גרויס חשק נישט געהאט, איז ער געבליבען אַ פערצווייפעלטער אין האַמבורג, מיט דער הילף פון בעקאַנטע איז מיימון אַריינגעטרעטען אויף די עלטערע יאָהרען אין גימנאַזיע אַלס שילער, כדי צו בעקומען אַ סיסטעמאַטישע בילדונג, ער האט אין דער גימנאַזיע פערבראַכט עטליכע יאָהר און צום סוף בעקומען אַנ'אַטעסטאַט אַלס אַ גלענצענ־דער שילער, נאכדעם איז ער געפאָהרען ווידער אַמאָל קיין בערלין, שפּעטער קיין ברעסלוי און שפּ־עטער דער צייט האט ער אָנגעשריבען עטליכע וויס־סענשאַפטליכע ביכער.

אין בערלין האט ער זיך פערטיפט אין קאַנט'ס פילאזאפיע און אָנגעהויבען מיט קאַנט'ען צו קאָר־רעספּאָנדירען. עמנועל קאַנט — דער גרעסטער דייטשער פילאזאף, וועלכער האט נישט געקאָנט גע'שמ'ט אַלס אַנטיסעמיט ווי אַלס פילאזאפישער גאון, האט פון איהם אַזוי שטאַרק געהאַלטען, אַז ער האט נישט אָהן בושה און ווערטאָג געמוזט עפנטליך מודה זיין, אַז ער בעטראַכט מיימונ'ען פאַר'ן בעסטען אויסטייטשער פון זיין פילאזאפישער שיטה, וועלכע קיינער האט אַזוי גוט נישט תופס געווען, ווי גראַד מיימון.

מיימון איז געשטאָרבען אין יאָהר 1800, צו קבר ישראל האט מען איהם געבראַכט אין גלאָגוי אין אָבערשלעזיען.

מיימונ'ס ליטעראַרישע ירושה זענען אַרום 60 וויכטיגע פילאזאפישע ווערק, וועלכע האָבען איהם געשאַפען אַ נאָמען אין דער פילאזאפישער ליטעראַטור און אַנ'אויטאָביאָגראַפישע בעשרייבונג, וועלכע מען האט אַמאָל אין גאַנץ דייטשלאַנד שטאַרק געלייענט.

און אויך איינער פון די התלהבות'דיגע לייענער פון שלמה מיימונ'ס ווערק איז געווען דער יונגער געטהע.

דאָס לאָדזשער לעבן

נייער פאָלקסבלאַט

נייער פאָלקסבלאַט

פרייטאָג 18 כו מנחם אב תרצ"ג

אויגוסט

זון-אויפגאַנג 4.23
זון-אונטערגאַנג 6.55

ליכט-צינדען: 6.44

דער פּראָצעס פון אַזאַ רעווי

וואָס האָט זיך נישט משדך זיין — נישט מיט אַ כהן און נישט מיט אַ ישראל

(א) נעכטן זענען פאַר'ן געריכט געשטאַנען: דער רודע-פּאַביאַניצער 43-יעהריגער קריסטליכער קצב וואַיטשעך-סטאַניסלאַוו לעווי און זיין 17-יעהריגע טאָכטער רעגינאַ לעווי, וועלכע זענען בעשולדיגט געוואָרען אין דעם, אַז דעם 7 מערץ ה. י. האָבן זיי דערשאָסען איינעם לעאָפּאָלד אויגוסטין (וואַיטשעך-סטאַניסלאַוו לעווי'ס שוואָער).

די יונגיטשקע רעגינאַ האָט דעם גאַנצען חטא גענומען אויף זיך, דערקלערענדיג פאַר'ן געריכט, אַז זי האָט געזעהן, ווי דער זיידע האָט מערדערליך געשלאָגען איהר טאַטען, האָט זי מורא געקראָגען, אַז ער וועט איהם דער'הרג'ענען אויף טויט. און זי איז געלאָפען אַ היים, געכאַפּט דעם רעוואָלווער, וואָס זי האָט אַנומעלט געהאַט געפונען אויף אַ זאַבאַווע אין ראַקיטשיע, און אויגוסטינען דערשאָסען...

אויפ'ן פּראָצעס האָט זיך אָבער אַרויסגעוויזען, דורך צרות און דערקלערונגען פונ'ם בעשולדיגטען גופא, אַז דער פערלויף פונ'ם פערברעכען איז געוועזען פאָלגענדער:

בשעתו האָט לעווי געבאָרגט אויגוסטינען 3.500 זלאָטעס אויף צו בויען אַ הויז, וואָס האָט שפּעטער געזאָלט איבערגעשריבען ווערען אויף לעווי'ס נאָמען אָלס נדן.

דאָס איז אָבער נישט געשעהן, און צווישען דעם שווער און איידעם זענען אויסגעבראָכען אָפטע סקאַנדאַלען און געשלעגע, ביז אינ'ם טראַגישען טאָג האָט לעווי אויפ'ן שווער געשאָסען צוויי מאָל, און די יונגע רעגינאַ האָט איהם „דערקאַנטשעט" מיט אַ דריטען שאָס.

דאָס געריכט טראָגט אַרויס פאָלגענדען אורטייל:

וואַיטשעך לעווי איז פערמשפּט געוואָרען אויף 7 יאָהר טורמע און זיין יונגעדליכע טאָכטער, רעגינאַ — 3 יאָהר.

מעגען, הייסט עס, מעג מען

אָבער דער מאַן טאָר וועגען דעם נישט וויסען

(2) די פערהעלטנישמעסיג רייכע פּויערטע פון דאָרף גראַדזשעק, שעראַדזער קרייז, קאַטאַזשינאַ קלימטשאַק, האָט נישט גענאָסען פון ספּעציעלע סימפּאַטיעס בכלל ובפרט פון איהרע שכנה'טעס.

דער עיקר איז די שכנה'טעס געווען אויפּ-פאָלענד דער פרט, וואָס זיי האָבן קאַטאַזשינען אָפט געזעהן אין „אַנדערע אומשטענדען", און אַז זי זאָל האָבן געבראַכט אויף דער וועלט אַ קינד — דאָס האָבן זיי נישט געזעהן.

מיט עטליכע טעג צוריק איז צו איהר אַיין שטוב אַריין איינע אַ שכנה'טע, און שמועסענדיג אַזוי וועגען דאָס און יענץ, האָט זי פּלוצים דער-שנאָפּט, אַז אין שטוב שפּירט מען עפּיס אַ מאָד-נעם שלעכטען ריח...

לכתחילה האָט זי גאָרנישט געזאָגט, נאָר שמועסענדיג אַזוי שפּעטער מיט אַנדערע „קומאָטרעס", האָט זי זיי ביני לביני דערציילט די מעשה מיט'ן שלעכטען ריח.

אַ וואָרט צו אַ וואָרט — און די מעשה האָט אָנגעשפּאַרט אין דער פּאָליציי, און מחמת דעם דערוועקטען חשד, איז מען אַוועק אין קאַטאַ-זשינאַס שטוב מאַכען אַ רעוויזיע.

די דאָזיגע רעוויזיע האָט געבראַכט צו אַ שרעקליכער ענטדעקונג, ווי דהיינו, אַז אונטער די ברעטער פון דער פּאָדלאָגע האָט מען געפונען נישט איינעם, נאָר דריי טויטע קינדער — איינס נאָך מיט לייב אויפ'ן טויטען קערפּער, און צוויי בלויזע סקעלעטען...

אַז מ'האָט געפרעגט קאַטאַזשינען: — היתכן? הלמאי האָט זי עס געטון, האָט זי געענטפערט — אַז זי האָט געמוזט טויטען די קינדער מחמת שרעק פאַר'ן צאָרן פון איהר מאַן, וועלכער אַרבייט אין פראַנקרייך.

אַ תירוץ פון אַ פּויערטע!

דער פינסטערער יונה

און זיינע 6 נאָהענטע חברים האָבען נעכטען בעקומען זייער אָפּשניט

(א) נעכטען איז פאַרן היגן שטאָט-געריכט געשטאַנען אַ טעראָריסטען-באַנדע אין בעשטאַנד פון 7 פּערזאָן.

די דאָזיגע נעטע קאָמפּאַניע האָט זיך גע-פונען אַ גאַנץ אָריגינעלע פּרנסה.

געשעהען איז מיט דער באַנדע אָט וואָס:

איינער יונה פינסטער, אַ בעקאַנטער פער-ברעכער האָט צוזאַמען מיט אַ צווייטען פערברע-כער, יאַן גראָס, זיך לעגאַל בעשעפטיגט אָלס לי-ציטאַנטען, און אין דער פרייער צייט האָבען זיי זיך מיט נאָך 5 „קאָלעגען פאַ פאַכו" פערנומען מיט אויסשפּירען, ווער פון סוחרים עס איז נישט שוה בשוה מיט'ן פינאַנץ-אַמט, ווער עס האָט עפּיס אין דער הינויכט נישט אין אָרדענונג, און זיי דערנאָך טעראָריזירט אויף אַ שרעקליכען אופן — גערויבט און געשלאָגען...

נאָך אַ רייה אָנקלאַגעס אויף די באַנדיטען-טעראָריסטען, האָט מען זיי געכאַפּט און געשטעלט פאַרן געריכט.

נעכטען האָבען זיי בעקומען דעם פּסק דין: גראָס און פינסטער — צו 4 יאָהר; מאַריאַן קלאָפּס — 3 יאָהר; איגנאַצי טאָמאַשעווסקי — דריטהאַלבען יאָהר; טאַדעאוש ווישניעווסקי — 2 יאָהר; הוגאָ לאָרער — אַ יאָהר, און סוזאַנאַ בוטשאַלעסקאַ — 6 חדשים טורמע.

קרייז=אַרבייטס=אינספּעקטאָר

פאָהרט אינפאָרמירען די צענטראַל-מאַכט וועגען דעם אַרבייטס-מאַרק

(2) היינט פאָהרט אַרויס קיין וואַרשאַ דער קרייז-אַרבייטס-אינספּעקטאָר אינזש. וואַיטקיעוויטש, בכדי צו אָפּגעבן אַ בעריכט וועגען דעם לאָדזשער אַרבייטס-מאַרק.

עס האַנדעלט זיך קודם כל וועגען אינפאָר-מירען די צענטראַל-מאַכט, צי עס איז נישט פאַר-האַן אַ חשד, אַז דער קאָלעקטיווער אָפּמאַך, וואָס איז געשלאָסען געוואָרען אין דער לאָדזשער טעק-סטיל-אינדוסטריע, אין מערץ פ. י. וועט נישט אַנטל ווערען, און ווי אויך וועגען די קאָמפּליקאַציעס, וואָס קאָנען דערפון ענטשטיין, נישט אויסמיידענדיג אַ נייעם שטרייק.

אַ שוואַכע „פּאַציענטע"

(א) העלענאַ פּאָטענגאַ (לאָנינסקאַ 19) איז אַדורכגייענדיג מיט דער זגערזשער גאַס, נעבען קאָצפּערקעוויטשעס אַפּטייק, אַנידערגעפאַלען און געחלשט...

פּאָגאָטאָוויע האָט פעסטגעשטעלט אַלגעמיינע אָפּשוואַכונג, און איבערגעפיהרט זי אין שטאָטישען זאַמעל-פּונקט.

* * *

(א) אויף לאַגעווניצקאַ 2 איז אַוועקגעפאַלען פאַר אויסשעפּונג דער אַרבייטסלאָזער און היימלאָ-זער סטאַניסלאַוו באָבראָווסקי (39 יאָהר אַלט).

פּאָגאָטאָוויע האָט איהם אָפּגעפיהרט אין זאַפּאַס-שפּיטאָל.

איבערגעפאָהרען אַ יונג יודיש מיידעל

(א) אין סולעיאָוו, איז אויפ'ן שאָסיי וואָס פיהרט קיין פּיעטריקאָוו, נעכטען איבערגעפאָהרען געוואָרען דורך אַן אויטאָ די 14-יעהריגע שרה מיטענבערג פון סולעיאָוו.

ביידע פיס זענען ביי איהר צובראָכען גע-וואָרען, און אין אַ שווערען צושטאַנד האָט מען זי אָפּגעפיהרט אין שפּיטאָל.

דער שאָפער ראָמאַן פּאָנטשעק איז צוגעצויגן געוואָרען צו געריכטליכער פעראַנטוואָרטליכקייט.

די לאַגע אויפ'ן לאָדזשער דיסקאָנטאָ-מאַרק

(א) אויפ'ן פּריוואַטען דיסקאָנטע-מאַרק אין לאָדז פיהלט זיך ווייטער אַ בעדייטענדער מאַנגעל אין ערשטקלאַסיגען וועקסעל-מאַטעריאַל. צוליב דעם, וואָס דעם דאָזיגען מאַטעריאַל דיסקאָנטירען גערן די בענק, קומען די פּריוואַט - דיסקאָנטערען ביים ערשטקלאַסיגען וועקסעל-מאַטעריאַל בכלל נישט אין בעטראַכט, ווייל אַזוי ביליג, צו 11 און 12 פּראָצענט אַ יאָהר קען קיין שום פּריוואַט-דיסקאָנ-טער נישט מאַכען. וואָס שייך די בענק רעאַליזירן זיי אינגאַנצען נישט קיין צווייט=קלאַסיג וועקסעל= מאַטעריאַל, נישט וועלענדיג זיך אַריינלאָזען אין קיין שום ריזיקאָ. די קלאַסיפיצירונג פון וועקסעל-מאַטעריאַל איז אָבער איצט זעהר שווער. פאַר ערשט-קלאַסיגען וועקסעל-מאַטעריאַל ווערען בע=טראַכט וועקסלען פערזעהען מיט זשיראָס פון פיר-מען, וואָס געהערען צו דער גרויס - אינדוסטריע, וועלכען מען האַלט נאָך איצט פאַר זעהר גוט, וועקסלען מיט זשיראָס פון באַוועל אָדער וואָל= שפּינערס און צום סוף וועקסלען מיט זשיראָס פון איינינע היגע זאָקען-פאַבריקאַנטען.

פּריוואַטע דיסקאָנטערען זענען וועניגער פאַר-זיכטיג אין רעאַליזירען וועקסלען. אָבער אויך דאָ בעמערקט זיך אַ געוויסע צוריקגעהאַלטענקייט. וועקסלען וועלכע די בענק נעמען נישט אָן דיס=קאָנטירען זיי צו 1,25 ביז 1,50 פּראָצענט אַ חודש.

טשעקען מיט שפּעטערע דאַטומס געפינען זיך נאָך אין לאָדז אין אַ גענוג גרויסע צאָהל. די דאָזיגע טשעקען ווערען נישט זעהר גערן רעאַלי-זירט צו 10 און 12 פּראָצענט אַ יאָהר. וועקסלען פון דער דריטער מדרגה קומען בכלל נישט אין בעטראַכט נישט פאַר די בענק אויך נישט פאַר די פּריוואַט-דיסקאָנטערען. עס איז כאַראַקטעריסטיש, אַז די אַזוי-גערופענע דירה-געלד-וועקסלען, וועלכע מען פלעגט געוועהנליך האַלטען פאַר גוט, איז איצט זעהר שווער צו רעאַליזירען.

Dr. Z. RAKOWSKI

ספּעציאַליסט פאַר
אויערען, נאָז, האַלז און לונגען-קראַנקהייטען
11 ליסטאָפּאַד 9 (קאָנסטאַנטינער)
טעל. 127-81
שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7
נעהמט אויך אָן אין לעטשניצע זגערזשער 17
פון 11-1 און פון 2-3 נאָכמ.

רעגיסטראַציע פון יאָהרגאַנג 1915

אויפ'ן יסוד פון אַרטיקעל 24 פון געזעץ פון 23 מאַי 1924, וועט פון 1 ביז'ן 30 סעפּטעמבער 1933 דורכגעפיהרט ווערען אין לאָדז אַ רעגיס-טראַציע פון די מענער, וואָס זענען געבוירען גע-וואָרען אין 1915.

די רעגיסטראַציע קומט פאָר אין לאָקאַל פון מיליטער-ביוראָ, פּיעטריקאָווער 165 (1 שטאָק, פראָנט) פון 8 ביז 15 אַ זייגער (3 בייטאָג) און אין די שבתים-טעג פון 8 ביז 13 אַ זייגער. (1 בייטאָג).

אונטערשטיצונגען פאַר משפּחות פון די רעזער-וויסטען,

וואָס ווערען גערופען אויף איבונגען

(א) אין שייכות מיט'ן רופען דעם נייעם טורנוס רעזערוויסטען צו די מיליטער - איבונגען, דערוויסען מיר זיך, אַז די משפּחות פון די גערו-פענע רעזערוויסטען דינט דאָס רעכט אויף אונטער-שטיצונגען אויף דער צייט פון די איבונגען.

די אונטערשטיצונגען בעטרעפען, ווי אין די פאָריגע יאָהרען, פאַר 1 פּערזאָן וואָס ווערט אויס-געהאַלטען דורכ'ן רעזערוויסט — 90 גראָשען, פאַר 2 — אַ זלאָטי מיט 10 גראָשען, פאַר 3 און מעהר פּערזאָנען 1 זלאָטי מיט 30 גראָשען.

בכדי צו בעקומען די אונטערשטיצונגען, דאַרף זיך דער רעזערוויסט, נאָכ'ן אַריבערקומען די איבונגען, צוזאַמען מיט אַ בעשייניגונג זיך מעלדען אין ביוראָ פון דער מיליטערישער פערוואַלטונג אין לאָדז, אויף פּעטריקאָווער 165, וואו זיי וועלען קריגען דאָס געלד אויסגעצאָהלט.

דער בוי-אַרבייטער-שטרייק דויערט נאָך

(א) אין משך פון דעם נעכטיגען טאָג איז די שטרייק-לאַגע אין דער בוי-בראַנזשע נישט געענדערט געוואָרען.

עס שטרייקען נאָך אַלץ 5,000 אַרבייטער אין לאָדז און אין דער פּראָווינץ.

קיין איינער פון די צדדים האָט נישט אינ-טערווענירט ביים אַרבייטס-אינספּעקטאָר וועגען צו זאַמענרופען אַ קאָנפערענץ.

דער שטרייק האָט אַ רוהיגען פערלויף, און נעכטען איז די עפענטליכע רוה אינ'ערגיץ נישט געשטערט געוואָרען.

Dr. med. **H. LUBICZ**

ספּעציאַליסט פאַר ווענערישע און געשלעכטס-קראַנקה
צוריקגעקעהרט
צעגעלניאַנאַ 7, טעל. 141-32.
נעהמט אָן פון 8—10 פריה, פון 12—2 נאָכמ. און פון 5—8 אָוועגד. זונטאָג פון 9-11 בייטאָג.

בעפאָר איהר פאָהרט אויף ערהאָלונג!

קויפט איין | קויפט איין

נייעסטע פּערפומען
ערשטקלאַסיגע פּודערן, טואַלעט-זייפען זאָווי אַלערלעי מאָדערנסטע קאָסמעטיקס
צו פאַבריקס-פּרייזען!
אין דער בעקאַנטער פּערפומעריע
י. דרוקער
זאַוואַדזקאַ 5
טעל. 175-92
ריעזיגע און סאָלידע בעהאַנדלונג!
הורט און דעטייל

הורט! | דעטייל!

דער ערשטער נישטגעלונגענער „וויסטעמפ״

דערפאר וועט ער זיצען נאר 2 יאהר אין תפיסה

(א) אין געריכט איז נעכטען פארגעקומען א פראצעס קעגען ראמאן טורעק, וועלכער איז אנגעקלאגט געווארען, אז דעם 11-טען מאי איז ער אין די פלעצער אויף וואדנא גאס בעפאלען איגנאצי גווינט פון זשרודלאווא 11. ביי וועמען ער האט צוגענומען 130 זל.

מחמת דעם, וואס דאס איז געווען טורעק׳ס ערשטער „וויסטעמפ״, איז ער פערמשפט געווארען אויף 2 יאהר תפיסה.

די שטרייקענדע אין דער טריקאטאזש-און פאנטאזיע-אינדוסטריע

(2) דער שטרייק פון די ארבייטער און דער פאסיווער ווידערשטאנד אין דער קליינער טריקאטאזש-אינדוסטריע דויערט נאך אלץ.

מחמת דעם וואס קיינער פון די צדדים האט לעת עתה זיך נישט געווענדעט צום ארבייטס-אינספעקטאר וועגען ליקווידירען דעם סכסוך, רופט צונויף דער אינספעקטאר וואיטקעוויטש אין אנהויב קומענדיגע וואך אויף זיין אייגענע איניציאטיוו א קאנפערענץ.

* * *

(2) נעכטען איז אויסגעבראכען א שטרייק אין דער פאנטאזיע-אינדוסטריע.

עס שטרייקען אלע קליינע פאבריקלעך.

אויסערארדענטליכע אלגעמיינע פערזאמלונג

פון די אקציאנערען פון דער לאדזער האנדעלס-באנק

(א) נאך דעם בעפרייאונגס-אורטייל פאר די דירעקטארען און בעאמטע פון דער לאדזער האנדעלס-באנק, איז כידוע אויפן יסוד פון אן אורטייל פון דער האנדעלס-אפטיילונג ביים לאדזער קרייז-געריכט, געשלאסען געווארען אן אפמאך מיט די קרעדיטארען, און די באנק האט ווידער בעגונען איהר טעטיגקייט.

איצט האט דער ראט פון דער באנק צונויפגערופען אויפן קומענדיגען דאנערשטאג, דעם 24 ד. ח. אן אויסערארדענטליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון די אקציאנערען.

צווישען די דאזיגע אקציאנערען האבען זיך געבילדעט 2 צדדים, וואס איין צד איז פאר׳ן ליקווידירען די באנק, און דער צווייטער – פאר׳ן דערהאלטען די באנק.

ער שטייט און גאפט

די דראזשקע מיט׳ן פערד זענען איהם אוועק

(2) וואצלאוו מיכאלסקי, א דראזשקער פון דער פראפעסארסקא 15, האט נעכטען געמאלדען אין דער פאליציי, אז בעת ער האט זיך מיט זיין דראזשקע אפגעשטעלט נעבען געגשיע-גאס 15, און איז ארונטער אין הויף דערלעדיגען „עפיס א פרי וואטען ענין״, האט איהם געטראפען א גרויס אומגליק:

אז ער איז צוריק ארויס פון הויף – האט ער דערזעהן, אז – ער זעהט נישט זיין פערד און דראזשקע...

זיי זענען איהם ענטקומען, ווי אין וואסער אריין.

ער זאגט, אז דער היזק בעטרעפט אן ערך 1,500 זלאטעס.

געהיימער מארד הינטער לאדז

(2) נעכטען אינדערפריה האט מען אין דעם טייכעל נער, הינטער לאדז געפונען שווימען דעם טויטען קערפער פון דעם נאכט-וועכטער פון אראס לאוויץ, דעם 40-יעהריגען שטשעפאן וואשיאק.

געשווא-אומען איז דער טויטער קערפער א פולשטענדיג נאקעטער, און אויפן לייב זענען געווען בולטע סימנים פון דערמארדען איהם.

פאליציי האלט, אז דאס זענען איהם בעפאלען, דערמארדעט און בערויבט שלעפערס אדער א דעזערטיר, וועלכער האט בעדארפט צו האבען ציווילע מלבושים.

די מערדער ווערען געזוכט.

Dr. med.

L. Berman

צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטען, מענער-שוואכע-בעהאנדלונג און סעקסועלע בעראטונג.

אלע ארט אנאליזען.

ניעס אן פון 8—11 און 4—8 אוו. זונטאג פון 9—1 בייטאג

פאר אונבעמיטעלטע — ?טשניצע-פרייזען.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט בייניאכט דיזשורירען: א. פאטאש (פלאץ קאשטשעלני 10) א כארעמזא (פאמארסקא 12), ע. מילער (פיעטריקאווער 46), מ. עפשטיין פיעטריקאווער 225) ז. גארטשינסקי (פשעיאזד 59), פ. אנטאניעוויטש (פאביאניצער 50).

יודיש טעאטער

„פילהארמאניע״

נארוטאוויטשא 20. דיר.: ד. צעלמייסטער

פערשפעטיגט נישט צו זעהן די גרעסטע טעאטער-אטראקציע!

לעצטע געזעגנונגס-פארשטעלונגען!

היינט לעצטער פרייטאג און מארגן, לעצטער שבת 4 נאכמ. און 9 אוונט קומען אלע לאדזער טעאטער-ליבהאבער זיך געזעגנען מיט דעם גרויסען אמעריקאנער סטאר, דער שטאלץ פון דער יודישער אפערעטע

מיכאל

מיכאלעסקא

צוזאמען מיט דער פענאמענאלער פרימאדאנע

בעטי סימענאוו

אין דער גרויסער אויסערגעוועהנליכער אימפאזאנטער אפערעטען-שלאגער אין 3 אקטען, (6 בילדער), 30 נומערן געזאנג און טענץ, רעקארד-שלאגערס איינס—ביי—איינס

דער לעצטער טאנץ

וועלכע איז איבעראל אנערקענט דורך דער פרעסע און פובליקום.

אין דער אפערעטע „דער לעצטער טאנץ״ נעמען אנטייל איבער 50 פערזאן א טעמפא-קאנצערט צוזאמענשפיל פון די בעסטע יודישע ארטיסטען אין פוילען. א פערגרעסערטער כאר, באלעט, ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון קאמפאזיטאר דוד בייגעלמאן.

8-טובג! מארגען, שבת, האלב 5 נאכמיטאג 8-טובג!

פאפולערע פארשטעלונג צו זעהר בילינע פרייזען.

זונטאג, 12 בייטאג א פריהמארגען-פארשטעלונג פאר ארבייטער-אינטעליגענץ – איינהייטס-פרייזען. —::— פערזארגט אייך בעצייטענס מיט בילעטען.

בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון „פילהארמאניע״.

צווישען שכנים און גלאט אזוי

(2) אויף דווארסקא 52 האט א שכנה׳טע שרעקליך צו׳הורג׳ט די 44-יאהריגע מרים לעווקאוויטש.

* * *

אויף מארישינער 15 האט בעת א געשלעג מעקימען א פערוואונדעטען קאפ דער 33-יעהריגער יאסעל זילבערשטיין (מיאדאווא 5).

צו ביידען איז ארויסגערופען געווארען פאגאטאוויע.

זעלבסטמארדען

(א) נעבען זגערזשער 56 האט זיך אנ׳אומבעקאנטער מאנספערשוין נע׳סם׳ט מיט זאלץ-זויער. אין א בעוואוסטלאזען צושטאנד האט מען איהם אפגעפיהרט אין ראדאגאשטשער שפיטאל. קיין שום דאקומענטען האט מען ביי איהם נישט געפונען.

(א) אויף קלאנאווא 11 האט די 31-יעהריגע סטאניסלאווא קאטשמארקאווסקא צושטויסען א סך גלאז אויף א פראשעק און איהם אראפגעשלונגען. זי האט בעקומען שרעקליכע יסורים און אין א שווערען צושטאנד האט מען זי אפגעפיהרט אין שפיטאל.

א ווארשעווער אריינפאל...

(2) אז איינעם איז בעשערט אנ׳אומגליק, יאגט עס איהם אומעטום נאך...

דארף זיך טרעפען מיט סטאניסלאוו קאטשמארעק׳ן (נאפיורקאווסקיעגא 122) או ער גייט ארויס אינם קהל׳שען בית הכסא פון דעמזעלבען הויף, און אונטער איהם ברעכט זיך איין א ברעט.

דער מענש איז נעבעך געבליבען הענגען אין דער לופט – נישט אהין און נישט אהער – און אט-אט האלטען זיינע הענד נישט אויס און ער ווערט איינגאנצען דערטרונקען.

אויף זיינע גוואלד-געשרייען זענען בעקומען צולויפען דער סטרוזש און שכנים, און ער איז ניצול געווארען פון זעהר א מיאוס׳ן טויט.

דעם הויז-בעזיצער האט מען צונויפגעשטעלט א פראטאקאל.

בלוט, הויט און נערווען-קראנקע

דערגרייכן דורך דעם געברויך פון נאטירליך ביטער-וואסער

Franciszka Józefa

די בעדערנטע פערדייאונגס - פערהעלטנישען עספעהלט דורך דאקטוירים.

ר. איזראעל

דירעקטאר אדאלף גאלד

סענסאציאנעל-שפאנענדער-ראמאן

25 פון יודישען לעבען

קאפיטעל 6

בעדינגונגען פון הערמאן טאובע

דער צווייפעל, וועלכער הערמאן טאובע האט אריינגעווארפען דער פרוי גאלד אין די געדאנקען האט זי מעהר נישט געלאזען רוהען, די פרוי גאלד האט צונויפגעשטעלט איין געשעהעניש נאך דער אנדערער, פערגליכט פערשידענע פאקטען און איבערצייגונג האט זי זיך אנגעהויבען צו איבערצייגען אז הערמאן טאובעס השערה זענען נישט בלאס קיין ווערטער, נאר קענען האבען א גרונט הינטער זיך, זי האט איצט שוין געזוכט ספעציעלע געלעגענהייטען, זיך צו זעהען און צו רעדען מיט הערמאן טאובע, זי האט נישט געוואוסט, אז די זעלבע געלעגענהייטען, זוכט אויך טאובע, איהם אלס פרעזעס פון דער אויפזיכטס-ראט פון דער באנק, וואו דירעקטאר אדאלף גאלד איז בעטאנגען אזא מוראדיגען פערברעכען, האט נישט געפאסט, אז ער זאל זיך פאר מענשען בעווייזען מיט גאלדס פרוי, צופיל אנגעזעהען און בעקאנט איז טאובע געווען אין דער שטאט און צו בעקאנט איז געווען די געשיכטע מיט דעם פערברעכער גאלד, אז טאובע זאל זיך קענען עפענטליך בעווייזען מיט דער פרוי גאלד, דאך האט זיך איהם געוואלט זי אפט זעהן און שמועסען מיט איהר, סוף-כל-סוף האט די פרוי גאלד נישט מעהר אויסגעהאלטען און האט זיך געווענדעט מיט א בריוועל צו טאובען אין דער באנק, בעטענדיג א געשפרעך פון עטליכע מינוט.

דאס ערשיינען פון פרוי גאלד, אין דער באנק, דאס ערשטע מאל נאך דער טראגעדיע, האט ארויסגערופען א געוואלדיגע סענסאציע, אלע בעאמטע האבען זיך אנגעהויבען צו שושקען און מ׳האט געמאכט פערשידענע נישט געפלויגענע פליאט-קעס וועגען דעם ציל פון איהר בעזוך, דאס וואס זי האט זיך אנגעמאלדען צו הערמאן טאובע, וועלכער האט נישט געפיהרט די אייגענטליכע געשעפטען פון דער באנק, האט די סענסאציע נאך מעהר פערשטארקט.

טאובע האט בעקומען דעם אנמעלדונגס-צעטעל פון פרוי דירעקטאר גאלד און איהם איז געווארען שטארק אומאנגענעהם, הגם ער האט געזוכט מיטלען און וועגען ווי אזוי זיך מיט איהר צו זעהען, האט ער דורכאויס נישט געוואלט אז דאס זאל פארקומען אויף דעם וועג. דא האט ער נאר געקענט ערלעדיגען אמטליכע אנגעלעגענהייטען, איהם האט זיך דאך געהאנדעלט וועגען גאר עפעס אנדערש... נישט אויפנעהמען זי האט ער אויך נישט געקענט, כדי נישט ארויסצורופען קיין איבעריגע געשפרעכען און קלאנגען, ער האט זי דעריבער נישט בעפארצוגט, נישט געמאכט קיין ספעציעלע פריווילעגיעס, נאר אנגענומען אינטערעסאנטען לויט דער געוועהנליכער רייה, ביז ס׳איז אנגעקומען די צייט פאר דער פרוי גאלד.

די פרוי איז געזעסען ווי אויף שפילקעס, די בליקען וואס זענען געווארפען געווארען אויף איהר פון אלע זייטען האבען געשטאכען, דאס פנים האט געפלאמט פאר בושה, דאך איז זי געזעסען און אפגעווארט הגלגה׳ר רייה. די האפנונג האט איהר געגעבען אזויפיל כח אז זי זאל קענען אלץ אויסהאלטען און אויסטראגען. זי האט נישט געהאט פעראיבעל אויף טאובען פארוואס ער האט זי נישט פריווילעגירט און זי נישט אויפגענומען אויסער די רייה, זי האט גאנץ גוט פערשטאנען אז אנדערש האט טאובע נישט געקענט האנדלען.

ווען דער וואושני האט אויסגעשריגען איהר נאמען און איבער דעם גאנצען ווארטע-זאל האט זיך דערהערט „ביטע, פרוי גאלד״ איז די פרוי געווען גרייט זיך לעבעדיגערהייט צו בעגראבען, אבי קיינער זאל איהר נאמען נישט הערען און מ׳זאל זי נישט ארורכשפיזען מיט אזעלכע דורכדרינגליכע שרעקליכע אויגען, זי האט זיך באלד אויפגעשטעלט און איז אריין אין דעם גרויסען און שעהן-איינגעארדענטען קאבינעט פון טאובען, זי איז געבליבען שטעהן ביי דער טיר, נישט האבענדיג קיין מוט צו געהן ווייטער, ווייל אייגענטליך האט זי זיך אליין נישט אפגעגעבען קיין רעכנונג נאך וואס זי איז אהערגעקומען, זי וועט דאך טאובען נישט דערציילען, אז עפעס אזעלכעס וואס מ׳קען נישט זעהען און וואס מ׳קען נישט הערען האט זי אהערגעיאגט, דאס דאזיגע געהיימנישפולע האט זי געצוואונגען, אז זי זאל דא אהערקומען, זי איז ערשט געקומען צו זיך, ווען טאובע האט זיך אויפגעשטעלט אראפגענומען די ברילען און העפליך געזאגט:

— ביטע, זיצט פרוי גאלד, מיט וואס קען איך אייך דינען?

— איך פערלאנג גארנישט פון אייך, איהר האט מיך שוין איבערצייגט ביי אונזער ערשטען געשפרעך, אז איך דארף גארנישט בעטען, ווייל עס איז נאך צו פריהצייטיג... דעריבער בין איך טאקע אהערגעקומען, איך וויל אייך בעטען, אז איהר זאלט מיר זאגען ווי עס האלט מיט דעם ענין, צי האט איהר שוין עפעס געטון אין דעם ענין, צי זענען די האפנונגען גרעסער אדער קלענער געווארען, איהר מוזט מיר ענטשולדיגען פארוואס איך האב זיך ערלויבט דא אהער צו קומען, אבער ווען איהר וואלט געוואוסט ווי שווער איך לייד...

— איהר האט ווירקליך שלעכט געטון וואס איהר זענט אהערגעקומען דא אין באנק. דא איז נישט קיין ארט צו שמועסען וועגען די דאזיגע ענינים וועלכע מוזען נאך געהאלטען ווערען בסוד. א חוץ דעם שטעלט איהר זיך אויס אויף דער אפענטליכקייט אז מ׳זאל אייך נאכקוקען, רעדען וועגען אייך און זיך וויצלען אויף אייער חשבון איך בעשולדיג נישט קיינעם און כ׳ווייס נישט אויב ס׳איז ווירקליך אזוי געווען, איך שטעל מיר אבער דאס פאר מיט איין ווארט פרוי גאלד, איך האב וועגען דעם ענין מיט אייך זעהר פיל צו רעדען, אבער נישט אויפן נישט אויף דעם דאזיגען ארט.

— בעשטעלט מיך, וואו איהר ווילט, הייסט מיך קומען, וואו די וועלט האט אן עק און איך וועל קומען.

— און אפשר נישט, האט טאובע לאקאניש געזאגט, אזוי אז פרוי גאלד האט דאס אפילו נישט געהערט. (פארטזעצונג קומט).

פרייע טריבונע

צו דער האַנדווערקער עפענטליכקייט

פאַר וואָס נעהמען מיר נישט קיין אנטייל אין יודישען האַנדווערקער־קאָנגרעס אין וואַרשא

דער צענטראַלער יודישער האַנדווערקער־פאַרבאַנד אין לאָדז און לאָדזער וואָיעוואָדזטווע וועלכער איז דער גרינדער און שאַפער פון די יודישע האַנדווערקער בעוועגונג אין פוילען און האָט נאָך אין די צאַרישע צייטען געהאַלטען הויך די פאָהן פון דער יודישער מלאכה, האָט שטענדיג געלעגט זעהר שטאַרקע האָפענונגען אויף האַנדווערקער־צוזאַמענפאָהרען וואָס זאָלען רעפּרעזענטירען דעם גאַנצען יודישען האַנדווערקער־כלל אָהן אונטערשייד פון פאַרטיי־אַנשויאונג און ריכטונג, אַנערקענענדיג אַז א האַנדווערקער־צוזאַמענפאָהר מוז טראָגען אַ אומ־פאַרטייאישען ריין ווירטשאַפטליכען כאַראַקטער.

אָבער לוידער איז ענטוישונג יאָגט דער צווייטער. די שטענדיגע קללה וואָס האָט געשוועבט איבערן יודישען האַנדווערקער־אָרגאַניזם אַ קללה וואָס האָט שוין נישט איין מאָל צושטערט אונזערע שענסטע אידעאַלען, האָט אויך אין איצטיגען מאָמענט, — אין דער צייט פון דער שווערער ווירטשאַפטליכער דעפּרעסיע, וואָס מאַכט א תל פון אונזערע וואַרשטאַטען — בעגראָבען די שענסטע האָפנונג פון יודישען בעל מלאכה.

צוליב פּחותות מצד די אָרגאַניזאַטאָרען זעגען די עלטסטע שטאַרקסטע און אויסגעפּרובסטע האַנדווערקער־אָרגאַניזאַציעס אין פוילען, צום קאָנגרעס נישט איינגעלאַדענט געוואָרען, די בעסטע און געטרייסטע יודישע האַנדווערקער־עסקנים זענען צום צוזאַמענפאָהר נישט צוגעלאָזט געוואָרען.

די דאָזיגע פּאָליטיק האָט דערפיהרט דערצו, אַז מיר קאָלען אָננעהמען אַ נעגאַטיווע שטעלונג צום קאָנגרעס, מיר ווילען נישט און טאָרען נישט צולעגען אַ האַנד צו דער דאָזיגער ריין פּאָליטיש־טישע אימפּרעזע, וואָס האָט איין ציל קרעמערישע אינטערעסען.

דאָס גאַנצע לאָדזער יודישע האַנדווערקערטום וועט זיך דעריבער אין אַזאַ צוזאַמענפאָהר נישט בעטייליגען.

זאָל דער גאַנצער יודישער האַנדווערקער כלל וויסען, אַז דער קעצטיגער קאָנגרעס אין וואַרשאָ רעפּרעזענטירט בשום אופן נישט דאָס יודישע האַנדווערקערטום אין פוילען און קאָן דעריבער נישט געהמען זיך די רעכט צו רעדען אין זיין נאָמען.

דער ראַט און פערוואַלטונג פון צענטראַלען יודישען האַנדווערקער און קלייך־אינדוסטריעלער פערבאַנד אין דער לאָדזער וואָיעוואָדזטווע.

אינ'ם נאָמען פון די מעהרהייט יודישע ראַטמענער אין דער האַנדווערקער־קאַמער אין לאָדז (—) ז. מאָשקענבערג.

טישלער, שניצער און דרעקסלער־צעך
מאָלער־צעך,
טאַפּעצירער־צעך,
קאָנדיטער־צעך,
שלאָסער־צעך,
זייגערמאַכער, יובילער און גראַווירער־צעך,
היטעל־מאַכער־צעך,
בלעכער־צעך.
קירזשנער־צעך,
פריזיער־צעך,
קאַפּעלושמאַכער־צעך,
פליישהעקער און וואורשט־מאַכער צעך
מוירער צעך,
שטעפּער־צעך,
בוכבינדער צעך,
האָטלער צעך,
דרוקער־קאָרפּאָראַציע,
צוקערלעך־מאַכער פעראיין,
שטריקער פעראיין,
וואַליזען־מאַכער פעראיין,
טאַמבורירער פעראיין,
וועשנייער פעראיין,
זאָקענמאַכער פעראיין,
פאַרבער פעראיין,
פאַרמירער פעראיין,
גלעזער פעראיין,
קעטלער פעראיין,
שאַכטעל־מאַכער קאָרפּאָראַציע,
און דאַמען־שניידער פעראיין.

אונטערגעוואָרפען אַ קינד

אינם טויער פון אויספאַרשונגס־אַמט

(א) אַנ'אומבעקאַנטע פרוי האָט אונטערגעוואָרפען אַ 3־חדשים'ריג מיידעלע אין טויער פון אויספאָרשונגס־אַמט אויף קילינסקיעגאָ 152.

דאָס קינד איז איבערגעשיקט געוואָרען אין זשלאָבעק, און די פּאָליציי זוכט די פערברעכעריש מוטער.

זיך אויפגעהאַנגען

אויף ריבנא 9, האָט העגען קראָן 50 יאָהר אַלט זיך נעכטען אויפגעהאַנגען. „חסד של אמת" פערנעמט זיך מיט דער לויה.

פון רעווי־טעאַטער „נאָווי־גאַנג"

שרודמיעסקאַ 17

היינט און טעגליך די גרויסע שלאָגער־פּרעמיערע אין 2 טיילען „האַללאָ לאָדז" און „צירק פון בוש" אויף דער בינע אַ סך איבעראַשונגען, טיגערס, העלעפאַנטען, בוכערערס און אַנדערע צירק־אַטראַקציעס. אָנהייב 8.15 און 10 אָוונט. עס נעהמען אַנטייל די בעסטע קינסטלערישע קרעפטען פון דער טרופּע.

אָרטאָפּעדישער אַנשטאַלט

פּראָטעזען, גאָרסעטען, אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען אַלער אַרט, לייכטע פּלאַטפוס־איינלאַגען בעגען פּיס־שמערצען אַלס נאָך גיפּס־אַבדרוק.

Dr. med. Lubicz u. Villy Simonović

פּיעטריקאָווער 119, טעל. 231-81.

ד"ר מעד.

מ. העללער

ספּעצ. פאַר הויט און וועגערישע קראַנקהייטען און מענער־שוואַכע

צוריקגעקעהרט

8 טראַוגוטאַ 8, טעל. 17989.

נעמט אָן ביז 10 פריה און פון 4—8 אָוו. פאַר פרויען אַ ספּעציעלע וואַרטע־זאַל. אונבעמיטעלטע לעטשניצע־פּרייזן

מ. מיכאַלעסקאָ'ס גאַסטראָלען אין פילהאַרמאָניע

דער ערפאָלג פון די אַמעריקאַנער געסט אין „פילהאַרמאָניע" וואַקסט כסדר. די פּיעסע „דער לעצטער טאַנץ" האָט זעהר אַ שפּאַנענדן אינהאַלט. אַ רייה הומאָריסטישע סצענעס און אַ שפע מיט די האַרציגע געדאַנקען. הערען זינגען מיכאַלעסקאָ'ן און בעסי סימאָנאָוו איז אַ גייסטיגע גענוס. היינט און מאָרגען ווערט ווידערהאָלט די אָפּערעטע „דער לעצטער טאַנץ" מיט מיכאַלעסקאָ און בעסי סימאָנאָוו אין די הויפּטראָלען.

האַנקע!

זאָלסט זענען דיר מוחל, אַבי קום שבת. דעם 26־טען ד. ח. אין העלענאָוו

אויף דער זומער־רעדוטע פון דער פּרעסע.

פון דער לאָדזער בערזע

85.00	באַנק פּאָלסקי — — — —
39.25	3 פּראָצענטיגע בודאָוולאַנע —
50.00	4 „ דאָלאַרובקאַ —
53.00	7 „ סטאַבּיליזאַציע (אמ.)
45.35	8 „ וואַרשאָווער פאַנד־בריף
41.50	8 „ לאָדזער „ „
29.51	ענגלישער פונט — — —
6.65	דאָלאַר — אָפיצ. 6.72, נישט אָפיצ. —
9.00	גאָלד־דאָלאַר — — —
4.75	גאָלד־רובל — — —
2.11	דייטשער מאַרק — — —

CASINO

היינט און פאָלגענדע טעג! די נייעסטע שאַפונג פון Metro-Goldwyn-Mayer

די ווייסע לילע

רעזשי: VICTOR FLEMING

אין די הויפּטראָלען:

CLARK GABLE
HELENA HAYES
LEWIS STONE

אויסער'ן פּראָגראַם: לעצטע־אַקטואַליטעטען.

היינט אָנהייב 4.30 נאָכמ. — שבת און זונטאָג 12 און 2 נאָכמיטאָג פריהמאָרגען־פאָרשטעלונגען צו נידריגע פּרייזען.

בילינער אויספלוג קיין גלאָוונאַ

דורך די בעמיהונג פון היגען וואַגאָן־לי־קוק ווערט אָרגאַניזירט אַנ'אויספלוג קיין גלאָוונאַ, אָפּפאָהר היינט פרייטאָג 4.18 פון קאַלישער באַהן, צוריקפאָהר זונטאָג 9.35 אָוונד.

אָפּפאָהר זונטאָג 7.28 פריה און צוריקפאָהר אין זעלבען טאָג 9.35 אָוונד.

פּרייז אַהין און צוריק 3 זלאָטעס.

בילעטען צו בעקומען אין ביוראָ פון „וואַגאָן־לי־קוק" פּעטריקאָווער 64.

הנחה־רייזעס אין די קור־ערטער

די היגע אָפּטיילונג פון וואַגאָן־לי־קוק אָרגאַניזירט אין משך פון די לויפענדע וואָך פאָלגענדע הנחה־רייזעס:

קיין קריניץ, אָפּפאָהר זונטאָג דעם 20־טען ד. ח. 9.40 אָוונד, פון פאַבריקס־באַהן־הויף מיט אַ דירעקטען צוג און בוממערירטע פּלעצער, די רייזע בעטרעפט 3־טע קלאַס 22.80 זל. 2־טע קלאַס — 34.20 זלאָטעס.

קיין טרוסקאַוויעץ, אָפּפאָהר זונטאָג ד. 20־טען ד. ח. 8.08 אָוונד, פון קאַלישער באַהן, מיט אַ דירעקטען צוג, רעזערווירטע פּלעצער, די רייזע בעטרעפט 3־טע קלאַס 26.90 זל, 2־טע קלאַס — 38.10 זלאָטעס.

קיין גדיניע, אָפּפאָהר מאָרגען שבת און זונטאָג 9.25 אָוונד פון קאַלישער באַהן. בילעטען צו 18 זל. און 27 זל.

קיין טשעכאָטשינעק אָפּפאָהר היינט פרייטאָג דעם 18־טען ד.ח. און שבת דעם 19 ד.ח. 12.57 בייטאָג פון קאַלישער באַהן מיט אַ דירעקטען צוג, אָפּפאָהר פון טשעכאָטשינעק זונטאָג דעם 20טען ד.ח.

אויף די אַלע אויבענדערמאָנטע אויספלוגען קען מען בעקומען בילעטען אין רייזע ביוראָ פון „וואַגאָן־לי־קוק" פּעטריקאָווער 64, פון 9 פריה ביז האַלב 2 מיטאָג און פון 3 ביז 8 אָוונד.

הלמאי שלאָפסטו איז־די זאכען?

אז דו קענסט אָנגענעהם פערברענגען די נאַכט פון שבת ד. 26. אויגוסט אין העלענאָוו

אויף דער זומער־רעדוטע פון דער פּרעסע?!

צום אנהויב פון שול־יאָהר

זונטאַג פייערליכע תפילה פאַר יודישע שילער אין סינאַגאָגע

אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן אָנהויב פון שול־יאָהר, וועט זונטאָג דעם 20־טען אויגוסט, פריה, פּאַרקומען אין דער סינאַגאָגע אויף אַל. קאָשטשושקי, אַ פייערליכע תפילה פאַר די יודישע שילער.

פּלוצלינג געשטאָרבען

נעכטען 4 בייטאָג איז יעקב ציפּריס, גדאַנסקאַ 76, אַ סוחר 52 יאָהר אַלט, אַריין צו „פּליטאַל" אין פאַבריק און איז דאָרטען פּלוצלינג געשטאָרבען. „חסד של אמת" אָרדענט היינט איין די לויה.

ביי די שניידער

די שניידער־פאַכקאָמיסיע ביי די קלאַסען־פאַראייניגונג האָט אויף אַנ'אַלגעמיינער זיצונג בעשלאָסען צו קאָנטראָלירען אין די פאַבריקען וואו עס ווערט נישט אָפּגעהיטען דער 8 שעהדיגער אַרבייטסטאָג, גלייכצייטיג האָט זיך געווענדען די פאַכקאָמיסיע מיט אַ בריף צום הויפּט־אַרבייטס־אינספּעקטאָר ער זאָל בעשטימען אַ קאָנפערענץ כדי איהם פאָרשטעלען די אַלע ערטער מיט אַדרעסען פון די פאַבריקען וואו די אַרבייטס־צייט ווערט נישט אָפּגעהיטען. דערווייל האָפען די שניידער צושטעלען די דאָזיגע אַדרעסען.

ווער ווייסט?

דינסטאָג אינדערפריה איז אוועקגעגאַנגען פון דער היים פון דאָלנאַ 10 די פרוי שרה וואַדקאַ, 45 יאָהר אַלט, נישט ביים קלאָהרען פערשטאַנד און ביז איצט נישט צוריקגעקומען.

ווער עס ווייסט יועגען איהר ווערט געבעטען זיך אָפּצורופען אהיים אָדער מודיע צו זיין ביי העריש וואַדקאַ דאָלנאַ 10.

קלאַנג־קינאָ CAPITOL

היינט פּרעזענטירען מיר דאָס פּרעכטיגסטע מייסטערווערק פון אונגעוועהנליכען אינהאַלט א. ג.

מאַסקעס פון Dr. FU-MANCZU

אונגעוועהנליכער מזרח־פילם פול גרויל און עמאָציע, מיט דעם מייסטער פון דער אונפערגעסליכער מאַסקע אַלס פראַנקענשטיין

BORYS KARLOFF

Myrna Loy, Lewis Stone, Jean Hersholt

אָנהייב 5 נ"מ, שבת און זונטאָג 12 בייט.

POLSKIE TRANSATLANTYCKIE TOWARZYSTWO OKRĘTOWE S. A.

LINJA

GDYNIA - AMERYKA

Regularna Komunikacja Okrętowa

z Konstancy **do Palestyny**

POD POLSKĄ BANDERĄ

okr. „POLONIA" — 15.000 tonn

Wszystkie miejsca w kabinach — **Wyżywienie Rytualne.**

Inform. i sprzedaż biletów:

Linja Gdynia—Ameryka,

w WARSZAWIE, ul. Marszałkowska 116
„ GDYNI, ul. Waszyngtona
„ LWOWIE, ul. Na Błonie Nr. 2
„ KRAKOWIE, ul. Lubicz Nr. 3
„ RZESZOWIE, ul. Grottgera Nr, 1004
oraz w biurach podróży.

ראַדיאָ־פּראָגראַם

פרייטאָג, דעם 18 אויגוסט 1933

11,57 צייט־סיגנאַל, 12,05 קאָנצערט, 12,25 פּרעסע, 12,33 קאָמוניקאַט, 12,35 קאָנצערט, 12,55 ידיעות, 2,55 גראַמאָפאָן, קאָמוניקאַטען פון לאָדז, 4,00 בעטהאָווען־קאָנצערט, 5,00 איבערזיכט איבער די נייעסטע אויסגאַבען, 5,15 קאָנצערט, 6,00 רעפעראַט, 6,20 פערשידענעס, 6,40 אודיציע, 6,55 מוזיק, שמועסען, 7,15 אָפּערע פון מאָצאַרט, טראַנסמיסיע פון זאַלצבורג, 8,30 ידיעות, 8,55 טראַנסמיסיע פון זאַלצבורג, 10,05 קאָנצערט פון טשעכאָטשינעק, 10,25 ספּאָרט, 10.35 קאָמוניקאַטען, 10,40 קאָנצערט פון טשעכאָטשינעק.

* * *

אויסלאַנד

7,15 ווין — אָפּערע פון מאָצאַרט, 7,30 ריגאַ — בעטהאָווען־קאָנצערט, 8,00 לאָנדאָן — בעטהאָווען־אָוונד, 8,00 קעניגסוואוסטערהאַוזען — סימפ. קאָנצערט.

שבת דעם 19־טען אויגוסט

11,57 צייט־סיגנאַל, 12,05 גראַמאָפאָן, 12,25 פּרעסע, 12,33 קאָמוניקאַט, 12,35 מוזיק, 2,55 גראַמאָפאָן, קאָמוניקאַטען פון לאָדז, 4,00 אודיציע פאַר קראַנקע, 4,30 רעפעראַט, 4,50 גראַמאָפאָן, 5,00 רעפעראַט. 5,15 קאָנצערט, 6,15 רעפעראַט, 6,35 קאָנצערט, 7,20 פערשידענעס, 7,40 ליטעראַרישע פערטעלשעה, 8,00 לייכטע מוזיק, 9,05 ידיעות, 9,15 קאָמוניקאַט, 9,30 קאָנצערט פון פוילישע מוזיק, 10,00 גראַמאָפאָן. 11,30 פערשידענע ידיעות.

* * *

אויסלאַנד

7,30 ריגאַ — שטרויס־אָוונד, 8,00 פּאַריז — אָפּערע „ריגאָלעטאָ", 8,00 לאָנדאָן — קאָנצערט.

מעלדונגען

דער אויפענטהאַלט אין דער קאָלאָניע פון דער יודישער געזעלשאַפט פאַר לאַנדקענטשאַפט אין קאַזימיערזש 2 וואָכען בעטרעפט 63 זל.

אַכטונג, דאַמען מאַגאַזין־אַרבייטער!

זונטאָג דעם 20 אויגוסט 8 אָוונד קומט פאָר אין פעראיין זאַוואַדזקע 1 אַ פאַך־פערזאַמלונג פון אַלע דאַמען מאַגאַזין־אַרבייטער, קומט פּינקטליך.

די אָרגאַניזיר־קאָמיסיע.

די לאַנגיעהריגע

דרוקעריי און ליטאָגראַפיע

י. גרינבערג

לאָדז, וסכאָדניאַ 45

טעל. 131-90.

פיהרט אויס אַלע אַרט דרוק אַרבייט ווי:

בריפבויגען, רעכנונגען, קאָנווערט, פּאָסט־קאַרטען, אַדרעס־קאַרטען, וויזיט־קאַרטען, פלוג־בלעטלעך א. א. וו.

צו זעהר ביליגע פּרייזען.

שיינע אויספיהרונג. רעעלע בעהאַנדלונג.

די שעהנע בערטא

(ענדע פון דער 9. זייט).

שנעלער, שנעלער... מיין מאן קען יעדער מינוט אריינקומען...

יא, פון דעם האב איך נאך נישט געטראכט. אבער דאס איז געווען איהר ערשטע „געהאבק... און איך האב הארט א זאג געטאן:

— ער איז טויט!

זי האט ארויסגעלאזט א ליידיגע געשריי, א פארציטערטע, האט זי זיך אנגעבויגען און אויסגעצויגען די האנט נאך איהר שאל. זי האט אנגע־ מיט א שוידער זי גלייך צוריקגעכאפט. די האנט פון דעם טויטען האט נישט נאכגעגעבען די שאל, גאר האט זיך אויפגעהויבען און איז שווער צוריקגעפאלען, ווען בערטא האט באכגעלאזען די שאל.

— נעמט איהם אוועק! — האט זי אויסגעשריען — נעמט איהם אוועק פון דאנען! מיין מאן טאר איהם דא נישט טרעפען!

איך האב זיך אויפגעשטעלט. איך האב שוין געוואוסט, וואס צו טאן. אבער דא האט זי יודער אויסגעשריען נישט מיט איהר קול:

— צו אייך, דאקטאר, נעהמט איהם ארונטער צו אייך... ער איז געשטארבען ביי אייך, איהר דערט, ביי אייך... שטעלט אוועק וויין און צוויי גלעזער אויפ'ן טיש... דאס וועט אלץ מאכען קלאר און איך וועל זיין געראטעוועט...

יא, גאר דאס אליין איז איהר איצט געלעגען אין זינען. איהר נאמען! וואס האט איהר דען אויסגעמאכט, וואס איהר געליבטער איז וועגען טויט, וואס ער איז געשטארבען אין איהרע אָרעמס? זי האט נישט געוויזען קיין סימן פון וועהטאג, פון טרויער. איהר איינציגע מורא איז געווען, אז מען זאל נאר נישט אויפדעקען דעם אמת. איך האב גע־ מיינט, אז אט וועט זי אין פערצווייפלונג זיך א יואר־ טאן איבער דעם טויטען, קושען די לעצטע ווארעמ־ קייט פון זיינע ליפען און זיך ווינשען צו שטארבען מיט איהם... אבער ניין, איהר ליבע צו בענ'ען איז געווען א סך, א סך קלענער פון איהר ליבע צו זיך.

א מינוט אדער צוויי בין איך געשטאנען אומ־ בעוועגליך לעבען איהר, אויפגעטרייסעלט מעהר פון איהר הארצלאזיגקייט, איידער פון דעם טויט, זי האט געקוקט מיט אויסגעשטשטע אויגען אויף מיר. האט געווארט, אז איך זאל זיך שוין א נעהם טאן צו דער „ארבייט". זי האט זיך דערשראקען פאר מיין אומבעוועגליכקייט, האט אוודאי גערעכ־ נעט, אז איך האב נישט קיין חשק צו טאן, וואס זי פערלאנגט פון מיר, אז איך בין נישט דער מענש, וואס מען קען זיך אויף איהם פערלאזען, אז ער זאל ארויסשלעפען א פרוי פון א צרה. בע וועגט פון איהר פרויען־אינסטינקט, האט זי פלוצלינג אפגעטאן די שרעקליכסטע זאך, וואס האט אויף שטענדיג פערמיאוס'ט די פרוי אין מיינע אויגען, האט אויסגעגעוממען דעם צוטרוי צום מענשען און אפגעשוויט אין מיר יעדען געפיהל פון ליבע...

זי האט פלוצלינג דיך א ווארף געטאן צו מיר, האט ארומגעוויקעלט איהרע בלויזע אָרעמס ארום מיין האלז, האט מיך גענומען קושען, דריקען צו זיך און צוגעזאגט צו ווערען מיין געליבטע...

זי האט ארויסגעשטאמעלט צארטע רייד, וואס זי האט אוודאי ערשט מיט א שעה צוריק געהאט איינ געריימט בענ'ען. זי האט מיר געשוואוירען, אז זי וועט מיר אייביג פערבלייבען געטריי, אז זי האט פון שטענדיג אן נאר מיך ליב געהאט, מיך אליין, און בענ'ען האט זי ליב געהאט נאר דערפאר, ווייל ער איז געווען מיין פרייגד.

זי האט געשמייכעלט, האט מיר געגלעט די האר, האט מיך געקושט, האט זיך געטוליעט צו מיר.

— און איצט טראג איהם, מיין ליבער ארונ־ טער — האט זי געזאגט — און זאל עס הייסען, אז ער איז געשטארבען ביי דיר...

ווי ווייניג אכטונג זי האט עס געמוזט האבען פאר זיך, ווי גרינג זי האט עס געמוזט שעצען איהר אייגענעם ווערט, צו וועלען ראטעווען איהר נא־ מען אויפ'ן חשבון פון איהר מענשליכקייט — ווי אזוי פערשעמט, ווי הארצלאז, ווי אונמענשליך!

עס איז געווען דאס איינציגע מאל, וואס איך האב א פרוי וועה געטאן; איך האב זי מיט כוח אפגעשטויסען פון זיך. זי איז געלעגען ביי מיינע פיס, האט געכליפעט און ארויפגעקוקט מיט געבעט צו מיר. און דעמאלט האב איך גענומען מיין טויטען פריינד און איהם ארונטערגעטראגען צו זיך, קרעכ־ צענדיג פון וועהטאג און פון דער שווערער משא. ווען איך האב זיך אומגעקעהרט צוריק צו פער־ שליסען די טיר פון דרויסען, האב איך געפונען צוזאמענגעוואָרפען אין קארידאר דעם טויטענ'ס ראק, הוט, מאנטעל און שטעקען. די שעהנע בערטא האט גארנישט פערגעסען, האט בעוויזען יעדען שפור פון איהר פאלשקייט...

דער טויטער איז געלעגען ביי מיר. איך האב פערלוירען אין איהם מעהר ווי א פריינד. איך האב פערלוירען דעם גלויבען אין דער פרוי, דעם צוטרוי צו איהר...

מיין געשיכטע איז געענדיגט. בען איז, הייסט עס, געשטארבען ביי מיר, אין מיטען רעדען. מען האט איהם בעגראבען, און דער שענסטער קראנץ בלומען איז געקומען פון דעם באנקיר ה. און זיין פרוי. די שעהנע בערטא'ן האב איך נאך דעם בע־ געגענט נאר פון דערווייטענס. זי האט צוגעפייפט דעם מאן, ער זאל קויפען א הויז אויסער דער שטאט, און מיך, אלס דאקטאר, האט ער אויך מעהר נישט גערופען...

אמביליגסטע און רעעלסטע קויפט מען
מעטאל-בעטען, מאטראצן אלערארט
קינדער-וועגעלעך
אין א גרויסען אויסוואהל וויזשימאטשקעס,
איין-קאסטענס, פעלד-בעטען-פאטענט Perfekt
א. ד. גל. ביי דער עלטסטער פירמע
עקזיסטירט פון 1896
J. B. WOŁKOWYSKI
פאבריק-לאגער:
Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70.
עס ווערען אויסגעבארגט בעטען אויף זומער-וואוינונגען.

לאדז-תל-אביב
פירמע
PRZEDBORSKI, KOLNER i S-ka
ul. Sienkiewicza 6, tel. 129-25
האט איינגעפיהרט א רעגולערע סחורה-קאמוניקאציע
לאדז - יפו אויף זעהר גינסטיגע בעדינגונגען
זעמטליכע אינפארמאציעס אין עקספארט-אנגעלע־
גענהייטען אויף דער גאנצער וועלט ערטיילט אומזיסט
די פירמע פשעדבארסקי, קאלנער און קאמפ.

Fabryka wyrobów metalowych
Br. Rozner, Łódź,
Limanowskiego 129,
tel. 185-52
מיר פיהרען אויס אלערליי שפאנך ארבעטען פון פערשידענע מעטאלען.
ספעציאליטעט: ליטערס און מעשלעך צו שיך און האלמיט.

ענדליך אין פערשוואונדען מיין פערעלטערטער אדמשיסט
וויל „Lebewohl“
איז אן'אונגעווערהנליך מיטעל.
צו פערלאנגען אין אלע אפטייקען און סקלאר-אפטעקעס אויס־
דריקליך „LEBEWOHL“
אינדערושע אויסארבעטונג.

אוועק מיט אונזערע פיינד!
קארעלובען, פרוסאקעס און אלערליי
חערים — דאס זענען די פערשפרייטער
פון אנשטעקונג און פערשידענע אנ־
שטעקענדע קראנקהייטען.
מ'דארף זיי גרינדליך פערניכטען
מיט דער הילף פון ערפאלגרייכען
און ראדיקאל מיטעל ווי עס איז
„FLURIN“
צו פערלאנגען אין אלע אפטייקען
און סקלאר-אפטעקעס. 1675

ווייכטיג בייעס
פאר סוויטער- און טריקאטאזש-
פאבריקאנטען!
דערמיט מאך איך בעקאנט, אז צום סעזאן
איז מיין הורט-גאלאנטעריע-געשעפט
פערזעהן מיט א גרויסען אויסוואל פון די בעסטע
רייז-פערשלוסען
צו אויסערסט ביליגע פרייזען.
קומט און איבערציינט אייך!
מיט אכטונג
H. APFELBAUM
Łódź, Północna 2,
tel. 142-92.
P. K. O. 68-384.

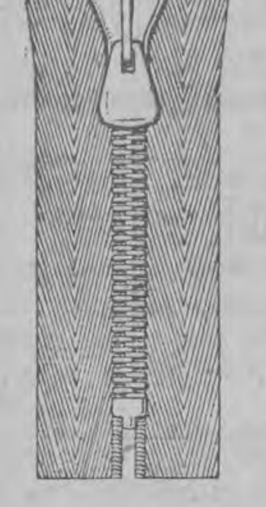

ווייכטיג פאר עלטערן!
בעזה"ת צום נייעם שול-יאהר תרצ"ד 1933/34 ווערט אויסגע־
בעסערט מיין בוואוסטער חדר אויף זאוואדזקא 29
אין הויף, לינקע אפ. מיט גרויסע היגיענישע צימערן, פריש
רעמאנטירט, מיט אלע בעקוועמליכקייטען און מיט דער מיט־
ארבייט פונ'ם לאנגיעהריגען פראקטיצירטען מלמד און פעדאגאג
ר' יעקב איינשידלער מזדונסקא וואלע אויך ווערען אנגע־
זשירט די טיכטיגסטע פעדאגאגישע קרעפטען. מיר האפען, אז
אונזער חדר וועט ווערען אויפגעשטעלט אויף גוטע יסודות.
אויך האבען מיר א ספעציעלען מענש צו ברענגען און אהיימצו־
פיהרען די קליינע קינדער. געדענקט דעם אדרעס:
29 זאוואדזקא 29 אין הויף, לינקע אפיציינע
ישראל שווארצאק.
קומט און איבערצייגט אייך! — צוליב'ן קריזיס הנחה-פרייזען!

פערשרייבט אייערע קינדער אין די
בּאראכאוו-שולען!
עס ווערען אנגענומען שילער אין דער
7-קל. יודישער פאלקס-שול א. נ. ב. באראכאוו,
שרודמיעסקא 7
אין 7-קל. יודישער פאלקס-שול א. נ. י. ל. פרץ,
פלאץ קאשטשעלני 4
ווי אויך קינדער אין עלטער פון 4 יאהר אן אין
קינדער-היים א. נ. י. שורעס,
פל. קאשטשעלני 4.
די קינדער, וואס בעזוכען די באראכאוו-שולען זע־
נען יוצא דעם שול-צוואנג.
איינשרייבונגען ווערן אנגענומען טעגליך פון 8–10
אוונט אין דער באראכאוו-שול שרודמיעסקא 7. 4200

ווערקשטעל שירמס
פון
און שפאציר-שטעקענס
ס. פייגענבוים
לאדז, נארוטאוויטשא 19
עמפפעהלט אין א רייכען אויסוואהל פון קאלירטע דאמען- און
מענער-שירמס און שטעקענס צו קאנקורענץ-פרייזען.
נעהמט אן אלערליי רעפעראטורען פון שירמס און שטעקענס.

א לאנגיעהריגער
מיליטער-בעאמטער
ערטיילט אייך עצות און אנווייזונגען
פאר צוריקגעקומענע פון אויסלאנד
וועלכע האבען צייב וועלכע עס אין
סיבות נישט דורכגעמאכט דאס מיליטער־
דינסט. :-: ספעציאליסט אין שרייבען
פון ביטעס פער
איינציגע שפיליזערס
ב. מאך פיטריקאווער 10

Lekarz-Dentysta
Jakób Karmazyn
2 Południowa 2
צוריקגעקעהרט.
נעמט אן פון 9–1 און פון 3–7 נאכמ.

"PRACA"
פראפעסיאנעלע קורסען פאר פרויען
ביי דער געזעלשאפט צו פערשפרייטען
פראפעסיאנעלע ארבייט צווישען יודישע
פרויען אין לאדז, וואלטשאנסקא 21,
טעל. 15=167
נעמט אן איינשרייבונגען אויף פאלג. פאכען
1) נוצליכע קונסט-ארבייט-שטיקעריי
2) דאמען-שניידעריי — צושניידען
3) גארסעטען — צושניידען
4) הוט-פוצעריי
5) וועש — צושניידען
6) אנדולאציע. 7) מאניקיור.
דער סעקרעטאריאט איז טעטיג פון 15
אויגוסט פון 10 ביז 1 נאכמ.

פאהרעט אויף א ראווער
קען מען זיך אויסלערנען אויף דעם
וועלאדראם,
קאנסטאנטינער 16
דארט ווערען אויך אויסגעבארגט ראווערען
אויף אויספלוגען. עס ווערען אנגענומען
אלערליי רעפעראטורען פון ראווערען
צו ביליגע פרייזען. 4121

כירורגישער קאבינעט
Dra med.
M. Kantora
איז געווארען איבערגעטראגען
אויף זשעלאנא 5
טעל. 22=112
נעהמט אן פון 1–3 און פון 6–8 אוו.
קאסע-פרייזען.

Dr. med.
Ignacy Margolis
OKULISTA
Al. Kościuszki 9, tel. 165-17
POWRÓCIŁ.

צאהן-ארצט
St. Gelberg
14 זאוואדזקא 14, טעל. 108-33
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 10–2 און פון 4–7 אוו

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער
און הויט-קראנקהייטען. בעהאנדלונג
פון מענער-שוועכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
צוריקגעקעהרט
נעהמט אן פון 8–11 און פון 5—9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9 – 1 פארמיטאג.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Doktór
ŁAGUNOWSKI
powrócił
Piotrkowska 70
i róg Traugutta
Tel. 181-83.
choroby skórne
weneryczne
imoczopłciowe
Gabinet Roentgenoleczniczy.
Przyjmuje od 8^{30} do 10 1 — 2^{30}, od 6 do 8^{30} w w niedzielę i święta od 10–1.
Oddzielna poczekalnia dla pań.

לעהרערס
מיט רעגירונגס-רעכט
18 יאהר פראקטיק,
ערטיילען פויליש,
יודיש, פראנצויזיש,
עספעראנטע, דייטש,
בוכהאלטעריע און
מאטעמאטיק.
שוו. יאקובא 12
רעכטע אפיצינע, 1-
טער שטאק, וואוי־
נונג 30, שיף.

לעהרערין
גוטע פעדאגאגין
ערטיילט אונטעריכט
דאר דערוואקסענע,
אין פוילישע, יודישע
און דייטשע שפראכען
צו ביליגע פרייזען.
לאסמאן,
בזשעזשינער 15.

לעכער
צו וועש און הפנט־
שקעס ווערן געמאכט
שרודמיעסקא 8

לעטשניצע
זגערזשער 17
נעהמט אן קראנקע אין
אלע ספעציאליטעטן
פון 9 פריה ביז 7 א זייגער אוונט.
וויזיט 3 זל.

Zakład Leczniczy
POŁOŻNICZO - GINEKOLOGICZNY
ul. EWANGELICKA 18
(Sienkiewicza 83)
Ordynują: Dr. med. Sz. Eigerowa
i Dr. med. J. Baum
Zapisy na porody I i II klasy.

מאטארען עלעק־
טרישע
נייע און גענוצטע צו זינדריגסטע פרייזן
רעפעראטור-ווערקשטעל. איבערוויקלונג
פון מאטארען און דינאמא-מאשינען, עלעק־
טרישע קראפט-אינסטאלאציעס און ליכט
און סיגנאליזאציע פיהרט אויס
Przedinżyn. ElektrMech. Maurycy Rak
Zawadzka 12, tel. 214-11.
גרויסער אויסוואל פון ראדיא-אפאראטען אויף לאגער

פייער און גנבות-
פערזיכערונגען
אויף לייכטע בעדינגונגען ערלעדיגט
שנעל און פינקטליך דאס בעקאנטע
פערזיכערונגס-ביורא
שיינבערג,
פילסודסקיעגא 39, 39
טעל. 04=129.
בעמערקונג: אגענטען ווערן אנגענומען
נעבען פראוויזיע אין פעסטע געהאלט
טעגליך פון 8—11 פארמיטאג. 3791

ווייכטיג פאר די, וואס הייראטען!
ווער עס וויל איינשפארן געלד ביים
איינקויפען פון מעבעל, איז נור צו
בעזוכען די פירמע
ח. רעכט, נארוטאוויטשא 9
אין הויף, וואו מען בעקומט דעם שענסטען
אויסוואהל מעבעל צו ביליגע פרייזען. 3938

Dr. med.
S. Kantor
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און
הויט-קראנקהייטען.
בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
וואוינט יעצט אויף
90 פיעטריקאווער 90
טעל. 45=129
נעמט אן פון 8–2 בייטאג און 5–9 אוו.

NOWOCZESNE ZAWODOWE **KURSY** **Kroju, modelowania i szycia** damskiego i dziecinnego koncesjonowane przez Ministerstwo W. R. i O. P. Długoletniej instruktorki T-wa „Praca" w Łodzi, dyplomowanej mistrzyni Izby Rzemieślniczej **Liny Kaufman** Łódź, Narutowicza 49, tel. 207-23

Kancelarja czynna od 9–13 i od 15–19 w. **Po ukończeniu kursu wydaje się dyplomy.** CENY PRZYSTĘPNE.

פארק HELENÓW

מארגעז, שבת, דעם 19-טען אויגוסט ד. י. 5 א זייגער נאכמיטאג

א גרויסער סימפאנישער קאנצערט

אונטער דער לייטונג פון דיר. TEODOR RYDER

ארטיסטישע אויפטריטען

Janusz Szyndler אונטער דער לייטונג פון

נאך די אויפטריטען ד א נ ס י נ ג אונטערן פרייען הימעל. פייערווערק.

METRO

2 פ ש ע י א ז ד 2

היינט פרעמיערע

„ראמא עקספרעס"

דראמע פול מיט עמאציע, וואס שפילט זיך אפ צווישען זארגלאזע מיליאנערן אין די הויפטראלן דער געניאלער מייסטער פון עקראן

Esther Ralston און די בילד-שעהנהייט **CONRADT WEIDT**

ADRIA

1 ג ל ו ב נ א 1

דער קעניג פון די סטעפעס

גרויסע דראמע פון דעם לעבען אין ווילדען מערב אין די הויפטראלען:

Georgie O'BRIEN, Noah BEERY

אנהויב פון די סעאנסען אין געוו. טעג 4 בייטאג שבת, זונטאג, יו"ט 12

אונזער שלאגער-פראגראם צום 1-טען מאל אין לאדז

„די שפיון"

Edmund Lowe, Lois Moreni i El Bren גרויסע ריהרענדע דראמע — אין די הויפטראלען:

CORSO

היינט גרויסע פרעמיערע! דער גרעסטער שלאגער פון סעזאן! היינט גרויסע פרעמיערע!

אריפן בעפעהל פון א פרוי

POLA NEGRI דראמע פון א פרוי, וואס איז דערהויבען געווארען פון דער גאס ביז צו די העכסטע שטאפלען. אין דער הויפטראלע אונזער־בירגערין

2) אויך דער פוילישער פילם א. נ.: **„די שרעקליכע נאכט"** אין די הויפטראלען: **Zorika Szymańska, Adam Brodzisz**

Sienkiewicza 40 Tel. 141-22

איינציג זומער-טעאטער אין גארטען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פרייע פאסטענס

אנ'ערשטקלאסיגער קאמאשען-שטעפער-נייהער, וואס זאל אויך קענען ריכטעווען, ווערט געזוכט ביי י. זיסמאן, זשעלאנא 23.

א טיכטיגע פערקויפערין אין א שיך-געשעפט ווערט געברויכט. צו ערפאהרען ביי Ch. Goldberg, Piotrkowska 28

ס'ווערען געזוכט טיכטיגע אגענטען פאר א הויכע פראוויזיע. צו ערפאהרען פילסודסקיעגא 72, פראנט, 1-טער שטאק, וואוינונג 2. 4262

עס ווערט געזוכט א שטריקער מיט אנ'אייגענער 8-ער גלאטע-מאשין. קאשוב, פאלודניאווא 11. 4260

ס'ווערט געברויכט א קוואליפיצירטער שטיק - ארבייטער צו מענער בעשטעלט טאריף ערשטער סארט. זאפארט מעלדען זיך ביי אייפער, גראסמאנא 3.

קויף און פערקויף

צו פערקויפען א צושניידער=מאשין צו קאנפעקציע עלעקטרישען בעטריב כמעט אזוי ווי ניי, און אויך א איבערלאק צוויי פעדעם כמעט אזוי ווי ניי. א מאשין צו לעדער הענטשקעס און צוויי הענטשקע-מאשינען צו נייען און א טראנס-מיסיע פון 10 פונקטען זינגערס און אויך אינטערטרייבערס זינגערס צו ביליגע פרייזען. פאדזשעטשנא 14 וו. 14

איך האב צו פערקויפען עץ-החיים'ס נייע און מאך אויך צורעכט אלטע. פאפער-גאס 13 ביי אברהם זילבערמאן. 4231

איך זוך צו קויפען א רענדער-מאשין האנד-קראפט ביז 4 צאל. צו ערפאהרען ביי דארעמבוס, זגיערזשער 44. 4254

לאקאלען

א פריוואט-אנשטאלט איז צוליב אבּרייזע פון זאפארט ביליג איבערצוגעבען, ערשטקלאסיגע איינריכטונג מעבעל און דאמסקע. צו ערפאהרען אנדזשעיא 38, אין היטען-געשעפט, פראנט. 4335

צו פערדינגען 3 צימער און קיך, פראנט, 1-טער שטאק. צו ערפאהרען ביי גאלדבערג, זגיערזשער 38, קווער אפיצינע, 1. שטאק. 4238

אנ'ארט צו שלאפען פאר 2 יונגעלייט, עווענטועל פאר 2 פריילינס אבצוגעבען, עס קאן אויך זיין אנ'ארט אויף א פראצאווניע אדער אויף א ווערקשטעל. צו ערפאהרען ביי יאקובאוויטש, לימאנאווסקיעגא (אלעקסאנדראווסקא) 48, פראנט, 1. שטאק.

אפצוגעבען א צימער פאר 2 יונגעלייט צו שלאפען אין א בעזונדער צימער מיט א בעזונדערן איינגאנג. פילסודסקיעגא 56, וו. 5, פראנט, 1=טער שטאק.

עס ווערט געזוכט א צימער אלס סובלאקאטאר מיט א בעזונדערן איינגאנג אויף א געשעפט אין דער געגענד פון נאוואמיעסקא אין די אום-נומערן, עווענטועל אויף די פולנאצנא אדער אגראדאווא. אפערטען אונטער L. M. אין אדמ.

צוליב אבריוזען איז איבערצוגעבען א שעהן, פריש, רעמאנטירט לאקאל אין בעסטען צענטרום, פאסיג פאר א קאוויארניע, ביר-האלע אדער פאר א רעזודע. עס קען אויך זיין מיט אלע איינריכטונגען. שרודמיעסקא 7, זילבערבערג.

איבערצוגעבען א בעקוועהם צימער פאר 2 פאסענדע פריילינס, עווענטועל יונגעלייט, נישט טייער. פילסודסקיעגא 43, וואוינונג 21. 4236

צוליב אבריוזע צו פערקויפען א קאמפלעט איינגעריכטעטע זאדע- און לעמאניאדע-פאבריק. אפערטען אין אדמינ. אונטער „זאפארט". 4229

א גרויס געוועלב מיט 2 שייבען, מיט שאפעס, קעלערס פון 1-טען סעפט. צו פערמיטען פאמארסקא 57.

צו פערדינגען א געוועלב מיט א פראנט-שטוב פון 2 פענסטער, זעהר ביליג ביי זאנענשיין, פאלודניאווא 21. 4221

צו פערמיטען א באסיין און א קעלער איינצילייגען אייער. צו ערפאהרען ווסכאדניא 68, ביי זאיאנץ.

א יונגערמאן זוכט לאזשי ביי אנ'אנשטענדיגע פאמיליע, נאהענט פון פלאץ וואלבאשטשי. צו ערפאהרען פלאץ וואלנאשטשי 10, ביי א. צוקער, אין קאנפעקציע-געשעפט. 4266

א פרוי, וואס גייט אוועק צו אנ'ארבייט זוכט זיך איינצודינגען ביי א פרוי, וואס וואוינט אליין. אפערטען אין אדמ. פאר "M. G." 4259

פערשידענעס

אכטונג שטריקער! געלעגענהייטליך צו פערקויפען אלע נומערן סוויטער-מאשינען צו ביליגע פרייזען 5-ער, 6-ער, 7-ער און 8-ער אלע ברייטען. אלעס אין בעסטען צושטאנד. אדרעס צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע. 4252

פאהרענדיג פון ווישניאווא-גורא איז פערלוירען געווארען א פאר תפילין. אפצוגעבען צו פייגענבוים, פיראמאוויטשא נומער 4. 3261

צו בעקומען שייטלען מיט פאריזער שרינדען ביי פרוי ראזענבערג, קאמיענא 5, 2-טער הויף 2-טער שטאק. וו. 36. 4237

צו די ה"ה גנבים! נעכטען האט מען מיר ארויסגעצויגען א זייגער, געגען בעלוינונג אפצוגעבען קילינסקיעגא 18, וואוינ. 11 פון 2—4 מיטאג. דיסקרעציע געזיכערט. 4234

אכטונג, שטריקער! איך נעם אן אויף לוין אויף 12-ער און 9-ער מאשינען צו שטריקען צו ביליגע פרייזען פערשידענע ארבייט, זשעראמסקיעגא 75. 4233

פערלוירען געווארען א טשעק און א וויראק, וואס האט פאר קיינעם קיין שום ווערט. אפצוגעבען צו ראש, נאוואמיעסקא 22, געגען בעלוינונג. 4228

עס ווערט געזוכט 8 און 9-ער מאשינען צו סוויטערס אויף אפנוץ, עס ווערט אויך געזוכט א וואוינונג אויף א ווערקשטעל אין דער געגענד פון נאוואמיעסקא-גאס. אפערטען אין אדמיניסטראציע אונטער „סוויטערס". 4232

א טיכטיגער פערקויפער זוכט בעשעפטיגונג אין דער קאנפעקציע-בראנזשע פאר א קליינעם געהאלט. אפערטען אין אדמיניסטר. אונטער „A. K." 4240

Wzorowa Prywatna Szkoła Powszechna z Przedszkolem Marji Wesołkówny, ul. Ewangielicka 2 (dawn. Piotrkowska 84) przyjmuje zapisy dzieci od klasy I do VI włącznie. Czesne znacznie obniżonę.

א טיכטיגער אינקאסענט זוכט בעשעפטיגונג געגען א גרויסער קויציע. אפערטען אין אדמיניסטראציע אונטער „P. Sz." 3241

Potrzebna zdolna wykwalifikowana modystka do magazynu mód Łódź, Główna 31, Szlosbajtel

מ'ווערט געזוכט א יונגעל פון ארנטליכע עלטערן אין אייזען-געוועלב ביי הערשקאוויטש, קאנסטאנטינער 79. 4274

עס ווערט געזוכט א קוואליפיצירטע פערקויפערין פון דער שיך-בראנזשע אין שיך-געשעפט ביי ל. וואלקאוויטש, פאמארסקא 3. 4276

Zagubiony został weksel na zł. 100.— z wyst. H. Ajzenberga, Łódź, Nowomiejska 19, na zlec. Ch. Werdigera. Weksel powyższy unieważniam. Zwrócić takowy do N. Silberberga, Sienkiewicza 74.

Poszukuje się wykwalifikowanych agentów z branży kolonialno-spożywczej z gwarancją. Oferty sub „agent" do Akwizycji Fuchsa, Piotrkowska 50. 4270

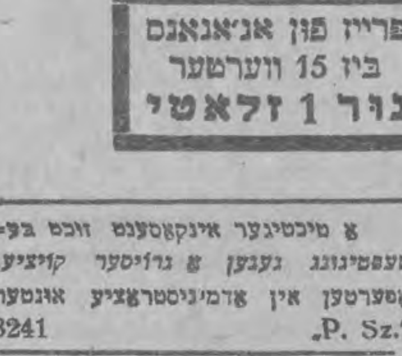

אנאנסען-פרייז פאר א מילימעטער-שורה
פאר'ן טעקסט—8 גר. פרימעג און ערב-יו"ט—24 גר. אין דער זייט 3 שפאלטען
אין טעקסט—40 • • • • • —60 • • • • 4
זאב'ן טעקסט—12 • • • • • —18 • • • •
אויסער דער שטאט 50 פראצ. טייערער, אויסלאנד 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

נעקראלאגען—20 גר. א מ/מ (אין דער זייט 3 שפאלטען) קליינע אנאנסען ביז 15 ווערטער 1 זל. יעדעס ווייטערדיגע ווארט — 10 גר.

אבאנאמענטס-פרייז:
אין לאדז — 4 זלאטעס א חודש מיט אפטראגען א היים. אויף דער פראווינץ — 5 זל. א חודש. אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא—1 דאל.

פעהלערן, וועלכע ענדערן נישט פרינציפיעל דעם אינהאלט פון דער אנאנס בערעכטיגען נישט צום איבערדריקען די אנאנס אדער צוריקצוצאהלען פאר דעם אנאנס

פאר'ן אינהאלט און טעקסט פון די אנאנסן איז די רעדאקציע נישט פעראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע איז נישט פעראנטווארטליך. (אויב די אנאנסען קומען פאר מיט פעהלערן אין בייגאבע.)

Za wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg
Czcionkami i druk. rotac. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.
Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman